

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО**
Кафедра українознавства

Тетяна Єщенко

ФАХОВЕ МОВЛЕННЯ ЛІКАРЯ

Навчально-методичний посібник для проведення
практичних занять зі студентами 1 курсу денної
форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 222 «**Медицина**»

Львів, 2023

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
Кафедра українознавства

Тетяна Єщенко
ФАХОВЕ МОВЛЕННЯ ЛІКАРЯ

навчально-методичний посібник для проведення практичних занять
зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого
(магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 222 «Медицина»

Обговорено та ухвалено на засіданні
методичної комісії кафедри
українознавства (протокол № 10 від 31
травня 2023 року)

Затверджено методичною комісією
факультету іноземних студентів
(протокол № 4 від 31 травня 2023 року)

Львів 2023

УДК 811.161.2 (072)

Є 96

Єщенко Т.А.

Фахове мовлення лікаря: [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 222 «Медицина»] / Т.А. Єщенко. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2023. 116 с.

Навчальний посібник містить вправи і завдання, орфографічні та стилістичні тренінги, які покликані забезпечити досконале володіння майбутніми лікарями нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного професійного мовлення; сформуванню навички оперування фаховою термінологією у стереотипних ситуаціях спілкування; оволодіти прийомами підготовки та презентації публічного виступу, а також укладання, редагування і коригування наукових медичних текстів, офіційно-ділової документації щодо особового складу, довідково-інформаційної та господарсько-договірної груп, професійної документації лікарського працівника.

Практичні завдання з кожного розділу спрямовані на розвиток і вдосконалення лексично-граматичних, комунікативних умінь і навичок. Значну увагу приділено аналізу специфіки функціонування омонімів, паронімів, синонімів, іменників, прикметників, числівників, займенників, дієслів і дієслівних форм у фаховому мовленні. У завданнях проаналізовано і відображено складні випадки керування, основні синтаксичні особливості простого і складного речення у наукових і офіційно-ділових текстах. Приділено увагу питанням етикету усного і писемного мовлення лікаря. Низка вправ і завдань формують навички послуговування лексикографічними джерелами та іншою допоміжною довідковою літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовної культури фахівця. До кожної теми вміщено список рекомендованої літератури (основної і додаткової).

Адресовано студентам вищих навчальних закладів денної форми навчання зі спеціальності 222 «Медицина».

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Вінтонів Михайло Олексійович, доктор філологічних наук, професор Київського університету імені Бориса Грінченка;

Тяпкіна Наталія Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент Запорізького національного університету.

Обговорено та ухвалено на засіданні методичної комісії кафедри
українознавства (протокол №10 від 31 травня 2023 року)
Затверджено методичною комісією факультету іноземних студентів
(протокол №4 від 31 травня 2023 року)

© Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького, 2023

© Тетяна Єщенко, 2023

©Кафедра українознавства

ПЕРЕДМОВА

Нині на університети України як на інтелектуально-культурні осередки покладено вкрай важливе завдання - формування суспільної еліти. Основним критерієм оцінки сучасного працівника будь-якої сфери є вивищена фахова майстерність, належний рівень володіння мовою професії. Це є основою його самореалізації, інтелектуально-духовного і фахового зростання. Мовна культура завжди є надійним фундаментом освіченості, інтелігентності, важливим складником особистості лікаря (провізора). Мова підтримує в людині стан психологічної впевненості, рівноваги, дає відчуття життєвої перспективи, духовної опори, успішності. Знати мову професії – це вільно використовувати лексико-граматичні, стилічні засоби у конкретній ситуації, влучно добирати лексику свого фаху і вільно володіти нею, не допускати стильового і стилістичного дисонансу. Професійне мовлення є обов'язковим компонентом фахової готовності спеціаліста, від рівня його сформованості значною мірою залежать результати подальшої праці. Особливо це стосується працівників медичних закладів, компаній сфери «Охорона зоров'я», які безпосередньо спілкуються з людьми під час виконання своїх службових обов'язків. Правильне, багате мовлення лікаря, врахування ним психологічних особливостей пацієнта, контроль власної мовленнєвої поведінки, емоцій – необхідні складники його фахової майстерності. У структурі професійного мовлення медичних працівників виокремлюють компоненти: когнітивний (знання норм сучасної української літературної мови), комунікативно-операційний (вміння використовувати мовні засоби відповідно до мети, умов, ситуації спілкування), експресивний (мелодика, фразовий наголос, пауза, ритм, тембр, темп, сила голосу).

«Українська мова (за професійним спрямуванням)» як навчальна дисципліна має на меті закласти основи підготовки фахівців із високим лінгвістичним рівнем грамотності, бездоганним володінням нормами сучасної української літературної мови та дотриманням культури усного й писемного професійного мовлення.

Пропонований навчальний посібник містить вправи і завдання, які покликані забезпечити досконале володіння майбутніми лікарями нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного професійного мовлення; сформувані навички оперування фаховою термінологією у стереотипних ситуаціях спілкування; оволодіти прийомами підготовки та презентації публічного виступу, а також укладання, редагування і коригування наукових медичних текстів, офіційно-ділової документації, професійної документації лікарського працівника аптечних установ. Практичні завдання з кожного розділу спрямовані на розвиток і вдосконалення лексико-граматичних, комунікативних умінь і навичок, етикету усного і писемного мовлення лікаря.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

«Українська мова (за професійним спрямуванням)»

Дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є основним курсом і вивчається на 1 курсі у першому семестрі відповідно до Стандарту вищої освіти *другого (магістерського) рівня* галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 222 «Медицина» освітньої програми *магістра* медицини. На вивчення відводиться 3 кредити (90 годин), з яких 30 год – практичні заняття, 60 год. - самостійна робота студента (далі – СРС). Підсумковим контролем є залік.

Мета та завдання навчальної дисципліни - продовження формування національно-мовної особистості, комунікативних навичок

майбутніх фахівців, студювання особливостей мови лікаря / провізора. Основними завданнями вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є: 1) засвоєння основних понять з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)»; 2) усвідомлення значущості державної мови у професійному спілкуванні; 3) опанування основами фахової мови лікаря; 4) вироблення умінь застосовувати лексико-граматичні категорії сучасної української літературної мови для вироблення оптимальної мовної поведінки в професійній сфері; 5) оволодіння термінологічною лексикою, навичками роботи з вузькоспеціалізованими словниками; 6) аналіз доцільності використання лексичних, морфологічних, синтаксичних мовних засобів відповідно до комунікативних намірів; 7) опанування усними та писемними нормами мовленнєвого етикету в професійній діяльності лікаря; 8) здатність диференціювати функціональні стилі сучасної української літературної мови загалом та ознайомитись з ознаками наукового лікарського тексту; 9) розвиток навичок укладання основних адміністративно-канцелярських та медичних документів, а також редагування перекладних текстів.

1. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

«Українська мова (за професійним спрямуванням)»

Тема 1. Сучасна українська мова як засіб професійного спілкування. Стильові особливості професійного спілкування. Професійна мова лікаря як особливий функціональний різновид літературної мови.

Тема 2. Лексичний аспект професійної мови лікаря. Лексико-стилістичні норми. Фразеологічні одиниці у фаховому мовленні.

Тема 3. Термінологія у професійному спілкуванні. Лексико-семантичні відношення в науковій термінології. Особливості української медичної термінології. Терміни, професіоналізми і номенклатурні одиниці у професійному мовленні лікаря. Лексико-семантичні відношення у науковій термінології.

Тема 4. Словники у професійному спілкуванні. Типи словників, їх функція та роль у підвищенні мовленнєвої культури.

Тема 5. Морфологічний аспект професійної мови лікаря.

Тема 6. Синтаксичний аспект професійної мови лікаря.

Тема 7. Особливості українського мовленнєвого етикету. Комунікативні ознаки культури мовлення. Усне спілкування у сфері професійної діяльності лікаря. Особливості українського мовленнєвого етикету. Комунікативні ознаки культури мовлення.

Тема 8. Публічний виступ та його жанри. Види публічних виступів та їхня структура. Функції публічних виступів. Основні вимоги до публічного виступу. Ефективність усної мови лікаря під час просування (рекламування) лікарських препаратів та засобів медичного призначення. Труднощі публічного виступу. Загальні вимоги до публічного виступу. Способи підготовки до усного виступу. Робота над усною формою виступу. Простота викладу тексту виступу. Конкретність змісту тексту виступу. Різноманітність номінативних засобів. Риторичні фігури. Передача графічних знаків в усному мовленні. Виразність мовлення. Структура публічного виступу. Вибір теми. Позначення структурних частин виступу. Місце важливої інформації. Види планів та виступу.

Тема 9 Стилістичний аспект фахової мови медичних працівників.

Тема 10. Науковий стиль у фаховому мовленні. Типові конструкції наукового стилю. Структура та види наукового тексту. Тези доповіді на конференцію. Анотація.

Тема 11. Офіційно-діловий стиль у фаховому мовленні лікаря. Культура писемного ділового мовлення: загальна характеристика.

Тема 12. Вимоги до укладання й оформлення адміністративно-канцелярських документів.

Тема 13. Професійна документація лікаря. Особливості її укладання та оформлення. Сталі мовні конструкції.

Практичне заняття №1
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ.
ПРОФЕСІЙНА МОВА ЛІКАРЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ФУНКЦІЙНИЙ РІЗНОВИД
ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ (2 год.)

План

1. Предмет і завдання курсу. Значення української мови у професійній підготовці майбутнього лікаря.
2. Природа і функції мови у суспільстві, її державотворча роль.
3. Мовна особистість українського лікаря у контексті загальної інформації про мову і мовлення.
4. Концепції визначення поняття «рідна мова».
5. Мова і професія, професійна субкультура. Фахова мова як різновид загальнонаціональної мови.
6. Професійна мова лікаря (провізора) в історії української літературної мови.
7. Місце української мови з-поміж інших мов світу.

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, А.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак А.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / А.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Заповніть таблицю, доповнивши назви функцій мови згідно з їхніми характеристиками.

№	Мова	Функція
1	Є універсальним засобом вираження внутрішнього світу людини	
2	Є своєрідним засобом пізнання навколишнього світу	
3	Є найважливішим засобом спілкування людей	
4	ідентифікатором національно-естетичних, соціальних, культурних, духовних, вікових та інших параметрів	
5	Є словесним утіленням думок людини, формою мислення	
6	Є джерелом культури, знаряддям і водночас матеріалом створення культурних цінностей	
7	Є знаряддям називання, «омовлення» світу: предметів, процесів, якостей, понять ознак тощо	

Завдання 2. Укладіть усні висловлювання про: 1) професію лікаря; 2) про вибір професії; 3) про професійний рівень; 4) про професійну майстерність; 5) про професійну придатність; 6) про професійні якості; 7) про професійне визнання.

Завдання 3. З'ясуйте, як утворилися подані нижче питома українські слова. На який часовий період припадає їхнє виникнення?

Зразок: **Слава** – у праслов'янській міфології власна назва богині звитяги і перемоги, чеснот та шляхетності. У сучасній українській мові – загальна назва чеснот і перемоги.

Спасибі, доля, недоля, бозна, помагайбі, рід, родовід, родич, дай, Боже! збіжжя, зубожіти, небога, багач, багатий, богатир, злидні, злагода, негода, Коляда, людина, вітрило, вітрильник, великий, кривда, переплутати, щезати,

вирій, диво, жаліти, цуратися, житниця.

Завдання 5. Ознайомтеся з таблицею, в якій подано одні і ті ж лексичні одиниці та їхні відповідники в різних слов'янських мовах. Зробіть висновок про спорідненість української мови з іншими слов'янськими мовами світу.

Російська	Українська	Білоруська	Польська	Словацька	Чеська
красный	червоний	чырвоны	czerwony	červený	červený
работа	праця	праца	praca	práce	práce
роща	гай	гай	gaj	háj	háj
лук	цибуля	цыбуля	cebula	cibule	cibule
кузнечик	коник	конік	konik polny	koník	koník
неделя	тиждень	тыдзень	tydzień	týždeň	týden
час	година	гадзіна	godzina	hodina	hodina
чулок	панчоха	панчоха	pończocha	pančucha	punčocha
ждать	чекати	чакаць	czekać	čakať	čekat
шаг	крок	крок	krok	krok	krok
изюм	родзинки	разынкi	rodzynki	hrozienka	rozinky
журнал	часопис	часопіс	czasopismo	časopis	časopis
полотенце	рушник	ручнік	ręcznik	ručník	ručník
кофе	кава	кава	kawa	káva	káva
сахар	цукор	цукар	cukier	cukor	cukr
бумага	папір	папера	papier	papier	papír
спасибо	дякую	дзякуй	dziękuję	ďakujem	děkuji
уничтожение	знищення	знішчэнне	zniszczenie	zničenie	zničení
пример	приклад	прыклад	przykład	příklad	příklad
провода	дріт	дрот	drut	drôt	drát
утро	ранок	раніца	ranek	ráno	ráno
здание	будинок	будынак	Budynek	budova	budova
измена	зрада	зрада	zrada	zrada	zrada
второй	другий	другі	drugi	druhý	druhý

Завдання 4. Прокоментуйте висловлювання відомих людей про українську мову і слово. Сформулюйте вlane висловлювання і додайте візуальне зображення, створивши соціальний плакат агітувального характеру.

«Людина, яка не розмовляє мовою тієї держави на території якої вона знаходиться, - або гість, або завойовник, або примітивна розумом» (І.Франко).

«Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову» (Л.Костенко).

«Мова росте елементарно, разом з душею народу» (І. Франко).

«Народ, що не усвідомлює значення рідної мови для свого вищого духовного життя, виконує над собою самовбивство» (П. Шафарик).

«Мова – то цілюще народне джерело, і хто не припаде до нього вустами, той сам висихає від спраги» (В. Сухомлинський).

«Слово – це свідок історії, свідок часу» (П. Мовчан).

«В кожному слові безодня простору, кожне слово необ'ємне» (М. Гоголь).

«Мовлення людини – це розповідь про її життя» (Сенека).

Завдання 5. Ознайомтеся з таблицею, в якій подано чужоземне слово і український відповідник. Як Ви ставитеся до проблеми збереження національних основ української мови? Доберіть 5 подібних прикладів.

Іншомовне слово	Український синонім
авантюрист	пройдисвіт
аудієнція	прийняття
автентичний	справжній, непідроблений
автоматичний	саморушний
автономія	самоврядування
агресивний	напасницький
адаптувати	приспособувати
адекватний	тотожний, достеменний
аеродром, аеропорт	летовище
азартний	затятий

Завдання 6. Ознайомтеся з таблицею, в якій подано одні і ті ж лексичні одиниці та їхні відповідники в східнослов'янських мовах. Зробіть висновок про спільне і відмінне у східнослов'янських мовах.

В українській мові

скорочення
питання
шлях
батько
око
знання
підготовка
прикрасити
першоджерело
заздалегідь

У білоруській мові

скараченне
пытание
шлях
бацька
вока
веды
падрыхтоўка
упрыгожыць
першокрыніца
загадзя

У російській мові

сокращение
вопрос
путь
отец
глаз
знание
подготовка
украсть
первоисточник
заранее

Завдання 7. У поданому тексті замість крапок вставте потрібні за змістом слова, користуючись словами для довідок.

За походженням українська мова належить до .... сім'ї. Є ще ...., тюркська, іберійсько-кавказька, семіто-хамітська ...., малайсько-полінезійська, ..., тибетська та інші сім'ї мов. Окрему сім'ю становить ... мова. До індоєвропейської сім'ї належить кілька груп мов: слов'янська, ..., германська, балтійська, ..., індійська, іранська, грецька, ..., албанська та ін. ... група мов складається з трьох підгруп: східно-слов'янської, західнослов'янської, південнослов'янської. До ... підгрупи належать мови: українська, російська, білоруська; до західнослов'янської – польська, ..., словацька, ..., верхньо- та нижньолужицька (Німеччина); до південнослов'янської – болгарська, .., хорватська, словенська, македонська, старослов'янська. Кожна із слов'янських мов має чимало спільних рис, зокрема основні закономірності у фонетиці, граматиці, лексиці, але набула й своїх рис, має свої тенденції розвитку, відмінну лексику, виражальні засоби (з підручника).

Довідка: слов'янський, чеський, японський, кашубський, монгольський, індоєвропейський, угро-фінський, східно-слов'янський, китайський, романський, кельтський, вірменський, сербський.

Завдання 8. Підготуйте квест для товаришів, поділившись на 3 творчі підгрупи: 1-а група готує низку питань, що стосуються унікальності української графіки і фонетики; 2-а група - питання, які віддзеркалюють морфологічну неповторність української мови; 3-я група - про синтаксну своєрідність

української мови, користуючись таблицею, в якій всі ці ознаки вміщено у довільний спосіб.

Обладна-ний, повна форма	О,Е→ І Сім- Се- ми	писати про людей (З.в.)	Село весна	Г	Ґ	свѣт- світ, лѣс- ліс	звертатися до друзів (Р.в.)
(II відм.) а (-я) -у (-ю) прогресу кілометра		-ти читати	ськ (ий) цьк (ий) зьк (ий) празький	п'я І	друж е колег о	писати- memo	-мо пишемо
кінець, місяць	[дж] [дз] [дз'] дже- рело	Мило, липа	Е→Е чого, жовтий	ждн-, здн- стн- слн серце, сонце	Голова≠ галава	Є но, -то	
шістдесят	ї	ою (ею) землею		Ові, -(еві)/у директорові	Київ народ	ім'я коліщаIV в. для ім. сер.род	

Практичні завдання

Завдання 1. Підготуйте презентацію професії лікаря, яку ви опановуєте в університеті, вказавши, що вам відомо про цю професію, яка історія її виникнення, наскільки вона важлива сьогодні.

Завдання 2. Укладіть есе «Моя професія – лікар». У чому полягає своєрідність вказаного тексту?

Завдання 3. Укладіть зв'язне висловлювання, використовуючи мовні одиниці: *працювати за спеціальністю, відповідно до обраного фаху, згідно з обраним фахом, стосовно обраного фаху; рівень професійної компетенції, рівень культури, рівень професійної культури.*

Цікаві факти про українську мову

- 1 Сучасна українська мова має близько **256** тисяч слів.
- 2 Іменник в українській мові має **7** відмінків і один з кличний, який відрізняє нашу мову від інших східнослов'янських мов.
- 3 Найдовшим словом в українській мові є слово **"дихлордифенілтрихлорметилметан"**.
- 4 Найбільше наших слів починаються з літери **"п"**. Букви **"ф"** і **"г"** використовуються найрідше.
- 5 Найбільшу кількість синонімів має слово **"бити"**.
- 6 Українська мова має **"напівофіційний"** статус в американському окрузі Кук.
- 7 Загалом у світі до **45 мільйонів** людей вільно володіють українською.

Питання до теми

1. Як розрізнити поняття «мова» та «мовлення»?
2. Які функції мови ви знаєте? Яка функція мови найдавніша?
3. Які риси притаманні українській мові? У чому полягає її неповторність?
4. До якої сім'ї (групи, підгрупи мов) належить українська мова? Яке місце посідає українська мова з-поміж інших мов світу?
5. Які існують концепції визначення поняття «рідна мова»?
6. Хто став основоположником сучасної української літературної мови?
7. Що таке «професійне мовлення»? Яка сфера функціонування фахової мови лікаря (провізора)?

Практичне заняття №2
ЛЕКСИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВИ ЛІКАРЯ.
ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ.
ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ У ФАХОВОМУ МОВЛЕННІ (2 год.)

План

1. Лексикологія як розділ мовознавства. Словниковий склад мови. Класифікація української лексики за походженням і сферою вживання.
2. Лексичне значення слова. Типи лексичних значень.
3. Своєрідність уживання у професійному мовленні лікаря синонімів, антонімів, паронімів, омонімів.
4. Евфемізми як вияв делікатності лікаря. Використання у практиці ділового спілкування метафор, метонімій.
5. Вибір слова при полісемії.
6. Уживання у мовленні лікаря власне української і запозиченої лексики.
7. Запозичення із грецької, латинської, французької, німецької та англійської мов у медичній галузі. Ознаки запозичень.
8. Активна та пасивна лексика лікаря. Слова іншомовного походження (варваризми, екзотизми, інтернаціоналізми) та їх уживання у професійному мовленні.
9. Своєрідність уживання у професійному мовленні лікаря лексики за сферою вживання (загальнонавчальні, розмовні, книжні слова, а також професіоналізми, жаргонізми, арготизми, канцеляризми, терміни).
10. Універсальні, зайві слова як вада ділової мови лікаря (провізора).
11. Джерела української медичної фразеології.
12. Сильова класифікація фразеологізмів.
13. Штампи та кліше у мовленні лікарського працівника.
14. Використання фразеологізмів у професійному мовленні лікаря.

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Доповніть фразеологічні вислови, які містять побажання здоров'я і з часом стали складниками українського етикету.

1. Щоб ти був здоров, як вода! 2. Хай Бог дасть на здоров'я! 3. Доброго здоров'я! 4. З роси й води! 5. Бувайте здорові! 6. Бувай здорова, як риба, гожа, як вода, весела, як весна, робоча, як бджола, багата, як земля свята! 7. Дай, Боже, разом двоє: щастя і здоров'я! 8. Дай, боже, віку довгого, щастя доброго, талан у голови, долю під боки, а здоров'я хай укриває! 9. Хай Бог дасть на здоров'я!

Завдання 2. Прочитайте подані слова. Поясніть відмінність у їхніх значеннях. Із двома словами-паронімами складіть речення (на вибір).

Зразок: 1. Вітамінний, вітамінізований: *вітамінний* - який містить вітаміни (*вітамінні продукти*); *вітамінізований* - насичений вітамінами (*вітамінізований крем*). 2. Пальпація. Пальпітація: *пальпація* - метод дослідження хворого шляхом обмацування (*пальпація лімфатичних вузлів*), *пальпітація* - посилене биття серця. 3. Артеріосклероз. Атеросклероз: *артеріосклероз* - хронічне захворювання артерій, що характеризується ущільненням їхніх стінок (*хворіти на артеріосклероз*), *атеросклероз* -

захворювання серцево-судинної системи (ознаки атеросклерозу).

1) Фармація, фармацевтика; професійний, професіональний; криз, криза; дослід, досвід; лікувати, лічити; череватий, черевний; екстрактовий, екстрактивний; місто, місце; реєстр, реєстр; рідкий, рідкісний; поверхневий, поверховий; болісний, болючий, больовий; водний, водневий, водяний; психіатричний, психічний, психологічний; гем, гема; хлорид, хлорит; натр, натрій; ступінь, степінь; чисельний, численний; активація, активізація; протез, протеза; вигляд, вид; жирний, жировий; нормалізувати, нормувати; хворобливий, хворовитий; консультативний, консультаційний.

2) Припис, пропис; їжа, їда; рецепторний, рецептурний; пах, пахва; сердечний, сердешний, серцевий; вегетативний, вегетаційний; леткий, летючий; літній, літний; кровний, кров'яний; шкірний, шкіряний; пітний, потовий; ділянка, ділянка; особовий, особистий; ефект, афект; відчуття, почуття; становище, стан; тактовний, тактичний; регресант, регресат; стрес, струс; дистилляційний, дистильований; дипломник, дипломант; чуйний, чулий, чутливий; лікарняний, лікарський, лікувальний; адаптація, адоптація; вмикати, включати; посмішка, усмішка; комплемент, комплімент.

Завдання 3. Прочитайте, які ознаки лягли в основу формування власне українських назв на позначення понять та явищ сфери «Охорона здоров'я». Чи вживаються ці лексичні одиниці у сучасних фахових текстах? 1) зовнішня ознака вияву хвороби (*жовтяниця, золотуха, багрянець, пістряк, більмо, червінка*); 2) подібність зовнішніх ознак до реалій навколишнього світу (*кропив'янка, короста, вогник, воло, норичя, волос, вовчак, пліснявка, лишай*); 3) об'єктивні вияви хвороби (*трясця, дриготи, бирса, кашлюк, задиска*); 4) суб'єктивні відчуття хворого (*свербець, ломець, кольки, дава*); 5) причина або шлях набуття хвороби (*вітерник, остуда, простуда, застуда, заїди, проказа, переляк, уроки, зараза, пошесть*); 6) місце розташування виявів хвороби (*під'язичниця, заногтиця, завушниці*).

Завдання 4. У галузі охорони здоров'я побутують кліше. Доповніть наведений перелік. Які із них мають термінологічний характер?

Задавна хвороба, згідно з приписом лікаря, до (після) приймання їжі, лікарняний листок, живильний розчин, госпіталізація хворого, забите місце, попередній медичний огляд, дослідження крові, відчуття болю, затьмарення свідомості, сприятливий прогноз хвороби, запалення легень, зсідання крові, тимчасова непрацездатність, цукровий діабет, голосова щілина, артикуляційна база, виноградний цукор, ароматні залози, велике коло кровообігу.

Завдання 5. Поясніть, у якому сучасному значенні вживаються подані нижче фразеологізми. Складіть із ними речення.

1. «У годину по чайній ложці» – вислів походить з напису лікареньяря на пляшечках з мікстурами, що регламентував прийом ліків. 2. «Позолотити пігулку» - вислів пов'язаний з тим, що віддавен лікареньярі покривали гіркі пігулки солодкою речовиною золотистого кольору, щоб зробити їх більш приємними на смак. 3. «Час - найкращий лікар неминучих лих» - вислів належить давньогрецькому комедіографові Менандру (бл. 342 - бл. 290 до н. е.). 4. «Лікарю, зцілися сам!» - Євангельський вислів (Лука, 4, 23).

Завдання 6. Доповніть фразеологізми про здоров'я, поставивши замість крапок потрібні слова.

1. Здоров'я маємо - не ..., а стративши - ... 2. В здоровому ... - здоровий ... 3. Було б здоров'я - все інше ... 4. Держи ноги в теплі, голову в ..., живіт в голоді - не будеш хворіть, будеш довго ... 5. Доки здоров'я служить, то людина не ... 6. Хвороба скаче в дім на коні, а виходить ... 7. Бережи одяг, доки новий,

а здоров'я – доки ... 8. Здоровий жебрак щасливіший за хворого ... 9. Як немаєш сили, то й світ не ... 10. Хворому і мед ... 11. Здоров'я мати - вік біди не ... 12. Держи голову в ..., а ноги в теплі, проживеш довгий вік на ... 13. Здоров'я - найдорожчий ... 14. Хто рано встає, той довше ... 15. Як на душі, так і на ... 16. Не просімо хліба у Бога, а просімо ... 17. Без здоров'я немає і ... 18. Люди часто хворіють, бо берегтись не ... 19. Хто праці не боїться, того ... сторониться. 20. Довго спати – здоров'я не ...

Завдання 7. Оберіть з-поміж слів стилістично доречне. Обґрунтуйте свій вибір.

1. Павло Петрович – (людина, особистість, персона) глибоко обізнана в галузі фармації. Він стояв у витоках формування української медичної науки. 2. (Майбутнє, майбуття, прийдешність) української науки в талановитих фахівцях, реформах (і, й, та) інноваційних підходах до виготовлення лікарських препаратів та засобів медичного призначення. 3. У завідувача лікарні були щодня якісь (екстрені, термінові, спішні, шпаркі) справи. 4. Поняття «онкологія» в науці (тлумачать, трактують, товкмачать) порізному. 5. (Думки, ідеї, погляди, думи, бачення) Брендана Ейха мали величезне значення для досягнень медицини у використанні тромбоцитарного гелю, який поліпшує загоєння м'яких і твердих тканин після хірургічного втручання. 6. На засіданні медичної комісії (говорилося, йшлося, мовилося) про результати впровадження інноваційних комп'ютерних технологій у фармації.

Завдання 8. Поясніть значення слів. Запам'ятайте їхнє наголошування. Визначте, до якої лексичної групи вони належать, скажіть, яку функцію виконує наголос.

Тр_авник - травн_ик, ву_гровий - ву_гров_ий, нар_ивний - наривн_ий, в_одяний - водяний, лі_карський - лікарський, лу_па - лу_па, гі_ркота - гіркота, в'_язка - в'язка, мо_крота - мокрота, трі_ска - тріска, ви_года - вигода, зат_вердити - затвердити, збі_гати - збігати, зах_ват - захват, зап_ал - запал, вип_робувати - випробувати, при_иска - пр_иписка, рибн_ий - рибний, в_иходити - виходити, задих_атися - задихатися, від_омість - відомість, ві_тряний - вітряний, г_икати - гикати, н_азваний - названий, п_ора - пор_а, дя_кувати - дякувати, орг_ан - орг_ан, п_оділ - поділ, п_ривід - привід.

Завдання 9. Ознайомтеся зі словами-ефемізмами. Чи залежить від їхнього уживання так звана «мовна естетика» лікаря?

1. Евфемізми, які позначають страшні та неприємні явища дійсності: а) смерть: «померти» → *піти у вічність, відійти у небуття, піти до Бога, заснути вічним сном*, б) хвороба і лікування: «хворі на СНІД» → *група людей високого ризику*, «гіпертонія» → *підвищений тиск*, «тромбоз коронарних артерій» → *серцевий напад*, «псоріаз» - *висипання*, «дієта» - *терапія поживного уникнення, раціон правильного харчування*; «старіння» - *випадання клітин, знижена схильність до реплікації клітин*; в) фізичні вади: «сліпий» → *незрячий*, г) розумові та психічні розлади: «псих» → *людина з психічними розладами*;

2. Евфемізми, які вказують на вік і зовнішність людини: а) вага: «товстий» → *пишний, огрядний, гладкий*, б) вік: «старий» → *людина похилого віку*, в) зовнішній вигляд: «негарний» → *своєрідний*, г) ріст: «малий» → *людина невисокого зросту*;

3. Евфемізми, що пов'язані з дискримінацією: а) расовою, культурною, релігійною: «чорний» → *(афро)американець*, б) сексуальних меншин «гомосексуал(іст)» → *людина іншої орієнтації тощо*;

4. Евфемізми, що пов'язані із впливом держави на життя людей: а) воєнні дії: «в'язниця» → *місце позбавлення волі*, б) соціальні вади: алкоголізм, наркоманія, проституція, злочинність, наприклад: «алкоголік» → *людина з (алкогольною) залежністю; людина, що має згубну звичку*; в) бідність: «бідний»

→ людина зі скромними статками, заощадливий, г) непрестижні професії: «прибиральник лікарень» → *технічний працівник лікарень*, д) академічна неуспішність: «двієчник» → *недостатньо вмотивований студент*.

Завдання 10. Запишіть і прокоментуйте подані афоризми про здоров'я людини та долучіть власні приклади. Чи погоджуєтеся ви з цими думками?

«Здоров'я настільки переважає решту благ життя, що здоровий жебрак щасливіший за хворого короля» (*Артур Шопенгауер*).

«Тільки у сильному, здоровому тілі дух зберігає рівновагу, і характер розвивається у всій своїй могутності» (*Герберт Спенсер*).

«Витонченість і краса не можуть бути відокремлені від здоров'я» (*Марк Туллій Цицерон*).

«Вище благо досягається на основі повного фізичного і розумового здоров'я» (*Марк Туллій Цицерон*).

«Дев'ять десятих нашого щастя залежить від здоров'я» (*Артур Шопенгауер*).

«Всі здорові люди люблять життя» (*Генріх Гейне*).

«Людина має знати, як допомогти собі самій у хворобі, зважаючи на те, що здоров'я – найбільше багатство людини» (*Гіппократ*).

«Навіть найміцніший організм надломлюється або принаймні зношується і стомлюється, коли він занадто розкішно користується дарами природи» (*Дмитро Писарев*).

«Той, хто хоче бути здоровим, частково вже одужує» (*Джованні Боккаччо*).

Завдання 11. Назвіть, з лексики яких професій утворилися подані фразеологічні звороти. Поясніть історію їхнього походження.

1. Не святі горшки ліплять. 2. Куй залізо поки гаряче. 3. Міряти на свій аршин. 4. Брати в лещата. 5. Створити зелену вулицю. 6. Влучити в ціль. 7. Намилити шию. 8. Підносити на щит. 9. Під одну гребінку. 10. Залишити поле бою. 11. Видавати на гора. 12. Не нюхати порошу. 13. Грати першу скрипку. 14. На два фронти. 15. Підвищувати тон. 16. Брати на буксир. 14. Вставляти палки в колеса. 15. Пливти за течією. 16. Прясти тонку. 17. На всіх парах. 18. Розмотати клубок. 19. Кинути якір. 20. Як нитка за голкою. 21. Викинути за борт. 22. Білими нитками шито.

Довідка: з мови гончарів, крамарів, залізничників, перукарів, шахтарів, музикантів, стельмахів, ткачів, кравців, ковалів, з військової справи, з мови моряків.

Завдання 12. Доберіть синонімічні усталені вислови до фразеологічних словосполучень. У якому стилі уживаються вказані одиниці?

Не мати хисту; лишити з носом; ні ногою; з-під рук; краяти серце; кров за кров; плече в плече; добрі руки; як свого носа; на чотири ока; аж око в'яне; ноги на плечі; куди гляне око; лепетливий на язик; око в око, одна нога тут, а друга там; зуб за зуб; руки загребуці; перегризти горло; лежати на печі; як собаці п'ята нога; куди ноги несуть; ледве ноги несуть; липкі руки; душа рветься.

Довідка: *Нечистий на руку, летіти вітром, вітром здуло, залишити в дурнях, ні за цапову душу, чи ти ба, як корова язиком злизала, довгий язик, обдерти до нитки, волосся підіймається вгору, ноги не слухають, лігма лежати, око за око, видирати очі, як зайцеві бубон, не показувати носа, куди очі поведуть, з-під самого носа, дати драла, і оком не моргнеш, летіти в прірву, виймати душу, хоч криком кричи, кривавиться серце, лети ковбасою, аж пил курить, хоч з моста та в воду, око в око, мати порожню макітру на плечах, як полум'ям обгорнуло, летіти сторч головою, як дві краплі води, намилити шию, руки загребуці, обводити круг пальця, хвіст у зуби, як власні вуха, куди не обернешся, один на один, як лисому гребінь, смерть за смерть, рука в руку, як з мішка, важка рука, матінко моя, летіти догори ногами, мурашки бігають по спині, пустити з торбою, важкий на руку, на пустому місці, мати кебету,*

обідрати як липку, як опечений, язик як помело, куди очі поведуть, мороз іде поза шкірою, як крізь землю провалився, виривати душу, гріш ціна, як викручена ганчірка, Боже мій, хоч вовком вий, світ за очі.

Практичні завдання

Завдання 1. У наведених нижче реченнях підкресліть архаїзми на позначення хвороб. Користуючись словником, поясніть їхнє значення, доберіть літературний відповідник.

1. «Кому чи трясцю одігнати, / Од заушниць чи пошептати, / Або і волос ізігнать...» (Іван Котляревський). 2. « - І ось він розповів, - продовжував лікар, - що змолоду перехворів на такі хвороби: кір і пліснявку, пристріт і пропасницю...» (Василь Минко «Ясні зорі»). 3. « - Та чого се ви такі на виду жовті? Чи не жовтяниця?» (Марко Вовчок). 4. «Може, в цих місцях лютує якась із жахливих і нерозгаданих південних пошестей... - Проказа! Лепра! - здригнулася Сахно на свою здогадку...» (Юрій Смолич).

Завдання 2. Відредагуйте подані словосполучення. Поясніть своєрідність уживання у професійному мовленні суржикових слів.

Лікарство допомагає проти насморку; приймайте жарознижуючі лікарства; дробне харчування; препарат лічить любую травму; приміняйте цю мазь; прийміть заказ на кислород; спасти від смерті; треба вскрити нарив; гематома розсосалася; розіжміть зуби; закрийте очі; є відслоєння сітчатки; хрусталик ока; шелушіння шкіри; потрібна сиворотка крові; кормити дитину груддю; хворий чистоплотний; замовте кистилі; хворий очнувся, хворий дрижить від холоду; ліки від ознобу.

Завдання 3. До запозичених лексичних одиниць доберіть синонім власне українського походження.

Ангіна, афазія, вібрація, вена, інфаркт, інфекція, кардіограма, конденсація, лейкемія, адаптація, тонус, дефект, вакцинація, гіпноз, модифікація, трансплантація, натуральний, циркуляція, перманентний, мембрана, ембріон, токсичність, компресія, ін'єкція, абсорбація.

Довідка: напруження, оболонка, зівниця, навювання, безмовність, жила, крововилив, всмоктування, зараження, щеплення, природний, серцева крива (крива серця), стискання, отруйність, зародок, пересадка, згущування, постійний, уведення, білокрів'я, пристосування, коливання, вада.

Завдання 4. Доберіть доречні слова з-поміж синонімів сучасної української мови. Обґрунтуйте свій вибір.

1. Ми створили лікареньи комплексної кліматотерапії, таким чином забезпечується (*комфортабельна, комфортна*) вологість, рух повітря, температура; іонізація, повітря збагачується фітонцидами. 2. Коли одного відомого лікаря запитали, що потрібно читати, щоб стати (*добрим, гарним*) провізором, він відповів: «Читайте «Дон Кіхота». 3. Не всі розуміють, що добра лагідна (*усмішка, посмішка*), сміх – найкращі ліки для душі, найкращий запобіжний клапан.

Завдання 5. Поясніть значення (відтінки значень) і стилістичні умови використання кожного слова з наведених рядів слів. Виділіть кальковані слова.

1. Відправляти – відсилати – факсувати. 2. Просити пробачення – вибачатись – перепрошувати. 3. Повідомляти – сповіщати – ясити. 4. Стежити – вистежувати – пазити – пантрувати. 5. Твердити – тлумачити – толкувати – втовкмачувати. 6. Радити – давати пораду – раяти. 7. Зустріти – натрапити – спіткати – надибати – трафити. 8. Позбутися – збутися – скараскатися – вивільнитися. 9. Гордитися – чванитися – хизуватися – гоноритися – фудулитися. 10. Знецінюватися – девальвувати – обезцінюватися.

Завдання 6. Доберіть до поданих нижче діалектних назв відповідні нормативні слова лексико-тематичної групи «Здоров'я».

Лікарниця, рамена, іункури, кадук, курація, карк, базилика, бігунка, брух, вирва, лікарник, гойник, глуха, дзюбаний, болячка, летячка, бухкати, кашлюк, гила, легенниця, бистряк, гондзоляк, пістрячка, задавлячка, мудзуля, желви, заїди, жога, здриги, болячки, бруд, скуло, осечниця.

Довідка: живіт; біль у суглобах; лікареньар; плечі; рід хвороби; медична; шия; дизентерія; пневмонія; рябий від віспи; жила на руці; допомога; перелом; фармація; хірург; тиф; налив; вітряна віспа; кашляти (глухо і сильно); коклюш; грижа; висипання на шкірі; прищ; хвороба шкіри; ангіна; мозоль; збільшені лімфатичні вузли; виразки в кутиках рота; печія; тремтіння; невеличкі виразки, що покриті струпами; гній з нариву рани; невралгія підочного нерва; перицистит.

Завдання 7. Доведіть, що назви понять сфери охорони здоров'я є одним із джерел поповнення української фразеології, пояснивши значення усталених висловів.

Розбиратися як баран в аптеці, давати рецепти, робити вливання, тонка кишка, сушити мозок, покласти руку на серце, поламати хребта, заморозити кров у жилах, поставити на ноги, гаряча голова, псувати кров, ламати зуби, як більмо на оці, вилити жовч, валити з хворої голови на здорову, вивернути киши.

Завдання 8. Розробіть у програмі PowerPoint 3 мотиваційні картинки для розрізнення семантичного значення слів, які уживаються у сфері фармації. Чи допомагають креолізовані тексти (з візуальним зображенням) запам'ятати правильний варіант слововжитку?

Завдання 9 Ознайомтеся з паронімами. Укладіть з 3 (на вибір) речення.

Продовжуємо вести мову про пароніми, слова, що мають схоже звучання (написання), але відрізняються за лексичним значенням.

Зцілений – зціленний. Зцілений – якого зцілили (зцілений від хвороби). Зціленний – який піддається лікуванню.

Болючий – болісний – больовий. Болючий – пов'язаний із фізичним відчуттям болю (болюча рана, болючий зуб); перен. – який викликає важкі почуття, смуток (болюча правда). Болісний – хворобливий (болісний вигляд); перен. – болісні спогади, болісний крик, болісна гримаса, болісні роздуми. Больовий – пов'язаний із болем (больове відчуття, больовий поріг, больова чутливість, больовий шок, больова реакція, больові прийоми).

Далекоглядний – далекозорий. Далекотрудний – здатний передбачити події, наслідки. Далекотрудний – який добре бачить на великій відстані; має ваду зору (гіперметропія).

Кістлявий – костистий – кістяний. Кістлявий – худий, із випнутими кістками (кістлява дитина). Костистий – який має широкі, випуклі кістки (костистий у плечах чоловік); який має багато дрібних кісток: костиста риба. Кістяний – зроблений або видобутий з кістки (кістяний гребінець).

Потоншання – потоншення. Потоншання – стати тонким (потоншання шкіри). Потоншення – зробити тонким; тонша частина, місце.

Доглядати – наглядати. Доглядати – піклуватися про когось (доглядати хворого). Наглядати – стежити, контролювати (наглядати за чистотою, диспансерний нагляд).

Акумуляція – кумуляція. Акумуляція – збирання, нагромадження,

зосередження чогось. Кумуляція – нагромадження в організмі людини і тварини різних речовин (ліків, отрут тощо) внаслідок тривалого вживання їх.

Амілаза – амілоза. Амілаза – фермент, що міститься в організмі тварин і рослин. Амілоза – легкокорозчинний у воді складник крохмалю.

Вуглеводи – вуглеводні. Вуглеводи – дуже поширена в природі група органічних сполук, що складається головним чином із вуглецю, водню й кисню. Вуглеводні – органічні сполуки, які складаються тільки з атомів вуглецю й водню.

Карбонад – карбонат – карбоніт. Карбонад – делікатесний продукт зі свіжого філе свинини. Карбонат – сіль вугільної кислоти. Карбоніт – вибухова речовина.

Коагулянт – коагулят. Коагулянт – хімічна сполука, що спричиняє коагуляцію. Коагулят – осад, що утворився в колоїдному розчині під час коагуляції.

Адсорбент – адсорбер. Адсорбент – речовина, здатна адсорбувати. Адсорбер – пристрій, у якому здійснюють адсорбцію.

Панкреатин – панкреатит. Панкреатин – травний ферментний засіб, що є екстрактом вмісту підшлункової залози. Панкреатит – запалення підшлункової залози.

Аденін – аденін. Аденін – пуринова основа, яка міститься в усіх живих організмах, у складі нуклеїнових кислот тощо. Аденін – запалення лімфатичних вузлів.

Комплімент – комплемент. Комплімент – приємні, люб'язні слова, похвала. Комплемент – білкова речовина сироватки крові людини й тварини типу ферментів.

Нездужати – не здужати. Нездужати – бути хворим. Не здужати – не бути спроможним щось зробити (*не здужати підняти валізу*).

Питання до теми

1. Як розрізнити слова «лексикологія», «лексика», «лексикон»?
2. Чи доцільне використання запозичених слів в українській мові? За яких умов іншомовна лексика є засобом збагачення словникового складу мови?
3. Чи можуть вступати в антонімічні відношення слова, які мають заперечну частку «не»?
4. Яка різниця між вільним та стійким словосполученням? Як розрізнити фраземи за злитістю компонентів?
5. Що таке штампи та кліше? Наведіть приклади, що пов'язані із вашим майбутнім фахом.
6. У яких стилях мови не використовують фразеологізми?
7. Яка специфіка використання стійких словосполучень у професійному мовленні?

Практичне заняття № 3

ТЕРМІНИ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМИ І НОМЕНКЛАТРНІ НАЗВИ У ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ ЛІКАРЯ.

ФАХОВІ СЛОВНИКИ (2 год.)

План

1. Поняття «термін» і його ознаки, «терміносистема», «номенклатурна назва», «терміноелемент», «терміни-епоніми», «терміни-аббревіатури» тощо.
2. Класифікація термінів сфери «Охорона здоров'я» за значенням (анатомічні, клінічні, медичні) та за будовою (прості, складні та складені).

3. Українська медична термінологія: становлення, розвиток і сучасний стан.
4. Загальнонаукові та вузькофахові терміни. Терміни у фармації.
5. Лексико-семантичні відношення у науковій термінології.
6. Словники у професійному спілкуванні. Типи словників, їх функція та роль у підвищенні мовленнєвої культури фахівця з медицини.
7. Словникова стаття та її будова. Індекс як складник словника.
8. Словники медичних термінів.

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Прочитайте статтю про фахові терміни з «Медичної енциклопедії». Випишіть основні ознаки термінів. Укладіть план до тексту і стисло перекажіть його.

МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ - сукупність термінів, пов'язаних з відповідною системою понять. Нею користуються всі фахівці медичної галузі. Формування медичної термінології зумовлено науковим поступом, а її рівень відповідає рівню сучасного розвитку галузі. Отже, термінологія історично змінюється й може збагачуватися з різних джерел. Так, багато базових медичних термінів запозичені з грецької й латинської мов, а пізніше - з хімії, біології, медицини та інших наукових напрямків. *Терміном* (лат. *Terminus* - межа, кордон) може бути як одне слово (таблетка, екстракт), так і словосполучення (активна речовина). Основна функція терміна - бути спеціальним, обмежувальним позначенням характерного для медичної галузі предмета, явища, його властивостей. Хоча терміни використовуються в межах певної термінологічної системи, їм притаманний інтернаціоналізм, тому вони можуть використовуватися в інших термінологічних системах, а також у загальнонавчальній лексиці. Проте терміну притаманна однозначність (моносемія), тоді як літературним словам властива багатозначність (полісемія). Водночас, у термінології існують синоніми (напр. *активна речовина, субстанція*). Проте тенденція до однозначності позначення того чи іншого поняття є найбільш характерною властивістю терміна. Час від часу відбувається перегляд, часткове видалення синонімів або уніфікація термінів. Наукове поняття (зміст) терміна розкривається в дефініції (лат. *Definitio* - визначення). *Дефініція* - стисле, точне описання характерних ознак поняття, визначеного терміном. Усі поняття термінів у межах однієї класифікації взаємопов'язані родовими відношеннями і утворюють систему понять, або термінологію. Основи медичної термінології засвоюються фахівцями одночасно із засвоєнням цілої низки фахових дисциплін, які належать до фармації (грец. *pharmakeia* — створення ліків). Тому наукова суть медичної термінології підвладна тільки спеціалісту. В термінологічній системі розрізняють власне терміни - назви базових понять, напр.: *ліки, лікарська форма, медичний або лікарський препарат*, що потребують наукового визначення дефініцій, та *номенклатурні назви*, які відображають ознаки будь-яких (поодиноких) предметів, що зустрічаються масово, напр., асортимент продукції, яка виробляється лікарською промисловістю (*валідол, норсульфазол, парацетамол*

і под). Медична термінологія не недостатньо ізоморфна (грец. *Isos* - рівний, однаковий, подібний та *morphe* - вид, форма). Це пов'язано з використанням у ній деяких інших термінологій, які склалися самостійно раніше (хімічної, ботанічної, фармакогностичної, технологічної, фармакологічної та ін.). Така різноманітність термінологічних систем і зумовлює слабку ізоморфність структури медичної термінології та складність її засвоєння. Цьому також сприяють практика довільного створення термінів (назв) лікарських препаратів та їхній великий асортимент на медичному ринку, а також зневажливе ставлення до медичної термінології.

Завдання 2. Ознайомтеся зі складом медичних термінів. До кожної групи доберіть по 1 прикладу.

До складу медичних термінів входять:

а) фармакологічна номенклатура (*аналептики, анальгетики, антисептики, спазмолітики, жовчогінні, протизапальні*); номенклатурні найменування лікарських препаратів (*аспірин, диплацин, ністатин*); стандартні рецептурні формулювання (*візьми, змішай, познач*);

б) фармакогностична термінологія: назви рослинної сировини та продуктів їхнього первинного оброблення (*листя кропиви, корінь солодки, квітки ромашки, плоди шипшини, насіння кропу, трава чистотілу*); назви тваринної сировини та продуктів їхнього первинного оброблення (*жир свинячий очищений, бджолина отрута, риба́чий жир трісковий, прополіс, змі́на отрута*); термінологія медичної хімії (*натрієва сіль, йодидна кислота, доксорубіцину гідрохлорид*);

в) технологічна термінологія: назви форм ліків (*емульсія, настоянка, відвар, збір, порошок, пудра, суспензія*); назви виробничих та аптечних процесів та операцій (*дистиляція, екстракція, хроматографія, сублимація*); назви галенових препаратів (*калефлон, ерготал, ерготаміну гідротартрат, ергометрину малеат*).

Залучені терміни: 1) міжгалузеві (*закон, будова, центр, система, спостереження*); 2) загальнотехнічні (*формула, об'єм, коефіцієнт, максимум*); 3) терміни інших наук: медицини (*гепатит вірусний, екзогенна гіпоксія, язикова анестезія*); механіки (*статика, кінематика, потужність, амплітуда*); фізики (*випромінювання, температура, енергія, сублимація*); математики (*диференціювання, інтеграл, константа, рівняння*); хімії (*каталізатор, кислота, молярність, луг*); біології (*ендоцитоз, фенотип, лізосома, глікокалікс*); ботаніки (*корінь, брунька, плід, насінина, родина айстрові, родина кропивних*); економіки (*ненормований робочий день, обігові кошти, обсяг виробництва, платіжне доручення, дисциплінарна відповідальність*).

Завдання 3. За поданим описом запишіть відповідні медичні терміни, що ці поняття називають. Як вони утворилися?

1. Герметично запаєна скляна посудина, призначена для тривалого зберігання дозованих стерильних розчинів та сипких лікарських препаратів для ін'єкцій, а також сироваток, біопрепаратів та ін. 2. Тверда лікарська форма, яка містить одну дозу або більше діючих речовин, одержана пресуванням певного об'єму часток та призначена для вживання всередину. 3. Дисперсні системи з рідким дисперсійним середовищем та твердою дисперсною фазою, часточки якої досить великі, тому не здатні дифундувати, не мають осмотичного тиску, у них не виявляють самовільного броунівського руху. 4. М'яка лікарська форма, призначена для нанесення на шкіру, рани або слизові оболонки; складаються з основи та лікарських речовин, рівномірно розподілених у ній. 5. Тверда лікарська форма з м'якою чи твердою оболонкою, що містить одну дозу однієї або більше діючих речовин. 6. Рідка лікарська форма для внутрішнього вживання у вигляді справжніх розчинів, тонких суспензій або емульсій, яка дозується столовими (15 мл), десертними (10 мл) або чайними (5 мл) ложками.

Завдання 4. Кожну групу термінів-епонімів доповніть власними прикладами.

1. *Епоніми, що є назвами ліків, мазей, масок, паст, порошків, солей, розчинів, рідин:* бальзам Шостаковського; мазь Вишневського, мазь Вількінсонова; маска Паркінсона; паста Лассара; мікстура Бехтерева; Доверів порошок; Глауберова сіль; розчин Люголя; Бурова рідина...

2. *Епоніми, що називають хвороби, симптоми або синдроми і мають ім'я одного і того ж автора:* клятва, обличчя, маска, митра, ніготь, лава, шапка, пальці → Гіппократа; апоневроз, скульптурний метод → Пирогова, гіпсова пов'язка, анестезія, позачеревний доступ, ампутація, кістково-пластична операція → за Пироговим; точка, тільця, синдром, хвороба, феномен → Боткіна; набряк, ознака, пульс → Квінке...

3. *Епоніми, що називають засоби медичного призначення (інструменти, прилади, пристрої):* затискач Гампа; пінцет Адсона; пінцет Кохера; еластичний катетер Нелатона; камера Скінера; зонд Вангенстіна...

4. *Епоніми – назви хвороб, їхніх синдромів та ознак:* остеомієліт Гарре; хвороба Форбса; синдром Дауна; синдром Клода Бернара; синдроми Рейно; хвороба Окельбо; лихоманка Ласса; лихоманка Марбург; хвороба Гоше, вірус Герпеса, ознака Моро, хвороба Хантингтона, хвороба Вебера-Крисчена, хвороба Гіршунга....

5. *Епоніми-назви реакцій, рефлексів, проб, методів, вчень та процесів:* реакція Петтенкофера; рефлекс Ашнера; реактив Ерліха; проба Ашнера; метод Образцова; метод Фіка; теорія запалення Мечникова; стрес-реакція Сельє; принцип Бернуллі; спосіб Воробйова; цикл Кребса; дослід Тойнб; реакція Манту...

6. *Епоніми, похідні назви яких є реліктами минулих культурних епох:* Гераклова хвороба - застаріла назва епілепсії; ріг Аммона- скронева частка головного мозку; Атлант - перший шийний хребець; голова Медузи - симптом, що часто спостерігається під час цирозу печінки; летаргія- хворобливий стан, схожий на сон, для якого властива повна відсутність дихання, слабкі пульс і кров'яний тиск...

7. *Епоніми, що є назвами складників людського організму:* раковина Моргагні; острівці Лангерганса; гребінець Лістера; борозенки Килліана...

8. *Епоніми-синоніми:* хвороба Бурневілья = фармакотоз Бурневілья = хвороба Бурневілья-Бріссо; симптом Бельського = симптом Філатова; хвороба Коновалова=синдром Вільсона; синдром Салі=венозна корона Салі...

Завдання 5. Перевірте за словником, чи є подані нижче терміни синонімами? Чи бажане явище синонімії у фаховій термінології лікаря?

Медичний препарат → лікарський препарат, фармакологічний препарат, хіміко-медичний препарат, терапевтичний препарат, медикаментозний препарат, лікарський засіб; *активний медичний інгредієнт* → активна речовина, діюча речовина, лікарська речовина, лікарська субстанція.

Завдання 6. З'ясуйте, як виникло семантичне значення назв наведених лікарських рослин.

Татарське зілля (аір); заячий мак (горицвіт); отруйниця, сонник (беладона); собачі реп'яхи (череда трироздільна); мисочки (грицики); маївка (конвалія); біс-дерево (дурман); боже дерево (полин); кривавник, стокривця, заяча кривця (звіробій); морська капуста (ламінарія); собача кропива (пустирник); корінь життя (женьшень); ракові шийки (гірчак зміїний); могильник (барвінок); літучки, пустодуй (кульбаба); куряча трава (спориш); ластовине зілля (чистотіл); порадишник (подорожник).

Завдання 7. Подайте повний лексичний склад абревіатур, які вживаються у медичній галузі.

І. БАД - ...добвка; МОП - ...препарат; РС - ...сировина; ЛП - ...препарат; НПЗП - нестероїдні...препарати; ЛЗ - ...засіб; ХФЗ - ... завод; АТЛ - ...технологія ....; ЗТЛ - ... технологія...; ВМП - виробы...; ІВ - ... власність; ШП - ... пневмоторакс; ГПІ - гепатологічний показник ...; ФО - ... опіка; АТ - ... тиск; АГ - ... гіпертонія; МС - метаболічний ...; ІАПФ - інгібітори ...ферменту; ССС - ...система; ЛНГ - ліпопротеїн ... густини; АКДП - ... коклюшно-дифтерійно-

правцева ...; АКТГ – адренкортикотропний ...; АЛАТ – аланінаміно...; АсАТ – аспартатаміно...; АТФ – аденозинтри...; БМ - ... мембрани; ВООЗ - ...організація...; ГХ – гіпертонічна ...; ГСТ - ... сповільненого типу; ГН – гломерулонефрит; ДДТ – дихлордифеніл...; ДМСО — диметилсульф...; ДНК – дезоксирибо...; ДОКСА - дезоксикортикостерону ...; ШЗЕ (ШОЕ) - швидкість зсідання ...

II. Як ви ставитеся до того, що низка абревіатур уживається у мовленні фахівців з медицини у латиничному форматі, зберігаючи розшифрування з мови-оригіналу: GLP - Good Laboratory Practice (належна лабораторна практика); GMP - Good Manufacturing Practice (належна виробнича практика); GPP - Good Pharmacy Practice (належна медична практика); IUPAC - The International Union of Pure and Applied Chemistry (Міжнародна спілка теоретичної і прикладної хімії).

Завдання 8. Охарактеризуйте спосіб вторинної номінації. Наведіть власні приклади. Ритм *перепела*, симптом *паруса*, симптом *барабаних паличок*, серцева *сорочка*, камера серця, *високий тиск*, *вогнище* запалення, клінічна *картина* хвороби; *ніжка* пучка Гісса, *барабанна* перетинка.

Завдання 9. Доберіть назви понять, підставою для метафоричного переносу яких є подібність зовнішнього вигляду об'єкта номінації: *гілка*, *гирло*, *ритм*, *картина*, *тиск*, *вогнище*, *пауза*, *пучки*, *хвиля*, *вузол*, *ніжки*, *пазуха*, *стовбур*, *сумка*, *цибулина*, *шлуночок*, *спалах*, *корінь*, *канал*.

Завдання 10. Наведіть 5 прикладів медичних термінів, які утворилися поєднанням основ за допомогою інтерфіксів о / е: 1) іменник + о / е + іменник (*бронхопневмонія*); 2) іменник + о / е + прикметник (*шлунковокишковий*); 3) прикметник + о / е + прикметник (*нирковокам'яний*); 4) прислівник + прикметник (*швидкоплинний*).

Зразок: *голка* (гістологічна, дерматологічна, ін'єкційна); *лійка* (вушна, решітчаста); *мішок* (слізний, аневризматичний); *мішечок* (зубний, альвеолярний, волосяний); *вездечка* (язика, верхньої і нижньої губи); *поріг* (відчуття); *ворота* (інфекції), *панцирний рак*, *ракові перлини*.

Завдання 11. Наведіть по три приклади медичних термінів, утворених у синтаксичний спосіб, доповнивши подані нижче рядки:

1. *Однокомпонентні* – суспензія, відвар, емульсія, розчин.

2. *Двокомпонентні* – аптечний асортимент, ароматичні речовини, складний збір. *Трикомпонентні* – активний медичний інгредієнт, форма ліків дозована, відвар кори дуба.

3. *Чотирикомпонентні* – аналіз споживання лікарських засобів, всмоктування вуглеводів у тонкому кишківнику.

4. *Багатокомпонентні* – тромбофлебіт підшкірних вен молочної залози.

Завдання 12. Згрупуйте подані нижче термінослів за походженням: 1) медичні терміни латинського походження; 2) медичні терміни грецького походження; 3) терміни англійського походження; 4) медичні терміни французького походження; 5) медичні терміни німецького походження; 6) медичні терміни італійського походження.

Гайморит, дальтонізм, блокада, стрес; бюлетень, грип, бандаж, зонд, буж, шок; бор, шприц, клапан, шпатель, бюгель; анемія, артерія, бактерія, гормон, діабет, мікроб, травма; інфлюєнца, скарлатина, пелагра; ботулізм, вакцина, вірус, галюцинація.

Завдання 13. Уживай правильно українські відповідники у номенклатурних назвах лікарських рослин.

Калька з чужої мови	Українськомовний відповідник	Калька з чужої мови	Українськомовний відповідник
<i>Багульник</i>	багно	<i>Брусника</i>	брусниця
<i>Базилік</i>	васильки	<i>Бояришник</i>	глід
<i>Бальзамин</i>	розрив-трава	<i>Горець</i>	гірчак
<i>Бархатці</i>	чорнобривці	<i>Водозбір</i>	орлики
<i>Белена</i>	блекота	<i>Дев'ясил</i>	оман

<i>Білокопитник</i>	кремена	<i>Гулявник</i>	сухоребрик
<i>Безсмертник</i>	цмин	<i>Душиця</i>	материнка
<i>Миндаль</i>	мигдаль	<i>Ірис</i>	півники
<i>Зубрівка</i>	чаполоч	<i>Дурнишник</i>	нетреба
<i>Єжевика</i>	ожина	<i>Клецевина</i>	рицина
<i>Зюзник</i>	вовкогін	<i>Грижник</i>	остудник
<i>Кизил</i>	дерен	<i>Клюква</i>	журавлина
<i>Живокфсть</i>	дельфіній	<i>Земляника</i>	суниця
<i>Донник</i>	буркун	<i>Василисник</i>	ругвиця
<i>Календула</i>	нагідки	<i>Медуниця</i>	медунка
<i>Квасці</i>	галун	<i>Мати-й-мачуха</i>	підбіл
<i>Копитень</i>	копитняк	<i>Люттик</i>	жовтець
<i>Кориандр</i>	кинза	<i>Льняна</i>	льонок
<i>Коров'як</i>	дивина	<i>Ландиш</i>	конвалія
<i>Котовник</i>	котяча м'ята	<i>Кувшинка</i>	латаття
<i>Хрестовник</i>	жовтозілля	<i>Кубишка</i>	гличики
<i>Кровохлібка</i>	родовик	<i>Крижовник</i>	агрус
<i>Морозник</i>	чемерник	<i>Тмин</i>	кмин
<i>Наперстянка</i>	дигіталіс	<i>Тим'ян</i>	чебрець
<i>Норичник</i>	ранник	<i>Сушениця</i>	сухоцвіт
<i>Одуванчик</i>	кульбаба	<i>Спориш</i>	ріжки
<i>Окопник</i>	живокіст	<i>Спаржа</i>	холодок
<i>Сабельник</i>	вовче тіло	<i>Сельдерей</i>	селера
<i>Пустирник</i>	собача кропива	<i>Репейничок</i>	парило
<i>Повилика</i>	повитиця	<i>Ракитник</i>	зіновать
<i>Пихта</i>	ялиця	<i>Пиретрум</i>	маруна
<i>Толокнянка</i>	мучниця	<i>Шалфей</i>	шавлія
<i>Тростник</i>	очерет	<i>Шампиньон</i>	печериця
<i>Тиква</i>	гарбуз	<i>Шиповник</i>	шипшина
<i>Тисячолісник</i>	деревій	<i>Шлемник</i>	шоломниця
<i>Фіалка</i>	братки, фіалка	<i>Шпажник</i>	косаріки
<i>Пастушина</i>	грицики	<i>Пижма</i>	пижмо
<i>сумка</i>			
<i>Інжир</i>	смооковниця, фігове дерево	<i>Мар'яник</i>	перестріч, іван- і-марія
<i>Клопівник</i>	хрінниця, віничник	<i>Манжетка</i>	приворотень

Завдання 14. Проілюструйте прикладами функціональне значення префіксів у термінології лексико-тематичної групи «Здоров'я»:

Зразок: екзо/екто, епі - називають способи поширення, розміщення на поверхні: *екзостоз, ектомія, епідидиміс, епігастрій, епіглотіс, епідерміс, епікард, епітелій.*

Ангіо/вазо - компоненти на позначення судини, судинної системи;

гем(о)/гемато - компоненти на позначення понять, пов'язаних з кров'ю;

дерма/дермато/дермія - компоненти на позначення шкіри;

гастро/гастер - компоненти на позначення шлунку;

міо - компонент на позначення м'язів;

невр(о)/нейро - компоненти на позначення нервів;

артеріо - компонент на позначення артерій;

артр(о) - компонент на позначення суглобів;

аден - компонент на позначення лімфатичних вузлів;

бронхо - компонент на позначення бронхів;

рино - компонент на позначення носа;

кардіо - компонент на позначення серця;

ана - компонент на позначення порушення, розладу, відновлення;

анти - компонент на позначення захисту від хвороби;

де - а) компоненти на позначення ліквідації, знищення; б) на позначення порушення, розладу (аналогічне значення у синонімічному префіксі

дез); диз/дис - компоненти на позначення розладу,

порушення;

ендо/енто/інтра - компоненти на позначення поширення чогось всередині того, що мотивовано похідною основою;

апо – компонент на позначення відхилення, відокремлення, завершення, втрати;

гіпо – компоненти на позначення: а) розміщення, знаходження відносно того, що названо твірною основою; б) порушення, розладу, зниження того, що названо твірною основою;

гіпер/ультра - компоненти на позначення найвищого ступеня виявлення кількісної та якісної ознаки, що названа мотиваційною основою;

біо/ембріо/ген/генез/гонія – компоненти на позначення початку, зародження, походження та розвитку;

гетеро/ало/анізо - компоненти на позначення різнорідності, чужорідності, неоднаковості;

гомо/гомео/моно - компоненти на позначення повноти, однорідності, подібності, одиничності;

антропо, андро - компоненти на позначення зв'язку з людиною, умовами та місцем її життя.

Завдання 15. Продовжіть низку слів (до 5). У який спосіб утворилися ці терміни?

а) Терміни на позначення хвороб: *кардіосклероз*; б) Назви галузей медицини: *кардіологія*; в) Найменування осіб за фахом: *дерматолог*; в) Найменування пристроїв та інструментів: *флюорограф*; г) Назви процесів, систем дослідження, лікування: *кардіограма*.

Практичні завдання

Завдання 1. Ілюструйте прикладами утворення термінів за допомогою суфіксів іншомовного походження:

Зразок: *ин, ін, ін/аспірин, інсулін, нуклеїн, кокаїн, протейн, туберкулін.*

аці(я)/..., изм/..., лог/..., ізм/..., аз (а)/..., оз(а)/..., ит/..., атор/..., ятор/..., ист/..., ант/..., ом(а)/...

Завдання 2. Проілюструйте прикладами утворення термінів за допомогою суфіксів слов'янського походження:

Зразок: *ість/ млявість, нервовість, непритомність, сонливість.*

асть/..., ин(а)/..., ін(а)/..., ок (чок)/..., нок/..., ств(о)/..., цтв(о)/..., зтв(о)/..., иц(я)/..., юк/..., ак/..., як/..., ищ(є)/..., нн(я)/..., ик/..., ік/..., овик/..., ець/...

Завдання 3. Замініть запозичені терміни власне українськими синонімами-відповідниками. Із трьома словами складіть речення (на вибір).

Анестезія, анемія, аномалія, мацерація, екстрений, маніпуляція, тонізувати, ін'єкція, рентабельний, пролонгація, лімітувати, дискусія, імітація, ресурси, гучність, асиміляція, трансформація, аргументувати, дистильовати, лейкемія, паритет, локалізувати, інтенсивність, контрастний, стабільний, екстрагувати, аборт, дегенерація, дезінфекція, дисперсія, діуретичний, експірація, епідемія, лейкоз.

Завдання 4. Подані терміни згрупуйте в дві колонки: перша - загальнонаукові; друга - галузеві.

Нафтизин, гіпотеза, аналог, кисень, палеоліт, чинник, кореляція, пухлина, аргуменет, точка, еквівалент, конвеєр, прогресувати, проміжок, ангіна, гіпотенуза, гіпотеза, сонет, лимон, експеримент, епідемія, матерія, кредит, синус, проблема, знаменник, глюкоза, скальпель.

Завдання 5. Яке лексико-семантичне явище ілюструють наступні терміни: *гіперплазія* – *гіпоплазія*, *гіпертонія* - *гіпотонія*, *гіпертрофія* - *гіпотрофія*, *гіперфункція* – *гіпофункція*.

Завдання 6. Доберіть запозичені терміни до питомо українських висловів.

Запалення очеревини, відсутність дихання, м'язова пухлина, бокове викривлення хребта, розширення вен, внутрішня оболонка серця, дихальне горло, сполучна оболонка (ока), запалення слизової оболонки шлунка,

переливання крові.

Довідка: міома, перитоніт, апное, сколіоз, варикоз, епідидиміт, ендокард, трахея, кон'юнктива, гастрит, гемотрансфузія.

Завдання 7. Проілюструйте прикладами утворення термінів за допомогою префіксів слов'янського походження:

Зразок: між/міжвузля, міжключиця, міжцентр.

без/..., над/..., під/..., при/..., о(б)/..., от/..., за/..., пере/..., напів (пів)/..., про/..., роз/...

Завдання 8. Проілюструйте прикладами утворення термінів за допомогою префіксів іншомовного (греко-латинського) походження:

а/..., анти/..., архі/..., де/..., диз/..., дис/..., екзо/..., екто/..., енто/..., гіпер/..., гіпо...

Завдання 9. Випишіть із поданих варіантів слів кодифіковані: *інородний – чужорідний, антиспазматичний – антиспастичний, ядуха – задшишка, пропасниця – лихоманка – гарячка, важкий хворий – тяжкий хворий, горб – бугор, кульшівка – панівка, рубець – шрам, мертвець – труп, надимання – надування, нагромадження – накопичення, незалежний – самостійний – автономний, піклування – турбування, травмування – пошкодження, сіткоподібний – сітчастий, вада – порок (серця), здавлювання – стискання, мускул – м'яз, скабка – скалка – скіпка, осколок – уламок, відсікання – відтинання, нагноєння – нагнивання, галузь – гілка, вивищення – випуклина, напад – приступ, пришвидшений – прискорений.*

Завдання 10. Визначте значення префікса в кожній групі слів. Доберіть декілька своїх прикладів до кожної групи.

Антимікробний, антисанітарний, протираковий, протихолерний; безжиттєвий, безсимптомний, передозування, передекзаменаційний.

Завдання 11. Визначте у наведених термінах способи творення.

Асептичний, нефроптоз, операційна, кардіографія, етимологія, дугоподібний, компенсація, дезінфекція, педіатрія, ін'єкція, антиоксидант, біологія.

Завдання 12. Наведіть кілька власних прикладів професіоналізмів. Наприклад: *труба – інкубаційна трубка, стукнути – провести електроімпульсивну терапію, дефібриляцію; посадити на трубу – перевести на штучну вентиляцію легенів.*

Завдання 13. З'єднайте стрілками семантичні відповідники термінів та їхніх значень. Поясніть відмінності між словами: *активація/активатор, інгаляція/інгалятор, ізоляція/ізолятор, стимуляція/стимулятор.*

абдукція	відвідний м'яз
абдуктор	здійснюване рецепторами сприйняття і перетворення енергії подразників на нервові збудження
рецепція	відведення кінцівки від середньої лінії тіла
рецептор	кінцевий утвір нервів, здатний сприймати подразнення

Завдання 14. Згрупуйте у дві колонки медичні терміни власне українського походження і запозичені з інших мов: *мазь, панкреатин, відвар, настоянка, фурункул, присипка, набряк, еліксир, під'язичниця, заногтиця, завушниці млявість, гранула, формальдегід, отруйність, силікат, препарат, бальзам, оболонка, кропив'янка, короста, вогник, воло, полімер, перколяція, нориця, волос, вовчак, пліснявка, лишай, масаж, вдавлювання, перколяція, відстоювання, мікстура, кон'юнктива, вливання, драже, непритомність, карбонат, вітерник, інсульт, остуда, простуда, застуда, заїди, проказа, переляк, біполімер, автокланування, ампула, жовтяниця, інфузія, золотуха, багрянець, казеїн, пістряк, канцероген, більмо, червінка.*

Завдання 15. Перегляньте поданий нижче список лексикографічних праць з медичної галузі. Якими галузевими словниками доводилося користуватися? Які Вам відомі електронні ресурси? Підготуйте невелику (до 5хвилин)

презентацію одного, на вибір, термінологічного чи енциклопедичного словника за схемою: а) вихідні дані про словник (повна назва словника, його автор чи колектив авторів, упорядник (редактор), місце видання, видавництво, рік видання); б) тип аналізованого словника; в) завдання цього типу словника; г) принцип організації словникового матеріалу (алфавітний, алфавітно-гніздовий, ідеографічний); д) коротка оцінка словника, визначення його практичної цінності (зі вступної статті); е) приклад однієї - двох словникових статей.

Завдання 16. У поданих нижче словах-термінах визначте спосіб їхнього утворення.

Розпад, зріз, нанесення, обмін, закис, придатність, настій, пристінковий, жировий, окислення, розчинний, кисневий, десорбція, напівфабрикати, антибактеріальний, легкоплавкий, інактивація, іннервація, імунодепресивний, метиленхлорид, склотара, жовчогінний, атомобудови стебел, медичне мило, фруктові кубики, кофеїн, порошокований, порталний, олеїн, мікстура Карташова, розчин Люголя, ЛП, перколяція, йодобензол, відвар, емульсія, Y-хромосома.

Питання до теми

1. Як розрізняються поняття «термін», «терміносистема», «номенклатурна назва», «терміноелемент», «терміни-епоніми», «терміни-аббревіатури»?
2. Як класифікуються медичні терміни за значенням та за будовою?
3. Назвіть основні способи творення медичних термінів.
4. Що таке лексикографія? Які ви знаєте типи словників?
5. Які словники із медичної галузі Ви знаєте?
6. Що таке словникова стаття і яку вона має будову?
7. Які ви знаєте перекладні словники з медицини?

Практичне заняття №4

СЛОВНИКИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ. ТИПИ СЛОВНИКІВ, ЇХНЯ ФУНКЦІЯ ТА РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ (2 год.)

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Прочитайте статтю про фахові терміни з «Медичної енциклопедії». Випишіть основні ознаки термінів. Укладіть план до тексту і стисло перекажіть його.

МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ - сукупність термінів, пов'язаних з відповідною системою понять. Нею користуються всі фахівці медичної галузі. Формування медичної термінології зумовлено науковим поступом, а її рівень відповідає рівню сучасного розвитку галузі. Отже, термінологія історично змінюється й може збагачуватися з різних джерел. Так, багато базових медичних термінів запозичені з грецької й латинської мов, а пізніше - з хімії, біології, медицини та інших наукових напрямків. *Терміном* (лат. *Terminus* - межа, кордон) може бути як одне слово (таблетка, екстракт), так і словосполучення (активна речовина). Основна функція терміна - бути спеціальним, обмежувальним позначенням характерного для медичної

галузі предмета, явища, його властивостей. Хоча терміни використовуються в межах певної термінологічної системи, їм притаманний інтернаціоналізм, тому вони можуть використовуватися в інших термінологічних системах, а також у загальноживаній лексиці. Проте терміну притаманна однозначність (моносемія), тоді як літературним словам властива багатозначність (полісемія). Водночас, у термінології існують синоніми (напр. *активна речовина, субстанція*). Проте тенденція до однозначності позначення того чи іншого поняття є найбільш характерною властивістю терміна. Час від часу відбувається перегляд, часткове видалення синонімів або уніфікація термінів. Наукове поняття (зміст) терміна розкривається в дефініції (лат. *Definitio* - визначення). *Дефініція* - стисле, точне описання характерних ознак поняття, визначеного терміном. Усі поняття термінів у межах однієї класифікації взаємопов'язані родовими відношеннями і утворюють систему понять, або термінологію. Основи медичної термінології засвоюються фахівцями одночасно із засвоєнням цілої низки фахових дисциплін, які належать до фармації (грец. *pharmakeia* — створення ліків). Тому наукова суть медичної термінології підвладна тільки спеціалісту. В термінологічній системі розрізняють власне терміни - назви базових понять, напр.: *ліки, лікарська форма, медичний або лікарський препарат*, що потребують наукового визначення дефініцій, та *номенклатурні назви*, які відображають ознаки будь-яких (поодиноких) предметів, що зустрічаються масово, напр., асортимент продукції, яка виробляється лікарською промисловістю (*валідол, норсульфазол, парацетамол* і под). Медична термінологія не недостатньо ізоморфна (грец. *Isos* - рівний, однаковий, подібний та *morphē* - вид, форма). Це пов'язано з використанням у ній деяких інших термінологій, які склалися самостійно раніше (хімічної, ботанічної, фармакогностичної, технологічної, фармакологічної та ін.). Така різноманітність термінологічних систем і зумовлює слабку ізоморфність структури медичної термінології та складність її засвоєння. Цьому також сприяють практика довільного створення термінів (назв) лікарських препаратів та їхній великий асортимент на медичному ринку, а також зневажливе ставлення до медичної термінології.

Завдання 3. Перевірте за словником, чи є подані нижче терміни синонімами? Чи бажане явище синонімії у фаховій термінології лікаря?

Лікариний препарат → лікарський препарат, фармакологічний препарат, хіміко-медичний препарат, терапевтичний препарат, медикаментозний препарат, лікарський засіб; *активний лікарський інгредієнт* → активна речовина, діюча речовина, лікарська речовина, лікарська субстанція.

Завдання №2. Здійсніть переклад запозичених слів за допомогою (**Словотвір** – онлайн-майданчика для перекладу запозичених слів. На сайті є можливість обговорення, вибір перекладу із запропонованих варіантів та можливість додати свої переклади чи коментарі <https://slovotvir.org.ua/>).

дедлайн, меню, лайк, @, тьютор, ксерокс, барбершоп, топлес, планшет, фотографія, шлагбаум, лінк, куки, портфоліо, скріншот, пазли, руфер, дауншифтинг, пікнік, пост, рекрутер, скіл, контент, тач-скрін, хештег, браузер, сервіс, ріелтор, маклер, менеджер, рітейл, фітнес, руфер, екзит-пол, шопінг.

Задання №3. Здійснити переклад сталих висловлень за допомогою **Російсько-український словник сталих виразів** – сервіс для перекладу висловів. Результати пошуку будуть більш вдалимими, якщо робити пошук не всього вислову відразу, а за ключовими словами (<http://stalivyrazy.org.ua/>).

Практичне заняття № 5 МОРФОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ЛІКАРЯ (4 год.)

План

1. Специфіка вживання іменника у професійному спілкуванні лікаря. Категорія роду та числа іменника. Кличний відмінок як форма вираження звертань.
2. Особливості вживання назв осіб за професією, званням, посадою. Варіанти відмінкових закінчень іменників. Родовий відмінок однини іменників другої відміни чоловічого роду. Морфологічні ознаки прикметника у науковій та фаховій мові лікаря (розряди за значенням, ступені порівняння якісних прикметників, їхні форми творення).
3. Особливості вживання числівників у фаховому мовленні. Кількісні та порядкові числівники. Відмінювання числівників. Словосполучення з числівниками. Правила запису числівників при оформленні фахової документації з медицини.

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Утворіть форму родового відмінка однини. Зверніть увагу на слова, що мають у цій формі варіантні закінчення.

Вуглець, гелій, гуанін, дерматит, дистилат, діалізат, діаліз, діатез, дозатор, еліксир, жар, жир, змішувач, лімфаденіт, порошок, лікареньяр, лікар, провізор, компрес, фурацилін, токсикоз, слід, фарингіт, зуб, Голос (прізвище), суглоб, діабет, фінал, лікоть, мозок, флюс, фронтит, матеріал, синець, туберкульоз, укол, деревій, кровообіг, інструмент, градус, запах, флакон, фтор, анамнез, тромбоцит, нарив, міокардит, вазелін, суглоб, електрофорез, криз, бром, ірис, левоміцетин, рецепт, розріз, терпець, фагоцит, тулуб, дерен, шунок, вилив, стафілокок, дослід, кальцій, нашатир, протез, стогін, епікриз, діагноз, щавель, трахеїт, каротин, магній, новокаїн, нежить, первісток, рум'янець, страх, опік, ларингоскоп, ревмокардит, госпіталь, стіл, апарат, акт, авторитет, бал, елемент, аналіз.

Завдання 2. Порівняйте форму родового відмінка однини у іменниках, які мають різні відтінки значення.

Акта (документ) – акту (процес), апарата (прилад) – апарату (мовного), елемента (конкретне) – елементу (абстрактне), знака (літера) – знаку (слід, прикмета, відбиток), індикатора (показник, прилад) – індикатору (речовина), каменя (одиничне) – каменю (збірне), листопада (місяць) – листопаду (процес), папера (документа) – паперу (матеріал), пішохода (перехожий) – пішоходу (тротуар), потяга (поїзд) – потягу (почуття), рахунка (документ) – рахунку (дія), терміна (слово) – терміну (строк), корпуса (частина тіла) – корпусу (навчального), органа (зору) – органу (друкованого), поясу (альпійського) – пояса (плечового).

Завдання 3. До поданих іменників доберіть прикметники. Зверніть увагу на граматичну категорію роду цих слів.

Біль, запис, кір, літопис, нежить, напис, опис, перепис, пил, підпис, полин, поступ, продаж, розсип, рукопис, ступінь, степінь, бандероль, мігрень, ВООЗ, кольрабі, бері-бері, альма-матер, статус-кво.

Завдання 4. Від поданих чоловічих імен утворіть імена по батькові для осіб жіночої і чоловічої статі. Запишіть, відповідно згрупувавши отримані імена.

Анатолій, Антон, Аркадій, Аполлінарій, Арсен, Борислав, Валентин, Валерій, Валер'ян, Олексій, Яків, Олекса, Євген, Кирило, Євген, Костянтин, Роман, Семен, Станіслав, Юхим, Ярема, Яким.

Завдання 5. Запишіть числа словами й розкрийте дужки. Поясніть зв'язок числівників з іменниками.

2/3 (розчин), 1,5 (година), 2 (киянин-провізор), 600 (сторінка текст), 1/3 (літер), 153 (лікар), 300 (грам лікарська сировина), 45 (студент), 17-й (рік), 7 (п'ятниця), 5/6 (об'єм), 3 (молекула), 1000 (байт), 22 (студент), 31 (рік), 44 (медичний словник), 3 (день), 4 (тиждень), 55 (кілограм), 1,5 (тонна), 8,5 годин, 959 (учасник конференції), 0,08 тонни, 4,7 (мільйон) тонн, 372,5 (кілометр).

Завдання 6. Від поданих простих та складених форм дієслів майбутнього часу утворіть складну форму однини і множини того самого часу. З'ясуйте, чи можна утворену форму застосовувати у професійному мовленні. Відповідь запишіть.

Буду дописувати журнал реєстрації ліків, розведу порошок, поєднаю сполуки, створю новий лікарський засіб, доведу, буду розчиняти речовину, досиплю, буду просівати насіння, помию ампули, буду розсаджувати лікарські рослини, протру аптечну вітрину, буду вимірювати тиск пацієнтові, проаналізую кількість відвідувачів в аптеці, виокремлю найголовніше, буду виписувати мікстури, провітру аптечне приміщення, буду хлорувати воду, проціджу трав'яний настій, просушу лікарську траву.

Завдання 7. Утворіть форми кличного відмінка.

Пан лікар, Ярина Ігорівна, лікар Микола, знахар, старець, завідувач Коваленко, провізор, медична сестра. Володимир Хомич, колега Дмитро, Ігор, лаборант, Петро Михайлович, Надія Олексіївна, пацієнт, викладач, секретар, ректор, завідувач кафедри, декан, академік, Назар Дмитрович, професор Ворожбит, директор, викладач, доцент Марчук.

Завдання 8. Утворіть назви мешканців населених пунктів та назви народів від нижчеподаних слів.

Запоріжжя, Броди, Ічня, Львів, Полтава, Шостка, Кропивницький, Суми, Черкаси, Острог, Каховка, Ромни, Англія, Золотоноша, Горлівка, Вінниця, Житомир, Київ, Дніпро, Харків, Луцьк, Тернопіль, Івано-Франківськ, Кривий Ріг, Рівне, Бердичів, Біла Церква, Броди, Галич, Долина, Дрогобич, Кам'янець-Подільський, Київ, Прилуки, Тараща, Тернопіль, Коломия, Ярмолинці.

Завдання 9. Здійсніть заміну активних дієприкметників віддієслівними прикметниками, іменниками, пасивними дієприкметниками, зворотами.

Зразок: Бажаючий допомогти пацієнтові – охочий; що бажає допомогти пацієнтові.

Упаковуючий ліки лікар; відстаючий у реалізації лікарських засобів провізор; припис лікуючого лікаря; інвестуючий в аптечний бізнес іноземець; оперуючий лікарничими поняттями; керуючий відділенням продажу лікарських засобів; рецензуючий магістерську роботу з медицини науковець; навчаючий викладач з фармакогнезії, екзаменуючий професор; захоплюючий наукою студент; знаючий фахівець, початкуючий провізор, працюючий лікар, фінансуючий банкір, мислячий фахівець, адаптуючий представник медичної компанії, виступаючий науковець на медичному форумі; сприймаючий студент; констатуєчий лідер; наймаючий на роботу; власть імуцій; маніпулюючий свідомість пацієнтів; фальсифікуючий термін зберігання ліків; комбінуючий лікарську сировину; аналізуєчий медичний ринок; затримуючий постачання засобів медичного призначення; інакомислячий студент-лікар; координуючий медичні проекти; класифікуючий медичні терміни; регулюючий роботу лікарень міста; завідуєчий лікареньою; засвідчуєчий печаткою документ; організуєчий медичний захід; перемагаєчий у конкурсах; швидкоріжучий медичний інструмент; біжучий рік, біжучий рядок у медичній телевізійній рекламі, в послідуєчому ми будемо співпрацювати; слідуєчий семестр, малоімуці пацієнти лікарень.

Завдання 10. виправити написання складних прикметників, в яких перша частина - числівник.

Двохповерхова лікарня, п'ятисотий пацієнт, п'ятьохвилинна перерва в поліклініці, шестидесятирічний пацієнт, дев'ятдесятий відвідувач лікарні, трьохярусне приміщення лікарень, чотирьохкутний бокс для зберігання лікарської сировини, двоатомна сполука, чотирьохактна вистава студентів-лікарів, трьохразове приймання ліків, шістьохкімнатні процедурні палати, сорокаторьохградусна спека у приміщенні лікарень, чотирирічний досвід ведення аптечного бізнесу, вісімдесятирічний пацієнт, двохстороння угода між лікарнями, дев'яносто-денний термін виконання домовленостей, п'ятигодинна екскурсія інтерактивним музеєм D.S. «Таємна Лікарня» у Львові, п'ятьохвилинна перерва, семидесятикілометрова зона, стадвадцятитонний міст, шестиденний круїз музеями-лікарнями України, шістьохкімнатні приміщення лікарняного закладу.

Завдання 11. На місці крапок, де потрібно, поставте пропущені літери. Поясніть правопис слів.

Пристрас...ний науковець, контраст...ний душ, прихвос...ні в аптечній справі, сон...це згубно впливає на шкіру, чес...ний лікар, мес...ник своєї справи, сер...це місіонера, студен...ський квиток, влас...ний медичний бізнес, очис...ний елемент, дилетан...ський підхід, доблес...ний добродійник, кож...ний, повіс...ці, ровес...ник, совісн...ий, ус...ний, хрус...нути, ціліс...ний, словес...ний, виїз...ний, шіс...десят, зліс...ний, у кіс...ці, шіс...надцять, ях...смен, капос...ний, журналіс...ський, вартіс...ний, якіс...ний.

Завдання 12. Утворіть вищий ступінь порівняння прикметників, поясніть зміни й правопис приголосних.

Близький лікарняний заклад, високий лікарський представник, дорогий лікарський препарат, товста ін'єкційна голка, красива упаковка для ліків, важкий засіб медичного призначення, довгий турнікет, тонкий джгут, вузький бинт, швидкий ефект від ліків, легкий препарат, дужий пацієнт, слабка дія хімічної речовини, рідкий лікарський засіб, низький лікарняний стіл для обслуговування пацієнтів.

Завдання 13. На місці крапок, де потрібно, поставте пропущені літери. Поясніть правопис слів.

Гум...анізм медичної опіки, ак...редитація аптечного закладу, кас...овий апарат, клас...ифікатор лікарських засобів, мас...а лікарського продукту, еф...ективний спосіб лікування, ак...умулювати досвід у медичній галузі, ак...уратний працівник лікарень, дешевий мас...ажер, кол...екція аптечних приладів, агрес...ивний пацієнт, іл...юстрація до медичної реклами, гідромас...аж, бас...ейн, однотон...ий вантаж з ліками, гал...ерея світлин з нагоди 5-річчя заснування лікарень, Міжнародна ас...амблея з питань медицини, ім...унізація, гол...івудський досвід ведення лікарського бізнесу, кол...егія у Міністерстві охорони здоров'я України, ім...тація реформ у медичній галузі, тер...аса на аптечному подвір'ї, лікарень періоду барок...о, наклали вет...о на ввезення ліків, іл...юзорні успіхи медичної компанії, медичний компрес...ор, голограм...а як засіб захисту лікарських засобів, лоб...і у світовій фармації, монограм...а як засіб індивідуалізації лікарень, лікарем...ігрант, кол...аж про здоровий спосіб життя, власниця лікарні гол...андка, апел...яція у суді, еф...ектний рекламний агент, лікарський кол...ектив, глос...арій медичних термінів, процес...ор в лікарні, ап...лікація на вікні лікарського закладу паперових долоньок, куплених в аптеці під час благодійної акції.

Завдання 14. Запишіть числа словами. Поясніть правопис числівників: 16, 30, 58, 65, 89, 577, 911, 1654, $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{5}$, 0,9, $1\frac{3}{6}$.

Завдання 15. Запишіть прислівники в три колонки: 1) разом; 2) окремо; 3) через дефіс. Поясніть їхній правопис.

Будь/де, хтозна/як, в/голос, до/гори, с'як/так, по/українському, по/латині, по/перше, куди/небудь, хтозна/коли, казна/коли, аби/то, так/то, куди/небудь, по/нашому, таким/чином, по/суті, на/жаль, раз/у/раз,

день/у/день, на/зустріч, на/силу, с/краю, мимо/хіть, що/найкраще, аби/куди, ані/трохи, поки/що, що/ночі, яко/мога, як/найдовше, без/жалю, на/совість, на/гора, як/слід, на/двоє, у/трьох, у/середині, на/пролом, ледве/ледве, пліч/о/пліч, як/не/як, кінець/кінцем, де/коли, поза/вчора, при/вслюдно, чим/раз, без/ліку, вряди/гори, в/основному, в/цілому.

Завдання 16. Складіть і запишіть речення із поданими прислівниками та співзвучними з ними словами.

Вгору – в гору; назустріч – на зустріч; усередині – у середині; доволі – до волі; насторожі – на сторожі; по-третє – по третє.

Завдання 17. Утворіть прислівники з поданих словосполучень. Поясніть їхній правопис.

З далеких країн, українською мовою, кожної суботи, кожного літа, у два рази, в усіх місцях, не поміркувавши, останнім разом, у десять разів, латинською мовою, кожного разу, на голодний шлунок, голими руками, на швидку руку.

Завдання 18. Утворіть форму родового відмінка множини. За наявності паралельних форм подайте обидві форми.

Еліксир, окуляри, стаття, нирка, лікаренья, анемія, стегно, діафрагма, голова, серце, брова, група, око, жінка, кістка, знання, ніздря, кисть, обличчя, поняття, поверхня, слина, вимога, гістологія, львів'янин, вухо, староста, плече, легеня, стерилізатор, щипці, фельдшер, нежить, професор, залік, видужання, ім'я, почуття, університет, директор, табло, галузь, шприц, засіб, відповідь, захворюваність, ЕКГ, радіощі, тім'я, доповідь, ключ, відділення, відділ, межа, кір, область, ділянка, гормон, гіпофіз, глюкозид, мікроб, пункція, анамнез, екстракт, доза, розчин, капсула, окис, джгут, ваніль, біль, продаж, купіль, симптом, організм, сіль, перекис, вакцина, захворювання, токсикоз, шлунок, жовч, апендикс, хлороформ, інгаляція, колапс, рана, пухир, застій, задрість, пеніцилін, кашель, тінь, зустріч, ретуш, вена, артерія, капіляр, постать, любов, віспа, патогенез.

Практичні завдання

Завдання 1. Утворіть словосполучення. (Прибулий) месьє, (стрункий) міс, (мій) імпресаріо, (справедливий) рефері, (сміливий) тореро, (відомий) шансоньє, (елегантний) маестро, (несамовитий) тифозі, (активний) япі, (австралійський) кенгуру, (проводовий) радіо, (овочевий) рагу, (шотландський) поні, (заповзятий) папараці, (екстравагантний) кутюр'є, (усміхнений) фрейліна, (люб'язний) портъє, (літній) мадам, (серйозний) фрау, (крикливий) какаду, (яскравий) ара, (галасливий) жако, (швидкий) ему, (маленький) шимпанзе, (крихітний) колібрі, (потішний) маго, (неповороткий) гризлі, (новий) табло.

Завдання 2. Запишіть слова у три колонки за родами. Батумі (місто), Арагві (річка), Ай-Петрі (вершина), Хоккайдо (острів), Страмболі (вулкан), Батумі (місто), карт-бланш (бланк), гризлі, аташе, тореро, шансоньє, кепі, пюре, алое, кольє, жалюзі, цунамі, драже, кредо, ему.

Завдання 3. Наведені власні географічні назви запишіть у формі родового відмінка. Буг, Кавказ, Хорол, ирятин, Донбас, Миргород, Новгород, Житомир, Дунай, Чернігів, Конотоп, Дністер, Кременчук, Гадяч, Коростень, Іванків.

Завдання 4. Запишіть слова в три колонки: 1) разом, 2) окремо, 3) через дефіс. *Взаємно/ізолюваний, високо/технічний, високо/калорійний, глибоко/водний, військово/зобов'язаний, народно/пісенний, далеко/глядний, червоно/гарячий, добре/відиліфований, східно/український, медико/санітарний, суспільно/шкідливий, різко/протилежний, історико/археологічний, робітничо/селянський, садово/городній, фінансово/промисловий, народно/визвольний, військово/полонений, всесвітньо/історичний.*

Завдання 5. Утворіть складні прикметники. Поясніть їхнє написання. *Науково/дослідний, фантастичний, достовірний, пояснений; мало/істотний, відомий, досліджений, вивчений; суспільно/економічний, трудовий, небезпечний, необхідний; соціально/свідомий, небезпечний, побутовий,*

корисний; прямо/рослий, протилежний, душний; швидко/плинний, діючий; ясно/блакитний, лиций, вельможний.

Завдання 6. Запишіть займенники в три колонки: разом, окремо, через дефіс. Поясніть їхній правопис. *Будь/який, будь/хто, хтозна/який, казна/що, який/небудь, казна/з/ким, будь/на/чому, чий/небудь, ні/що, аби/хто, де/хто, хтозна/хто, хтозна/чий, який/сь, де/який, будь/що, хто/будь, хто/небудь, будь/у/кого, казна/при/кому, будь/котрий, аби/з/ким, де/в/чому, ні/до/чого, ні/при/кому, де/який, казна/чий, що/небудь, де/хто, де/кого, в/де/кого, ні/про/що, скільки/небудь, де/в/кого, аби/хто, будь/що, ні/до/кого, будь/на/кому, будь/з/ким, аби/ким, аби/з/ким, із/хтозна/яким, хтозна/з/яким, хтозна/який, ні/про/що, будь/хто, ні/що, будь/кого, до/будь/кого, будь/до/кого, казна/що, де/що, чий/небудь, хтозна/чий, ні/хто, ні/від/кого, хтозна/в/чому, на/ні/що, який/небудь, у/якому/небудь, хто/сь, у/кому/сь.*

Завдання 7. Запишіть правильно складні прислівники. Поясніть їхнє написання. *В/основному, на/швидко/руч, по/перше, по/юнацьки, в/середині, тяжко/важко, по/новому, на/сьогодні, з/під/споду, час/від/часу, на/гора, кінець/кінцем, високо/високо, не/ждано/не/гадано, тільки/тільки, по/господарськи, близько/близько, з/краю/вкрай, до/в/подоби, за/рахунок, на/відмінно, на/славу, по/сусідськи, на/вкруги, на/весні, у/тричі, на/швидко, з/далека, з/годом, по/одинці, з/верху, від/нині, до/дому, в/ряди/годи, по/іншому, на/довго, на/добридень, в/смак, поза/торік, на/льоту, де/не/де, по/заду, от/таки, с/переду, без/уваги, під/силу, по/середині, на/сміх, уві/сні, швидко/плинно, один/в/один, рано/в/ранці, аби/як, по/трое, ось/ось, тим/часом, в/цілому, екстра/вагантно.*

Завдання 8. Утворіть усі можливі форми ступенів порівняння від нижчеподаних прикметників, де неможливо це зробити, поясніть чому.

Солодкі таблетки, дорогий препарат, гостре отруєння, гострий інструмент, ефективні ліки, неінгаляційні наркотики, хімічні речовини, легка процедура, мертві клітини, відповідальний лікар, тяжка хвороба, здоровий організм, хворі нирки, лікувальні олії, бронхіальні гілки, завелика доза, маленька голка, лікарські засоби, артеріальна кров, терплячий пацієнт, малий тюбик, кривавий мозоль, великий шприц, пом'якшувальні засоби, результативний метод лікування, складне завдання, низька температура, тихий пацієнт, гірка мекстура, багатий пацієнт, дорогий препарат, цілющі рослини, красиві брекети, бадьорий провізор, рідкісна хвороба, білосніжні зуби, темно-синій халат, відважний лікареньяр, довжелезна черга, здібний студент-лікар.

Завдання 9. Розгляньте комунікативні можливості частки «АЖ». Укладіть три речення з поданими нижче словосполученнями (на вибір).

Можливості
частки

аж

до самого ранку – аж до ранку;
до такої міри, настільки – аж так;
цілих п'ять років – аж п'ять років;
абсолютно нічого – аж нічого;
просто диво бере – аж диво бере;
нарешті одного дня – аж одного дня;
мало не улесливо – аж улесливо;
просто таки проситься – аж проситься;
не скоріше, як через рік – аж через рік.

fb.com/chystamova

Завдання 10. Прочитайте статтю Тетяни Єщенко «Чому варто вживати маркери статі у фаховому мовленні?». Чи погоджуєтесь ви з авторкою? **МОВЛЕННІ?**

Проблема фемінітивів і граматичного вираження присутності жінки у суспільному житті: в освіті, медіа, науці, бізнесі тощо, - це проблема збереження, головно, унікальності УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, де віддавен жінці відводилася належна роль (*берегиня, княгиня, господиня, чарівниця, наставниця, Богородиця, жриця, володарка, богиня, заступниця, правителька*). В українській лексикографії засвідчення особових назв жінок дуже давня. Так, перший друкований словник «Лексис...» (1596) Лаврентія Зизанія містить сім назв жінок, «Лексикон словеноросський...» (1627) Памва Беринди - 34, «Синоніма Славеноросская» (XVII ст.) - 26, Словарь української мови (1907 - 1909) Бориса Грінченка - 935. Крім того, 4388 назв жінок, зафіксованих словниками та іншими джерелами, подає у зворотному словнику І. Фекета (про це ґрунтовно пише у монографії Марія Брус). У XVI-XVII століттях, після того, як жінки отримали можливість володіти майном та осідлістю, успадкованими або отриманими в подарунок від батьків чи чоловіків, у мові з'явилися численні назви жінок за майновими, посадовими та діяльнісними ознаками: *дідичка, посесорка, кредиторка, дорадниця* тощо. І коли мовознавиці говорять: «Не пишіть мене у збірникові наукових праць професоркою, бо цілісіньке життя поклала на те, щоб бути професором, і що «професор» звучить солідніше» - це біль, травма, аби у чоловічо-геронтологічному світі академічної системи стати професором і не збагнути, що саме форма «професорка» й оприявнює, дає видимість жінки, її боротьби, її інтелектуальних досягнень, саморозвитку. Або коли мовлять, що вони не проти фемінітивів, але «прибиральниця» звучить гарно, а «філологиня» - якось дико. Ну, звісно ж. Жінка з ганчіркою – це природно, а з комп'ютером - дико. Одна з причин такого стану справ - всуціль нівелювання русифікаційною політикою 1930-х років ані етнічних, ані ґендерних особливостей людини ("радянська людина"), через що багато слів було витіснено з ужитку. До слова, ще Іван Огієнко вказував на те, що в українській мові окреслилася парність щодо назв осіб. Далі, як відомо, цю природну тенденцію порушив комуністичний тоталітарний режим. Сьогодні значно розширилася сфера, де нині жінка присутня в українському суспільстві. Це і мати, і жінка, і дружина, і фінансистка, і лікарка, і науковиця, і перекладачка тощо. В українській мові щонайменше 13 продуктивних суфіксів, які допомагають творити фемінітиви. Мовознавець Олександр Пономарів слушно зауважує, що вживання чоловічого роду на позначення жінки суперечить морфолого-синтаксичним нормам української мови. І я цілком згідна з цією думкою. Варто зауважити, що словотвірна фемінізація на загал притаманна слов'янським мовам (польській, чеській, словацькій тощо). Не винятком є й українська мова.

У 2019 році набрав чинности «Новий правопис», що **містить рекомендацію та правила творення фемінітивів** (див.: *Український правопис 2019, ст. 39-40*). Отже, у професійному житті сфери охорони здоров'я зважаймо на таке:

1. Найуживанішим під час утворення фемінітивів є суфікс **-к(-а)**, бо він поєднуваний з різними типами основ. Наприклад: *завідувачка* кафедри, *авторка* монографії, *директорка* видавництва, *редакторка* збірника, *студентка* університету, *докторка* медичних наук, *професорка*, *лікарка* шпиталю, *волонтерка* медичної служби, *адміністраторка* поліклініки, *аптекарька* лікарні, *викладачка* університету, *асистентка* кафедри, наукова *діячка*, *доповідачка* на науковій конференції, *доцентка* кафедри, *експертка* з питань охорони здоров'я, медична *журналістка*, *інвесторка* закладу, *ініціаторка* проекту, *інспекторка* деканату, *кандидатка* медичних наук, наукова *консультантка*, *лаборантка* кафедри, *лауреатка* премії, *лекторка* університету, головна *лікарка*, *менеджерка* медичної організації, *меценатка* програми, *окулістка* амбулаторії, *організаторка* навчального процесу, *цілителька*, *терапевтка* відділу, *спеціалістка* з ортодонтії, *секретарка* ректора, *санітарка* шпиталю, *ректорка* університету, наукова *редакторка*, *професіоналка* своєї справи, *проректорка* з наукової роботи.

2. У сфері охорони здоров'я простежується словотвірна однорідність уживання фемінітивів у прикладах: *лікарка-інфекціоністка*, *лікарка-методистка*, *лікарка-психотерапевтка*, *інспекторка-лікарка*, *лікарка-судово-медична експертка-криміналістка*, *лікарка-лаборантка-гігієністка*, *лікарка-дезінфекціоністка*, *фельдшерка-лаборантка*, *лікарка-стажистка*.

3. Окремі іменники, що є назвами фахівчинь, технічних службовиць, робітниць завжди мали форми жіночого роду у сфері охорони здоров'я, порівняймо: *акушерка* жіночої консультації, *акушерка* стаціонару, *молодша медична сестра*, *сестра-господарка*, *санітарка-прибиральниця*, *санітарка-буфетниця*. Тому граматичне вираження також присутності жінок, що посідають керівні посади, є професіоналками у галузі лікувальної справи (стоматології, фармації, медико-профілактичної справи), не є новим, а цілком узгоджується з мовною традицією.

4. Меншою частотністю позначений словотвірний суфікс на позначення осіб жіночої статі за професією, родом діяльності, соціальною функцією чи статусу **-иц(-я)**, який приєднують насамперед до основ на **-ник**: *виконавиця* наукової теми, *випускниця* університету, *дослідниця* ниркових хвороб, *засновниця* лікарні, *заступниця* головного лікаря, *керівниця* наукової теми, *начальниця* відділу кадрів, *переможниця* конкурсу, *першокурсниця* університету, *пломбувальниця* зубів, *помічниця* ректора, *посадовниця* адміністрації, *початківниця* у науці, *працівниця* лікарні, *улюблениця* пацієнтів, *співробітниця* наукового відділу, *державна службовиця*, *фасувальниця* медичних виробів, *помічниця* лікаря-епідеміолога.

5. Чимало фемінітивів у галузі охорони здоров'я утворюються за допомогою маркера жіночої статі **-ин(-я)**, який сполучають з основами на **-ець**, **-ог** і на приголосний: *кардіологіня*, *ендокринологіня*, *фахівчиня*, *членкіня*, *онкологиня*, *анестезіологиня*, *гастроентерологиня*, *гематологиня*, *дерматовенерологиня*, *імунологиня*, *нейрохірургиня*, *нефрологиня*, *онкологиня*, *отоларингологиня*, *токсикологиня*, *трансплантологиня*, *пульмонологиня*, *психофізіологиня*, *пульмонологиня*, *офтальмологиня*, *радіологиня*, *ревматологиня*, *сурдологиня*, *трансфузіологиня*, *урологиня*, *стоматологиня*, *вірусологиня* тощо.

6. До рідковживаних словотвірних засобів утворення назв жінок належить суфікс **-ес(-а)**: *критикеса*, *патронеса*, *деканеса*. Саме цей афікс викликає найбільше несприйняття у суспільстві. Тому виразити присутність жінки у медичній професії, якщо світоглядно мовці не приймають словотвірні засоби утворення фемінітивів, а правопис уможливорює їхнє утворення, можна і за допомогою прикметників, пор.: *учена секретар*, *дільнича лікар*, *дитяча лікар-арелголог*, *дитяча офтальмолог*, *судинна хірург*, *серцево-судинна хірург*, *клінічна провізор*, *дитяча лікар патологоанатом*, *зубна лікар*, *медична реєстратор*, *санітарна фельдшер*, а також за допомогою **слів-регулятивів** «пані», «високоповажна», «шановна», «жінка». До прикладу: *пані ортопед*, *пані патологоанатом*, *пані майор*, *пані капітан*, *пані підполковник*, *пані технік-ортезист-гіпсовиливальник*, *пані зубний технік*, *пані фельдшер*, *пані лікар-інтерн*.

7. На особливу увагу заслуговують фемінітиви-прикладки, які у своєму складі містять іменники, що мають різні словотвірні засоби. Наприклад: *лікарка-рятувальниця*, *лікарка-акушерка-гінекологиня*, *лікарка-алергологиня*, *лікарка-генетикиня*, *лікарка-невропатологиня*, *лікарка-педіатриня*, *лікарка-стоматологиня-терапевтка*, *провізорка-аналітикіня*, *експертка-цитологиня*, *провізорка-косметологиня*.

Отже, у сучасній українській мові є ціла низка маркерів для вираження статі у фаховому мовленні галузі охорони здоров'я. Це шана до історії рідної мови, до лінгвогенетичної пам'яті народу, це, зрештою, мовний патріотизм, тяглість граматичної особливості нашої мови, яка має три роди (чоловічий, жіночий, середній), збереження її надзвичайності.

Завдання 11. Ознайомтеся з ознаками української морфологічної системи. На кожен випадок наведіть приклад.

Грамматичні риси в українській мові є відмінні від російської:

Перша відмінність - наказовий спосіб дієслова першої особи множини. Він в українській мові поданий закінченнями **-мо, -імо**: *встаньмо з ліжка, ходімо на обстеження, робімо операцію, аналізуймо наслідки втручань, читаймо призначення лікаря*. Цієї граматичної риси у російській мові немає, порівняймо: рос. «*давайте делать операцію*». І тому так важливо бути мовним патріотом і не забувати, що у спонуканні до дії вислів «*давайте ходити*» - це калька із чужої мови. Правильно – *ходімо!* (без «давайте».)

Друга відмінність – кличний відмінок іменників, що виражений закінченнями **-о, -е, -є, -у, -ю**. Невипадково його силоміць вилучали із граматики і правописів у 1933, а потім у 1946 роках, і складалася неприродна ситуація, бо ж в українському фольклорі, у класичній літературі ця форма була оприявлена, а в підручниках з мови, у правописі – ні. До прикладу, у творах Тараса Шевченка ця граматична норма уживана: *бандуристе, орле, люде, голубе, доню, брате, враже, доле, душе, серденько, зоре, цвіте* та ін. Як відомо, українська мова має 7 відмінків іменників, а не 6, як у російській мові. Тому у фаховому середовищі у звертаннях до пацієнтів, колег, у службових листах уживаймо: «*Вельмишановний Ігорю Володимировичу*»; «*Високоповажний пане голово засідання*»; «*Високодостойна президіє*»; «*Шановний ...пацієнте, лікарю, хірургу, кардіологу, інфекціоністе, провізоре, сестре-господарко, слухачу, стоматологу, колего Степане Івановичу, члене комісії, експерте з якості вищої освіти*. І якщо у письмовій комунікації працівники галузі «Охорона здоров'я» ще дотримуються вказаної норми, в усному фаховому мовленні на зборах, засіданнях, у медичних установах часто чути нехтування вказаною унікальною рисою, яка вияскравлює самобутність національної картини світу українців.

Третя відмінність - закінчення **-ові, -еві, -єві** іменників чоловічого та середнього роду в давальному та місцевому відмінках: *лікарю - лікареві, Андрію - Андрієві, завідувачу - завідувачеві, ректору - ректорові, Кононенку - Кононенкові, Іванишину - Іванишинові*. Цікаво зауважити, що це закінчення фіксують ще графіті Софії Київської XII століття: «*Господи, помози рабу своєму Лазореві*». Тому віддаймо перевагу *пацієнтові, директорові, кардіологові, заступникові, студентові, проректорові, відвідувачеві* та ін., відчуймо силу українськомовної традиції наших пращурів, очищуймо свідомість від штучно нав'язаних способів слововжитку.

Четверта відмінність - синтетична (та, яка складається з одного слова) форма майбутнього часу дієслова: *лікуватиму, лікуватимеш, лікуватиме, лікуватимемо, лікуватимете, лікуватимуть, лікуватиметься, лікуватимуться*. Формально є і аналітична форма (з двох слів): *буду лікувати, будеш лікувати, будемо лікувати* тощо, яка **менш органічна для нашої мови**, тому небажана. Це один із інструментів, за допомогою якого за тоталітарної доби й утілювалася так звана політика «наближення української і російської мов». Адже у російській мові цієї граматичної норми немає. Тому будьмо свідомими користувачами мови. Це національна риса нашої лінгвогенетичної пам'яті.

П'ята відмінність - синтетична форма вищого та найвищого ступенів порівняння прикметників: *сильніший кашель – найсильніший кашель, тепліший розчин – найтепліший розчин, швидше одужання – найшвидше одужання*,

якісніші медичні послуги – **найякісніші медичні послуги**. Є і аналітична форма: **більш теплий, найбільш теплий, якої краще уникати**. Найвищий ступінь в українській мові можна додатково посилити префіксами **що-** та **як-**: **щонайтепліший, якнайтепліший; щонайсильніший, якнайсильніший**. У російській мові усім цим варіантам відповідає одна форма (рос.) «самый тёплый». Тому уживання в українськомовному контексті висловів, як-от: **самий кращий лікар, сама професійна команда фахівців, сама краща пропозиція щодо медичних послуг, самі низькі ціни на ліки** – це ніщо інше, як кальки з чужої мови. Звертаємо увагу й на помилкові утворення ступенів порівняння прикметників, коли слова «найбільш» і «більш» поєднують з прикметниками вищої форми, пор.: **найбільш імовірніша подія у науці** (правильно – **найімовірніша подія у науці!**), **більш простіший варіант лікування** (правильно – **найпростіший варіант лікування!**). Не вживаємо відступеневі прикметники без займенників (**-за, -від, -ніж**). Порівняймо: **компетентніша всіх лікарів** (правильно – **компетентніша за всіх лікарів, компетентніша від усіх лікарів, компетентніша проти всіх лікарів, компетентніша ніж усі лікарі!**). Зважаймо на те, що існують виняткові слова (**гарний, поганий**), які мають своєрідні форми відступеневих прикметників. У цьому випадку не можемо говорити **гарніший, найгарніший; поганіший, найпоганіший**. Правильно – **кращий, найкращий; гірший, найгірший**. Ці виняткові слова під час ступенювання мають зовсім інший лексичний відповідник.

Шоста відмінність стосується узгодження числівника й іменника. Так, після числівників **два, обидва, три, чотири** в називному відмінку іменник чоловічого роду стоїть у множині: **два студенти, три роки навчання, чотири семестри**. У російській мові такі іменникові конструкції вживаються в однині. Чимало покручів пов'язані із вказаною граматичною відмінністю, коли в українськомовному контексті мовлять: **два пацієнта** (правильно – **два пацієнти!**), **чотири відвідувача аптеки** (правильно – **чотири відвідувачі аптеки!**). Прикметники в поєднанні з числівниками **два, три, чотири** та іменниками узгоджуються з останніми у відмінку (**дві успішні доповідачки, три молоді докторантки**). Це давніша форма узгодження (відлуння двоїни). Але мовна практика знає й такі сполучення: **дві веселих студентки, три молодих хірурги**. Форми з родовим відмінком прикметника засвідчені в українській мові вже в XV ст. Ця норма нині належить до архаїчних.

Сьома відмінність - давноминулий час дієслова (плюсквамперфект). Широко вживався у староукраїнській літературній мові XVI-XVIII ст. і зберігся дотепер в усній комунікації: «**Я читав був цю статтю, та забув її зміст**»; «**Я говорив був з колегами про стан справ у медицині**». Цю форму рекомендовано вживати в розмовному та художньому стилях для посилення колориту, однак спостережено тенденцією щодо активізації її вживання і в публіцистичному стилі та спорадично навіть в офіційно-діловому («**Загроза, яка нависла була над Україною у зв'язку з поширенням коронавірусу**»).

Восьма відмінність – докорінно інша граматична виразовість щодо дієприкметників активного стану, які є ознакою російської мови. Чому такі форми варто уникати? Бо вони не відповідають, найперше, фонетичним законам української мови. Щодо слів із суфіксами **-ающ-, -еющ-, -ующ-** професор Олександр Пономарів слушно зауважив: «Без активних дієприкметників теперішнього часу не можуть обійтися тільки ті, хто ніяк не відійде від магічного впливу російської мови з її **господствующими, дрожущими, жизнеутверждающими, млекопитающими, нержавеющейими**,

окружаючими, пресмыкаючимися, разрушаючими, страдаючими». Їм в українській мові можуть відповідати ціла низка варіантів: 1) **іменники** (*завідувач* лабораторії, а не *завідуючий* лабораторією, *пакувальник* ліків, а не *упаковуючий* ліки, *координатор* проекту, а не *координуючий* проектом, *доповідач* (*промовець*) на конференції, а не *виступаючий* на конференції), *голова* на зборах, а не *головуючий*; *керівник* наукової теми, а не *керуючий* науковою темою); 2) **прикметники** (*охочі* скласти іспит, а не *бажаючі* скласти іспит; *відсталий* студент, а не *відстаючий* студент; *разючі* результати лікування, а не *вражаючі* результати лікування; *чинний* закон, а не *діючий* закон; *тямущий* студент, а не *знаючий* студент; *координаційний* центр, а не *координуючий* центр; *наявні* методи у медичній науці, а не *існуючі* методи у медичній науці; *знеболювальний* засіб, а не *обезболюючий* засіб; *переконливий* доказ, а не *переконуючий* доказ; *зволожувальний* крем, а не *зволожуючий* крем; *панівна* ідея, а не *пануюча* ідея; *приваблива* пропозиція, а не *приваблююча* пропозиція; *прийдешнє* професійне свято, а не *наступаюче* професійне свято; *навколишнє* середовище (довкілля), а не *оточуюче* середовище *друкувальний* пристрій, а не *друкуючий* пристрій; *колишній* завідувач кафедри, а не *бувший* завідувач кафедри; *провідний* фахівець, а не *ведучий* фахівець); 3) **прикладки** (*лінза-збирач*, а не *збираюча* лінза; *колектив-лідер*, а не *лідуючий* колектив; *лікар-початківець*, а не *початкуючий* лікар); 4) **словосполучення** (*лікар у відрядженні*, а не *перебуваючий* у відрядженні; *місця для сидіння*, а не *сидячі* місця); **конструкції з «що...», «який...»** (*який знає гістологію*, а не *знаючий* гістологію; *що перебуває* за кордоном, а не *перебуваючий* за кордоном; *який працює* у лікарні, а не *працюючий* у лікарні).

Питання до теми

1. Які частини мови найчастіше використовують в офіційно-діловому мовленні лікаря? Чому?
2. В яких стилях доречно використання вигука? Чи бажаним є використання цієї частини мови у мовленні лікарів?
3. Як правильно утворити ступені порівняння прикметника?
4. Як правильно поєднати іменники із числівниками?
5. Чим кличний вімінок відрізняється від інших відмінків?
6. Як перевірити правильність дієвідмінюваних форм?
7. Чи правильно вживати «по лікареньках», «давайте купимо ліки», «пацієнтів – більше ста осіб»?

Практичне заняття № 6 СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ЛІКАРЯ (2 год.)

План

1. Особливості керування у дієслівно-іменникових словосполученнях сучасної української мови.
2. Специфіка вживання різних видів простих речень за структурою та метою висловлювання у професійному мовленні лікаря. Використання односкладних речень.
3. Складні випадки узгодження підмета і присудка.
4. Використання речень з відокремленими членами у професійному мовленні лікаря.
5. Речення із звертаннями. Вставні та вставлені конструкції та їхнє значення у фаховому мовленні працівників медичних закладів.
6. Пряма і непряма мова. Цитування.
7. Діалог у професійній діяльності лікаря.
8. Складні речення, текст та особливості їхнього використання у фаховому мовленні лікарів і провізорів.

Рекомендована література

Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.

Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.

Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.

Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.

Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.

Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Змодельймо ситуацію бесіди лікаря і пацієнта, лікаря і лікаря (працюємо у групах по 2 особи). Укладіть зв'язне мовлення, використовуючи на вибір подані нижче вислови.

Початок бесіди. «Я вважаю, що нашу бесіду найкраще почати з обговорення...»; «Сьогодні я пропоную обговорити...»; «Мені хотілося почати нашу бесіду з...»; «Сподіваюся, вам добре відомі причини, які спонукали мене зустрітися з вами, і тому хотілося б одразу перейти до обговорення...»; «Думаю, що ми почнемо нашу розмову з...»; «Нашу бесіду доцільно, на мій погляд, почати з...».

Відстоювання власного погляду. «Вважаю, що варто обговорити й інші аспекти цього питання»; «Я бачу вирішення цього питання дещо інакше. У зв'язку з цим я хотіла б пояснити...»; «Я пропоную до обговорення цього питання з дещо інших позицій»; «Але розгляньмо й інші аспекти цього рішення»; «Мені здається, ми дещо відхилилися від теми нашої розмови». Тому я пропоную повернутися до попередньої розмови».

Вибачення. «Просимо наші вибачення за...»; «Прийміть наші вибачення за...»; «Я мушу просити вибачення перед вами за...»; «Ще раз прошу вибачити мені»; «Нам прикро, що...».

Сумнів і невизначеність. «Мені здається, що цей варіант рішення дещо передчасний»; «Мені не зовсім зрозуміле ваше бажання, пов'язане з...»; «У мене поки що не склалося остаточної думки щодо...»; «Мене дещо бентежить»; «Я б дуже просила вас уточнити..., бо я маю зовсім протилежну інформацію щодо цього питання»; «У мене великий сумнів щодо необхідності впровадження...»; «Я б віддала перевагу іншому рішенню цієї проблеми».

Несхвалення, незгода, відмова. «Ваші умови нас не зовсім влаштовують»; «Це викликає наші заперечення»; «Я не цілком поділяю ваш погляд на...»; «Ми є проти...»; «Це, на наш погляд, погана ідея»; «Я не повністю згодна з вашою думкою про...»; «Мое уявлення про... не збігається з вашим»; «Ваші умови для мене не цілком прийнятні»; «Ми виходимо з дещо іншого розуміння...»; «Погодитися з вашим варіантом важко, оскільки його реалізація може спричинити певні труднощі»; «Ми високо цінуємо ваші зусилля, проте змушені відповісти відмовою».

Ухилення від відповіді. «На ваше питання важко однозначно відповісти. Річ у тому, що...»; «На це можна відповісти тільки в найзагальнішому вигляді»; «Мені важко судити про це»; «На жаль, точної інформації про це ми не маємо»; «На про це невідомо, тому точно відповісти не можемо».

Завдання 2. У поданому нижче перекладеному тексті у комп'ютерний спосіб порушено синтаксичні та ін. норми. Відредагуйте його й підготуйте повідомлення з теми «Що таке інтернет-лікаренька?»

У міру розвитку інтернету і зростанням наданого в ньому кількості різних послуг, стає можливим з її допомогою вирішити будь-які свої проблеми. А однією з найважливіх проблем людини, яка може виникнути, є проблема зі здоров'ям, ціна якої як ми з вами знаємо, дуже висока. Ви напевно чули про

таке поняття як інтернет магазин, можливо навіть вже щось покупали в деяких з таких магазинах. Також всі без виключення чули таке поняття як лікаренья, куди хоч раз, але теж навідувалися. Ну а тепер просто сумістите ці два поняття і ви отримаєте оригінальне рішення для нашого часу, а саме інтернет лікаренью. Тобто інтернет лікаренья це таке місце, де ви можете замовити собі будь-які медичні препарати з числа тих звичайно, які можна купувати без рецепта лікаря, і все що потрібно для це зробити, це клікнути кілька разів кнопкою миші. Тема для нашого часу досить актуальна, а послуга виразно затребувана, причому інтернет лікаренья не обов'язково для тих, хто хворіють, в неї можна купувати такі препарати і такі лікарські трави, які будуть підтримувати ваше здоров'я на потрібному рівні. А це до речі самий правильний до нього підхід, навіщо доводити до ситуації, коли тільки скальпель може стати вирішенням проблеми, краще вже вирішити всі проблеми зі здоров'ям на корені. Дуже хороша інтернет лікаренья з продажу медикаментів в Києві знаходиться за адресою www.aptekamirra.com.ua - це ось відмінний приклад того, як функціонує така лікаренья і що вона пропонує своїм клієнтам.

Завдання 3. Доповніть дієслова і іменники необхідними конструкціями, утворивши словосполучення.

Зразок: навчатися (чому? чого?) – навчатися (чого?) мови.

Анотація (на що? до чого?), апелювати (до чого? кого?), відповідно (до чого? з чим?), відгук (на що? про що?), говорити (на якій мові? якою мовою?), дивуватися (кому? з кого?), допускати (що? чого?), дотичний (до чого? чому?), дорівнювати (чому? що?), дякувати (кого? кому?), доглядати (за ким? кого?), дотримати (чого? що?), вибачати (кому? кого?), враження (з чого? від чого?), вжити (що? чого?), зазнавати (що? чого?), зраджувати (кому? кого?), завідувач (чого? чим?), завдавати (чого? що?), їхати (на чому? чим?), легковажити (чим? що?), наслідувати (кого? кому?), нехтувати (чим? що?), нездужати (на що? чим?), неприйнятний (для кого? кому?), не хворіти (чим? на що?), просити (про що? чого?), повідомляти (кому? кого?), попереджати (про що? від чого?), присвячувати (чому? до чого?), сповнений (чим? чого?), торкатися (чого? до чого?), турбуватися (про кого? ким?).

Завдання 4. Виберіть правильний варіант словосполучення, зважаючи на норми керування.

Властивий для професійного мовлення лікаря — властивий професійному мовленню лікаря, дбати за пацієнтів — дбати про пацієнтів, докоряти організаторам лікарського форуму — докоряти організаторів лікарського форуму, запобігати несподіванкам аптечного бізнесу — запобігати несподіванок аптечного бізнесу, ігнорувати думку лікарів — ігнорувати думкою лікарів, непридатний до користування — непридатний для користування, один раз в місяць в аптеці санітарний день — один раз на місяць в аптеці санітарний день, опанувати фахом лікаря — опанувати фах лікаря, перекладати рецепт на українську мову — перекладати рецепт українською мовою, поновити в посаді завідувача лікареньи — поновити на посаді завідувача лікареньи, радіти з успіхів колег — радіти успіхам колег, телефонувати до завідувача лікарні— телефонувати завідувачеві лікарні, шкодувати гроші на ліки — шкодувати грошей на ліки.

Завдання 5. Проаналізуйте типологію речень (речення тотожності; стверджувальні речення; синтаксичні конструкції з прикметниками, дієприкметниками в ролі іменної частини складеного присудка за відсутності дієслівної зв'язки; речення-дефініції; речення з однорідними членами; окличні речення-слогани тощо), які використовуються у рекламних текстах лікарських засобів і товарів медичного призначення. Яка їхня функціонально-комунікативна роль?

1. «Вчасна діагностика – основа майбутнього». 2. «Еспумізан позбавляє здуття». 3. «Лізак - від болю в горлі тільки так». 4. «Алерон - нове покоління проти алергії». 5. «Тіотризолін - дієва підтримка при ішемічній хворобі серця». 6. «Всім відомі властивості вітамінів групи В». 7. «Ми відкриті для людей!». 8. «Я

особлива!» (реклама вітамінів для жінок компанії MERZ). 9. «Вчасно в потрібному місці» (реклама антибіотика компанії МЕГАКОМ). 10. «Життя без депресії!», «Кожен день вдалий!» (реклама компанії Alpen Pharma Group). 11. «НО-ШПА є – спазму немає!». 12. «Мезим – після їжі легше з ним». 13. «Анаферон – разом проти грипу». 14. «Сімпоні - симфонія життя». 15. «Діокор - подвійна протидія тиску». 16. «Кальцемін - сила кальцію та мінералів для здоров'я Ваших кісток». 17. «Нейрокобал - більше ніж звичайні вітаміни для нервів». 18. «Сімпоні - безпечність порівняно з плацебо». 19. «Синупрет усуває нежить, полегшує носове дихання, запобігає ускладненням». 20 «Ноліпрел захищає нирки, знижує смертність».

Завдання 6. Як реалізується мовленнєвий сценарій «Проблема – рішення» у медичних рекламних текстах за допомогою питальних речень? Доберіть три власні приклади.

1. «Запалення сечових шляхів? Камені нирок? - Канефрон Н». 2. «Захворювання органів дихання? - Імупрет». 3. «Ви відчуваєте втому? У вас підвищена дратівливість? Турбує безсоння? – Використовуйте Персен».

Завдання 7 Укладіть питальні речення для проведення інтерв'ю для газети, журналу, телебачення або радіо з відомим представником вашої професійної сфери.

Завдання 8. Розгляньте основні випадки порушення синтаксичних норм, ілюстровані прикладами.

Помилки при побудові словосполучень і речень	Неправильно!	Правильно!
Неузгодження підмета і присудка	1. На екскурсію в лікарню прийшли сорок один студент. 2. Більшість присутніх на засіданні вченої ради Медичного факультету у голосуванні участі не брали	1. На екскурсію в лікарню <i>прийшов</i> сорок один студент. 2. <i>Більшість</i> присутніх на засіданні вченої ради медичного факультету у голосуванні участі <i>не брала</i>
Неправильне уживання однини замість множини	Катерино Іванівно, Ви вже відвідала Медичну виставку?	Катерино Іванівно, <i>Ви</i> вже <i>відвідали</i> Медичну виставку?
Неправильне уживання родових форм	1. Виставка-продаж лікарських засобів і товарів медичного призначення у Львові діяв три дні 2. «Медицина» уклала угоду про співпрацю.	1. <i>Виставка-продаж</i> лікарських засобів і товарів медичного призначення у Львові <i>діяла</i> три дні. 2. <i>Об'єднане підприємство</i> «Фармація» <i>уклало</i> угоду про співпрацю.
Порушення правил граматичного керування	1. Студент опанува темою з фармакології. 2. Декан відзначив про важливість порушеної проблеми. 3. Комісія по розгляду скарг пацієнтів в медичному закладі. 4. Працювати по сумісництву у двох медичних закладах.	1. Студент <i>опанував тему</i> з фармакології. 2. Декан відзначив важливість порушеної проблеми. 3. Комісія з <i>розгляду</i> скарг пацієнтів в медичному закладі. 4. Працювати <i>за сумісництвом</i> у двох медичних закладах.
Порушення принципів побудови речень: порядку слів у синтаксичній конструкції	1. Розгляньмо проблему докладніше оподаткування лікарень в Україні. 2. Медицина може надати допомогу значну службі охорони здоров'я.	1. Розгляньмо докладніше проблему оподаткування лікарень в Україні. 2. Медицина може надати значну допомогу службі охорони здоров'я.

Недоречне вживання дієприслівникових зворотів, неузгодження їх із дієсловом-присудком	1. Одержавши високий результат з вступних випробувань, радість переповнює мене	1. Коли я одержала високий результат з вступних випробувань, радість переповнила мене.
Недоречне вживання вставних слів і словосполучень	1. Питання, до речі, про надання знижок на лікарські засоби розглядалося учора на засіданні ради засновників лікарень	1. Питання про надання знижок на лікарські засоби розглядалося учора на засіданні ради засновників лікарень
Об'єднання в ряд однорідних членів родових і видових понять	1. Для приготування лікарських препаратів використовують різні квіти, ромашку, звіробій, ромашку, волошку, траву, корені та плоди рослин	1. Для приготування лікарських препаратів використовують квітки, корені, плоди і траву різних рослин (ромашки, звіробою, волошки)
Порушення причиново-наслідкових зв'язків у складних реченнях	1. Про шкідливість наркоманії була прочитана лекція, яка закінчилася студентською вечіркою	1. Була прочитана лекція про шкідливість наркоманії. Після лекції студенти влаштували вечірку.

Завдання 9. Відредагуйте текст. Які синтаксичні норми порушено у наведеному словесному цілому?

Здійснивши медичну опіку лікар повинен уміти: ініціювати з пацієнтом діалог для отримання вірних даних про його захворювання; задавати ключові питання для виявлення стану пацієнта; бути підготовленим до розпізнавання специфічного стану, симптомів розповсюдження захворювань; на протязі стислого часу задаючи 3-4 питання, прийняти рішення про можливість самолікування; переконати хворого про необхідність обмеженого терміну лікування і консультації лікаря при продовженні симптомів; переконати хворого при появі «загрозливих» симптомів в необхідності відвідування лікаря; забезпечувати конфіденційність відомостей про стан пацієнта; добре орієнтуватись в номенклатурі ОТС-препаратів; добре знати хімічні, фармакологічні і лікарничні властивості ОТС-препаратів; надати об'єктивну інформацію про ліки і передавати її в доступній для пацієнта формі; допомагати пацієнтам здійснювати відповідальне і адекватне самолікування (І. Корнійчук).

Завдання 10. Зазначте синтаксичні особливості наукового стилю на прикладі запропонованого тексту; зверніть увагу на синтаксичну залежність між реченнями, синтаксичні засоби логічної послідовності між висловленнями, відсутність ліричних відступів, чіткість визначень, наявність пояснювальних конструкцій

Хімічний склад клітини та міжклітинна речовина

Речовина клітини за своїм фізико-хімічними властивостями – це колоїдна система, що містить складні органічні сполуки – білки, жири та вуглеводи, а також воду й неорганічні солі. Важливим компонентом клітини є ферменти або ензими – речовини білкової природи, що виконують роль біологічних каталізаторів. Виділено велику кількість ферментів, кожний фермент бере участь у певній хімічній реакції.

Ученими детально досліджені хімічна структура і роль так званих нуклеїнових кислот: дезоксирибонуклеїнової (ДНК) та рибонуклеїнової (РНК). ДНК міститься лише в ядрі клітини, РНК є в ядрі й у цитоплазмі. З наявністю ДНК пов'язане відтворення самих нуклеїнових кислот, РНК бере участь у синтезі білків.

В організмі, крім клітин, є міжклітинна речовина, яка не має клітинної будови. Міжклітинна, або проміжна речовина, як свідчить сама назва,

міститься між клітинами. Будова міжклітинної речовини різноманітна і залежить від функції тієї тканини, до складу якої вона входить. Міжклітинна речовина існує в організмі лише у взаємозв'язку з клітинами (з підручника).

Завдання 11. Ознайомтеся із загальною синтаксичною моделлю побудови наукового тексту і доповніть її власними мовленнєвими прикладами:

1) констатація відомого або наявного (як відомо, давно доведено, що..., як стверджують дослідники...);

2) критичний аналіз відомого або наявного (автор зупиняється на..., дослідник виходить з того, що..., науковець висуває завдання..., у статті викладено погляд на..., у монографії враховано...);

3) обґрунтування потреби змінити текст (уточнити, вдосконалити) (актуальною залишається проблема..., більшість публікацій стосується..., повертає увагу той факт, що..., назріла необхідність у...);

4) опис нового (у праці описано..., експерименти підтверджують, що..., у науковій статті запропоновано..., перевага цієї методики полягає у...);

5) прогноз щодо подальшого застосування розробок (це забезпечує..., це надає підстав успішно використовувати..., експерименти показали високу надійність...).

Завдання 12. Ознайомтеся з типами питань у питальних реченнях та їх функціональними призначеннями у діловій комунікації лікаря. До кожного з них доберіть власні приклади.

№	Різновид питань	Сутність	Використання	Мовні приклади
1	«Закриті» питання	На них можна відповісти тільки «так» або «ні». Зазвичай починаються з дієслова чи займенника	Для прискорення одержання згоди або для підтвердження попередніх домовленостей	<i>Ви згодні?</i> .....
2	«Відкриті» питання	На них не можна відповісти тільки «так» або «ні», бо вони потребують додаткового пояснення. Зазвичай починаються зі слів: «Що», «Де», «Коли», «Скільки», «Чому»	Для отримання додаткової інформації	<i>Яка Ваша думка про ...?</i> .....
3	Риторичні питання	Не потребують обов'язкової відповіді саме в цю мить розмови	Для формулювання невирішених проблем, забезпечення підтримки вашої позиції, активізації слухання	<i>Тож якою буде медицина в третьому тисячолітті?</i> .....
4	«Зламні» питання	Утримують бесіду в суворо встановленому напрямку або актуалізують нові проблеми	Для зміни теми, а також подолання опору співбесідника, оскільки при відповіді на них можна виявити вразливі місця його позиції	<i>Яким Ви собі уявляєте рішення проблеми?</i> .....
5	Питання для розмірковування	Дають можливість ретельно обдумувати і коментувати сказане	Для внесення співбесідником коректив у викладену позицію	<i>Чи правильно я зрозумів думку про те, що...?</i> .....

5	Інформаційні питання	Завжди торкаються конкретного предмета розмови. Відповіді містять відомості про щось	Для збирання інформації, даних, відомостей про щось	Чи не могли б Ви надати мені про...? .....
6	Контрольні (уточнювальні) питання	Дозволяють дізнатися, чи зрозумів співбесідник зміст вашої з ним розмови	Для встановлення зворотного зв'язку	Чи все Вам зрозуміло...? .....
7	Зустрічні питання	Ставляться на попереднє запитання і дають можливість схилити співбесідника до певного вибору	Для обробки і підведення партнера до рішення, що вигідне для вас	Скільки коштує цей товар медичного призначення? А яка Ваша ціна? .....
8	Альтернативні питання	Надають свободу вибору мовцю і можливість швидко вирішити проблему	Для уточнення і виявлення думки співбесідника з 2-3 альтернатив	Коли краще призначити Вам зустріч: в понеділок чи у вівторок? .....
9	Спрямовувальні питання	Дозволяють керувати перебігом професійної бесіди, спрямовувати її в потрібному для вас напрямку	Для регламентованого ведення бесіди	Що ж, повернімося до питання про .....?
10	Провокаційні питання	Вони кидають виклик, підбурюють до викриття	Для з'ясування того, чи розуміє ваш співбесідник реальну ситуацію	Чи впевнені ви, що зможете продавати ліки за цією ціною? .....
11	Вступні питання	Вони ставляться на попереднє запитання і дають можливість схилити співбесідника до вигідного для вас рішення	Для обробки і підведення партнера до рішення, що вигідне для вас	Сьогодні ми розглянемо такі питання...? .....
12	Завершальні питання	Використовуються в кінці розмови	Для завершення бесіди	Чи зміг я вас упевнити, в чому вигода? .....
13	Дзеркальні питання	Повторення з питальною інтонацією частини твердження, що виголосив співрозмовник	Дозволяють забезпечити безперервність відкритого діалогу	- Я ніколи не буду приймати цей препарат! - Ніколи? - Зараз у мене немає для цього коштів! - Немає коштів?

Практичні завдання

Завдання 1. виправте синтаксичні помилки у поданих нижче реченнях.

1. Купуйте ліки по ціні преїскуранта. 2. Я ділився своїм враженням про виставку ліків зі своїми колегами. 3. Із-за хвороби пропустила цілий семестр. 4. Завдяки запаленню легенів він не складав зимову сесію. 5. Скільки можна знуцатися над літнім відвідувачем лікарні?! 6. Провізор прийде до вас по моему дорученню. 7. Годин по хімії стало менше. 8. Близько лікарні було

приміщення архіву. 9. Біля двадцяти відсотків прибутку з продажу ліків беруть як податок. 10. Читаючи рецепт, мені так хотілося, щоб пацієнт все ж зостався живим. 11. Вийшовши з лекцій, надворі стало вже поночі. 12. Навчавшись в університеті, він залишається для мене кращим другом. 13. Готуючи останній номер медичного журналу, нашу увагу привернув своїми статтями молодий студент вашого університету. 14. Я шануюся і пишаюся кращими людьми нашої лікарні. 15. І в наші дні віруси приховують у собі загрозу, яку не завжди можна передбачити, викликаючи десятки інфекційних захворювань. 16. Ми заглянули у кабінет завідувача головного лікаря, який був у кінці коридора. 17. Наприкінці виступаючий подякував присутніх за увагу. 18. По закінченні школи я вступатиму в медичний університет на медичний факультет. 19. По неуважності лікареньяр зробив багато помилок. 20. Хочу до вас звернутися по приватній справі. 21. Ми знайомимося і вивчаємо передовий досвід колег. 22. Більше за все я люблю і захоплююся фармацією. 23. Завтра ми зустрінемося в лікарні без чверті одинадцять.

Завдання 2. виправте помилки у нижчеподаних словосполученнях.

Прийняти участь, скоріше всього, по тій причині, знати по назві, по даному факту, по вимозі населення, по заказу, називати по фамілії, по святах зустрічаємось, відпуск по сімейним обставинам, відпуск по хворобі, відпуск по догляду за дитиною, по цілим дням, зміни по заступниках, рекомендації по покращенню умов, ввиду того, що, в силу можливого рішення, в залежності від, згідно закону, на рахунок проблеми, не дивлячись на закон, більше ніж досить, в залежності, вести свою політику, вжити (що) заходи, вірна копія, завірити документ, займати посаду, поступила заява, поступити в лікарню, поступити по закону, пред'явити позов, пред'явити рахунок, пред'явити вимогу, прийняти міри, прийняти до відома, прийняти за основу, прийняти рішення.

Завдання 3. Відредагуйте подані речення.

1. Порекомендуйте мені щось від зубного болю. 2. Вам уже поставили діагноз? 3. Включіть Оксана в кабінеті світло. 4. Ваш організм чуйний до такого препарату? 5. Лікаре, поговорімо по душах. 6. Не мішайте провізору. 7. Кожна хвилина часу дорога. 8. Складність взаємовідношення лікаря з хворими заключається в тому, що в лікареньу звертаються всі, тоді як до лікаря тільки хворі по його спеціальності. 9. Називаючи склад і вживання ліків провізор зобов'язаний пояснити хворому правила вживання і зберігання лікарських засобів, особливо якщо вони призначені для дітей, похилого віку людей або виписані вперше. 10. Отримати всі необхідні інформації і відповіді на запитання виникнені при роботі з лікарськими засобами можна у медичних представників компаній. 11. Краще всього не купуй це лікарство. 12. Будьте готові до любої ситуації. 13. Висказуватися пацієнт не має права! 14. Уникайте лишньої штовханини в лікарні. 15. У цьому лікарстві невизиваюча етикетка. 16. Я завжди рахуюся з думкою моїх пацієнтів. 17. На даний момент я дуже зайнятий. 18. Бути хорошим провізором мій обов'язок. 19. Як вийти з цього положення? 20. До кого я можу звернутися по цьому приводу? 21. Я дам вам візитку.

Завдання 4. Знайдіть і виправте порушення логічності викладу думок.

Прокоментуйте свій вибір.

1. Шановний Олександрє Івановичу! Випускники 2010 року запрошують Вас на традиційну зустріч з дружиною, яка відбудеться в актовій залі медінституту 25 травня о 10 годині (запрошення). 2. Велике зацікавлення викликала лекція лікаря про біологічні властивості лікарських засобів. 3. На сказ хворіють всі домашні тварини та дикі: вовки, лисиці, шакали, гризуни, а також і люди. 4. Кабінет № 37 проводить медогляд для поселення в гуртожитки і в басейн (оголошення).

Завдання 5. Визначте, які з поданих граматичних форм займенника є ненормативними і недоречними в діловому мовленні.

Біля їх будинку; вами запрошено; всьо навкруги; всякі сертифікати; в цей день; до інших студентів; спитав ні в кого; самі беруть участь; своєму

товаришеві; тамті власники; тамтого року; твої справи; у моїм розпорядженні; у своїх інтересах; у твоєму розпорядженні.

Завдання 6. Випивати 2-3 літра настоя, на лікування потрібно від сили два місяця, обезболюючі засоби, направлення на аналізи, результати аналіза, сердечний приступ, сили убувають, смертність нижча офіційних показників, треба пити шиповник, хворий туберкульозом, хворого лихорадить, ці лікарства принімати по годинам, знайте про це в регістратурі поліклініки, прийом починається в вісім годин, лікар приймає по понеділкам, лікар приймає згідно графіка, родильний будинок, прийміть визов, приймати роди, сильні схватки, дуже вибачаюсь, що вас побеспокоїв, мені потрібна справка про стан здоров'я, присядьте, будь ласка, чи зроблені прививки?, хворобу легше попередити, ніж лічити, потрібно більш серйозніше відноситись до свого здоров'я, вам поставили невірний діагноз, різка біль в області серця, біль в поясниці, серцежно-сосудисте захворювання, пульс частить, болять сугасти, маю сильне головокружіння, страдаю частим головокружінням, отравилися грибами, у дитини сильна тошнота, є відчуття горючі.

Завдання 7. Відредагуйте подані словосплучення.

Часто падаю в обморок, я простигла, мене знобить, маю язву шлунку, болить позвончик, у хворго жовтуха, у хворого часта рвота, маю сип на шкірі, заплєння піджолудочної, поражєння печінки, спазм кишечника, рани зажили, синяк в ділянці правого виска, ушиб бедра, ушиб м'язової ткани, запалєння сугасти, сильний удар в висок, в ділянці лівого виска, маю шкірний зуд, дрябла шкіра, я підлічив ногу, у прошлomu році лічила легки, не рахуйте себе такою хворою, маєте лишню вагу тіла, вам потрібно лягати на обслідування, нічого не поробиш - потрібна операція, для вас корисні овочі в сирому вигляді, вам шкодить сире приміщення, паління наносить уцєрб здоров'ю, малоподвижний спосіб життя вредний, ця хвороба має скритий період, легке недомогання, у нього сильна нежить, чи приймаєте снотворні засоби?, не вживайте свинного жиру, дозировка ліків, приймайте це лікарство по годинам.

Завдання 8. Зазначте синтаксичні особливості наукового стилю на прикладі запропонованого тексту; зверніть увагу на синтаксичну залежність між реченнями, синтаксичні засоби логічної послідовності між висловленнями, відсутність ліричних відступів, чіткість визначень, наявність пояснювальних конструкцій

Структурно-семантичні особливості медичних текстів-інструкцій

Медичні препарати, які реалізуються в лікарнях, мають при собі супровідні листівки - інструкції до правильного вживання. У науці інструкцію визначають як текст, що є певним видом дискурсу, а отже, має його основні характеристики. Інструкція включає певні макроструктури, котрі визначають її тематичний зміст. Вона належить до тих типів дискурсів, які мають яскраво виражену схематичну структуру.

Тексти інструкцій, описуючи різні препарати, виявляють, проте, спільні риси структурної організації. Простежується чітке структурне членування текстового корпусу на окремі ділянки. Розмежування здійснюється за допомогою системи заголовків та підзаголовків. Тому в аналізі лікарського тексту не виникає потреби здійснювати його додаткову сегментацію, адже заголовки та підзаголовки розподіляють текст на окремі блоки і підблоки. Така сегментація становить загальну ознаку всіх медичних текстів. Система заголовків та підзаголовків утворює структурний каркас тексту, а виокремлені в межах каркасу блоки мають певне семантичне наповнення і прагматичну настанову.

Крім того, привертає увагу той факт, що аналізовані тексти дуже різняться за своїм обсягом. Так, інструкція «Бесалолу» містить 14 сегментів: *Склад, Лікарська форма, Фармакотерапевтична група, Показання, Протипоказання, Застереження при застосуванні, Взаємодія з лікарськими засобами, Спосіб*

застосування та дози, Побічні ефекти, Термін придатності, Умови зберігання, Упаковка, Правила відпуску, Назва й адреса виробника. А інструкція препарату «Глюренорм» – 24 сегменти: крім зазначених вище, додаються *Передозування, Застосування у період вагітності або годування груддю, Діти, Особливості застосування, Здатність впливати на швидкість реакції при керуванні автотранспортом або іншими механізмами, Медичні характеристики, Категорія відпуску, Виробник, Заявник, Дата останнього перегляду* (за В. В. Ставнійчук)

Питання до теми

1. У чому полягає особливість уживання різних типів речень у рекламних текстах лікарських засобів?
2. Яка специфіка питальних речень у професійному діалогові лікаря?
8. У чому особливість керування у дієслівно-іменникових словосполученнях професійного мовлення лікаря?
9. Які існують типи порушень синтаксичних норм у фаховому мовленні лікаря?
10. За допомогою яких синтаксичних одиниць реалізується так звана комунікативна технологія «Діалог Сократа»? У чому їхня специфіка?

Практичне заняття № 7

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ. УСНЕ СПІЛКУВАННЯ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІКАРЯ. КОМУНІКАТИВНІ ОЗНАКИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ПРАЦІВНИКА АПТЕЧНОЇ ГАЛУЗІ (2 год.)

План

1. Культура професійного мовлення. Комунікативні якості мовлення: правильність, точність, логічність, послідовність, доречність, багатство, переконливість. Невербальні засоби спілкування: інтонація, міміка, жести, дистанція спілкування. Заохочення, рефлексія, пояснення, співпереживання, конфронтація, інтерпретація та запитання як важливі засоби комунікації: «лікар-пацієнт».
2. Культура професійного мовлення - обов'язковий компонент фахової діяльності лікаря. Рівень мовленнєвої культури працівників аптечних закладів в Україні. Суржикове мовлення як стилістична вада фахового мовлення.
3. Типологія комунікативних помилок у професійному мовленні стоматологів.
4. Культуромовні моделі фахової діяльності лікаря.

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Правильно проінтонуйте формули вираження співчуття.

Прийміть мої співчуття. Я Вас розумію. - Я відчуваю ваш біль. - Я співпереживаю Вам. Треба триматися. - Я теж перейнялася (перейнявся) Вашим болем. - Не впадайте у відчай. Я Вас розумію.

Завдання 2. Метод «Запрошуємо до мікрофону». Поміркуйте, яке значення має культура мовлення у повсякденній професійній діяльності лікаря і

поділіться своїми роздумами з одногрупниками. Чи можна назвати культурним того, хто не вміє правильно та точно говорити? Чому ви так думаєте? Що потрібно робити для того, щоб дотримуватися норм культури мовлення?

Завдання 3. Ознайомтеся з порадами професора В. І. Шульженко провізорам. Доповніть цей перелік:

1. Нерідко в лікарню телефонують нервові люди і в різкій формі висловлюють свої зауваження, наберіться терпіння і не відповідайте тим самим. Намагайтесь зрозуміти мотиви поведінки співрозмовника, навіть тоді, коли ставиться під сумнів ваша професійна компетентність.

2. Необхідно пам'ятати: телефон підкреслює недоліки усного мовлення. Швидке чи повільне мовлення ускладнює сприйняття інформації. Особливо слідкуйте за вимовою, називаючи лікарські засоби.

3. Якщо людина, що зателефонувала до лікарень, ставить вам декілька запитань, послідовно закінчуйте відповідь на одне і переходьте до відповіді на наступне. Намагайтесь відокремлювати одне запитання від іншого за допомогою стандартних фраз, наприклад: «Отже, щодо цього лікарського засобу ми з вами все з'ясували?», «Чи можу я вважати, що стосовно цього лікарського засобу у вас більше немає запитань?». Розмова з кожної теми повинна закінчуватись запитанням, що вимагає конкретної відповіді.

4. Починаючи розмову, не варто ставити запитання «З ким я розмовляю?» чи «Що вам потрібно?».

5. Ви повинні уникати висловів, які можуть вплинути на імідж вашої лікарні: «Я не знаю». Якщо ви не спроможні дати відповідь співрозмовнику на поставлене запитання, краще йому сказати: «Це одне з тих питань, яке вимагає особливої уваги. Дозвольте, я з'ясую його спеціально для вас».

6. Діловий етикет вимагає особливої поведінки в спілкуванні з відвідувачами лікарень. Якщо клієнтів багато, то звичайно намагаються найперше обслуговувати жінок і літніх людей. Але в будь-якому разі з відвідувачами лікарень треба бути ввічливими. Завжди треба пам'ятати, що головний принцип: пацієнт - найдорожча і найбажаніша людина в аптеці.

Завдання 4. Укладіть на основі наведеного монологічного інформаційного тексту діалог між лікарем і журналістом. Поясніть відмінність між словесними цілими.

Дефіцит лікувальних препаратів – неабияка загроза для хворої людини. А надто тієї, щоденне самопочуття, якої перебуває у прямій залежності від наявності тих чи інших медикаментів. Стосується це і хворих на діабет. Ін'єкції інсуліну необхідні їм кожного дня. Хоч нестачі цього життєво необхідного препарату у Львівській області поки що не було, але певна напруга з постачанням відчувалась, адже з ліквідацією об'єднання, що займалося закупівлею і постачанням ліків в Україні, планомірне нахождение їх припинилось. Враховуючи ситуацію, що склалася, з ініціативи представників обласної організації Червоного хреста була укладена угода з Українським товариством медиків у Відні, яке сприяло у придбанні партії пролонгованого інсуліну. Львівський міськвиконком виділив на це певну суму (з газети).

Завдання 5. Відредагуйте поданий текст. Які норми порушено?

Користувачі сучасних гаджетів можуть робити пошук і онлайн-резервацію товарів у мережі лікарень «Мамина турбота» з любого мобільного пристрою! У сучасному світі все відбувається онлайн. Пошук товарів для здоров'я і краси в інтернеті – не виключення. А використання з цією метою мобільного додатку «Мережа лікарень «Мамина турбота» дозволяє ще й суттєво економити час і гроші. Мобільний додаток «Мережа лікарень «Мамина турбота» доступний для користувачів мобільних пристроїв усіх операційних систем – iOS, Android, Windows - і забезпечує наступні зручності: 1) швидкий пошук ліків та аптечних товарів у вашому місці; 2) перевірка наявності в лікарнях вашого міста потрібної продукції у режимі реального часу; 3) перегляд цін і пошук самої нижчої ціни; 4) відображення міста знаходження лікарень на картах Google, прокладання оптимального маршрута; 5) можливість зарезервувати потрібну продукцію у обраній аптеці онлайн (щоб невдовзі забрати готове замовлення поза чергою); 6) перегляд історії закупівель і бонусних балів за Карткою клієнта «Мамина турбота». Приємно, що цей спосіб пошуку інформації та резервації товарів аптечного асортимента в лікарнях «Мамина турбота» подобається нашим клієнтам - про це свідчить кількість скачувань додатка, яка сягнула уже біля 10 000!

Завдання 6 Укладіть рекламний текст з порадами для пацієнтів найкращої лікареньки (на вибір). У чому полягає своєрідність вказаного жанру мовлення?

Завдання 7. Прочитайте текст «Характерні риси усної форми мовлення». Дайте відповіді на запитання: 1) Чому в усному мовленні багато «штампів»? 2) Яким чином виявляється надлишковість інформації в усному мовленні? 3) Чому усне мовлення вважається ситуативним?

Характерні риси усної форми мовлення

Термін «усне мовлення» означає комплексне вміння розуміти мову, яка звучить, й водночас вміння відтворювати мову в звуковій формі. Усне

мовлення орієнтоване на безпосереднє сприйняття, в ньому виражається все, що хочуть повідомити комуні канти один одному. Спілкування співрозмовників в усній формі обмежено у часі і відрізняється від писемного мовлення матеріальною формою реалізації: усне мовлення створюється мовним апаратом людини й сприймається на слух.

Для того, щоб відбулося спілкування, необхідна наявність щонайменше двох партнерів (відправника мовлення – адресанта і отримувача мовлення – адресата). Тому усне мовлення, яке завжди має співрозмовника, відбувається у формі діалогу, а одиницею такого мовлення є діалогічна єдність, яка складається із запитання та відповіді на запитання.

Усне мовлення миттєве, спонтанне, не зберігається в просторі і обмежене у часі, за винятком тих ситуацій, коли промову записують на диск. В усному мовленні мало уваги приділяється формі висловлення, усю увагу сконцентровано на тому, що сказати, а не тому, як сказати. Ось чому в усному мовленні чимало «штампів», повторювань.

Характерною рисою усної форми реалізації мови є наявність надлишкової інформації, яка міститься в інтонації, жестах, міміці, паузах і перш за все – в обставинах живого спілкування мовців. Іноді пауза в розмові несе більше інформації, ніж те, що було сказано раніше. Надлишковість інформації виявляється також у вживанні так званих слів з «порожньою» семантикою, тобто слів, які мають мінімальне смислове навантаження. Наприклад, *ось, так, такий, якийсь, таким чином, як бачите, так от* та інші (з підручника).

На відміну від писемного мовлення, в усному мовленні дозволяється деяка недбалість у граматичному оформленні. Тому й виникає в усній формі стільки готових синтаксичних конструкцій, типових мовних зворотів. Сюди належать формули привітання, поздоровлення, прощання. Наприклад: *будемо вдячні, щиро вітаємо, зичимо успіхів, слід додати, варто зауважити* та інше. Усне мовлення супроводжується жестами, мімікою інтонацією. Як вважає В.О. Топорков, «Уся складність, тонкість, усі вияви почуттів, внутрішніх переживань мають своє зовнішнє вираження в інтонації голосу людини».

Таким чином, відмінність між усною та писемною формами носить функціональний характер. Усне мовлення – ситуативне, а писемне – контекстуальне, тематичне.

Завдання 8. Укладіть текст sms-повідомлення, що містить привітання з нагоди професійного свята – Дня лікаря. Які мовні ознаки вказаного тексту?

*Професія лікаря (...),
На жаль без ліків жити (...).
У цьому світі, щоб довго жити,
Потрібно щось вколоти, щось попити...
Ліками й добрим словом лікувати
Покликані ми з вами. Так (...)!
Тому здорові будьте і (...),
А ваші вчинки мудрі і (...).*

Завдання 9. Проведіть спостереження над мовленнєвою діяльністю публічної особи (на вибір) й охарактеризуйте її мовлення з погляду культури мовлення, не називаючи прізвища й імені. Студентам необхідно буде встановити людину за Вашим словесним описом.

Зразок: Мовна особистість здебільшого дотримується норм літературної української мови. Часто вдається у звертаннях до таких ключових слів: «дорогі колеги», «друзі», «шановні лікарі». Під час усних політичних промов використовує паузи, притаманну тільки йому жестикуляцію. Домінантними темами текстів є реформи у фармації, добробут аптечних закладів, модернізація медичних установ. Мовленнєвому почерку зовсім не притаманна ненормативна, лайлива чи згрубіла лексика. Слововжиток мовця здебільшого репрезентує високий або середній експресивні стилі.

Завдання 10. Доповніть репліки діалогу, в якому лікар повинен ввічливо відповісти на недолугі, а почасти й агресивні фрази пацієнта, як-от:

1) - Припишіть таблетки від тиску, такі жовтенькі, на «П» починаються,

вони найпопулярніші зараз. Мені сусідка порадила ці таблетки.

2) - А що більше 5 мг чи 10 мг?

3) - Мені для дитини таблетки. – А скільки дитині? – 30.

4) - Дайте верапаміл. – 40 мг чи 80 мг? – Мені для дорослого. – Вам упаковку чи блистер? – Так.

5) - А Ви мені 200 грн. не розмінєте? – Ні? Тоді дайте цитрамон.

6) - Чому немає цих таблеток? Може десь все ж завалялися? А в якій аптеці є?

7) - Дайте мені, прошу, траву дуба.

8) - Який рецепт? А що, антибіотики тепер відпускають по рецепту?

9) - Якщо свічка від геморою на ніч, зранку її потрібно діставати?

10) - Дайте мені щось від епілепсії, травичку якусь.

11) - Дайте мені (листочок, планшетку, плиточку, трафаретку) парацетамола.

Завдання 10. Зробіть «переклад» невербальної поведінки співрозмовника під час професійного спілкування

Невербальна поведінка співрозмовника	Трактування
Схрещення або зчеплення рук, ніг	
Підняття рук догори	
Нахиляння тулубу вперед	
Легке постукування по столу	
Складання долонь із незчепленими пальцями	
Потирання очей	
Легкий нахил голови набік	
Розслабленість окремих частин тіла, руки та ноги не схрещені	
Відвертання, відхиляння від співрозмовника	
Підняття високо голови	
Похилення плечей, сутуління голови	
Рух голови та насуплення брів	
Погляд убік	
Погляд у підлогу	
Тривалий і нерухомий погляд співрозмовникові прямо у вічі	
Ритмічне кивання головою	

Завдання 12. Наведіть приклад діалогу-переконування між клінічним лікарем і так званим «прикритим пацієнтом», який відмовляється пройти повний курс лікування, під час медичної опіки. Враховуйте: черговість наведених аргументів впливає на їхню переконливість, тому наводьте: 1) сильний аргумент; 2) середньої сили аргумент; 3) один, але найсильніший аргумент.

Завдання 13. Подискутуйте: 1) про те, що впливає на вибір професії; 2) про те, які професії на сьогодні є найпрестижніші; 3) про значущість вашої майбутньої професії (лікар).

Завдання 14. Визначте у висловах: 1) авторське «ми» («множинна скромність»); 2) величальне «ми», яке існувало в українській мові до XVIII ст.; 3) гіперпошанне «Ви»; 4) пошанне «Ми».

1. Де завідувач лікарень? Вони затримуються... 2. Нами встановлено... 3. Ви правильно вчинили... 4. Я від завідувача лікарень. Вони дозволили... 5. Ми з'ясували... 6. Нам було важливо встановити... 7. На нашу думку... 8. У нашому звіті... 9. Зауважимо, що... 10. Ви гідні... 11. Вашою пропозицією присутні ознайомилися... 13. Ви (брате, сестро, мати, батько)...

Завдання 15. Прокоментуйте, чи правильно вжито слова-регулятиви «Пан, пані, добродій» і под.

1. Пане Гнате Прокоповичу. 2. Пропоную до складу президії пана Аркадія Козицького, пана Віталія Скакуна, пана Святослава Кобзаря, пана Василя

Холодницького. 3. У матеріалах «Нові інформаційні технології у фармації» допущено помилки. Просимо вибачення у шановних пані. 4. Шановна громада! 5. Шановні панно і панове! 6. Шановно панство! 7. Добродій міністр! 8. Паничу секретар! 9. Шановна приятелька! 10. Пані Сардарчук, знайомтеся з добродієм Лук'янцем. 11. Вельмишановна колега!

Завдання 16. Випишіть окремо у дві колонки етикетні конструкції, які належать до розмовного і книжного стилів.

Добрий ранок! Доброго ранку! Добрий день! Доброго дня! Добридень! Добрий вечір! Здрастуйте! Здоров був! Доброго здоров'я! Мое шанування! Вітаю Вас! Радий вітати Вас! Скільки літ, скільки зим! Яким вітром? Салют! Радий (рада) вас бачити (вітати)! Кого я бачу! Добрий полуденок! Дай, Боже! Дай, Боже, щастя! Боже, помагай! Помагайбі! З неділею святою будьте здорові! Здоровенькі були! Добрий досвіток! Добривечір! Добраніч! Драстуйте! Слава Україні! Слава Йсу! Як ся маєте?

Завдання 17. Прочитайте речення, спишіть їх. Розкрийте дужки, обираючи правильний варіант відповіді.

1. Вітаючись, (не)/добирайте ту вітальну формулу, яка (не)/доречна для даної ситуації. 2. Вітаючись, (не)/привітно (не)/посміхайтесь. 3. (Не)/дивіться людині у вічі. 4. Вітаючись, (не)/ тримайте руки в кишенях. 5. (Не)/зніміть рукавички (у рукавичках (не)/може дозволити собі вітатися жінка). 6. Якщо ви молодший, (не)/вітайтеся першим. 7. Якщо ви кудись зайшли (до установи, до квартири), (не)/вітайтеся першим (першою). 8. Жінку (не)/повинен вітати чоловік (руку для вітання першою подає жінка). 9. Підлеглий (не) повинен привітати свого керівника (а руку (не)/може подати першим керівник). 10. Незалежно від віку, статі, посади тощо першим (першою) (не)/вітається той (та), хто заходить до кімнати (кабінету). 11. Ідучи в гості, не забудьте, що першою (не) маєте привітати господиню, потім господаря, потім гостей ((не)/у тому порядку, як вони сидять).

Завдання 18. Утворіть діалогові форми, використовуючи мовні конструкції знайомлення: *Будьмо знайомі! Я хотів би з Вами познайомитися. Ви б не проти, щоб ми познайомилися? Дозвольте відрекомендуватися. Знайомтеся. Рекомендую Вам (...). Маю за велику шану рекомендувати Вам (...). Дозвольте познайомити Вас. Мое ім'я (...). З ким маю честь розмовляти? Ми, здається, не знайомі? Перепрошую, з ким я розмовляю?*

Завдання 19. Прочитайте речення, розкрийте дужки, обираючи правильний варіант відповіді щодо гендерних відмінностей професійного спілкування.

1. В мовленні (чоловіків / жінок) частіше трапляються актуалізатори (Так? Ти що? Га?), сигнали наявності зворотного зв'язку і уваги до слів співбесідника (так, ага, угу, о!). 2. (Чоловіки / жінки) спокійніше реагують на переривання мовлення, їх мовний код містить більшу кількість засобів ввічливості, меншу кількість грубих і лайливих висловів. 3. У мовленні (чоловіків / жінок) частіше спостерігається явище неточного називання предметів (штука, пироги), вживання слів із значенням невпевненості (мабуть, напевнее, думаю, вважаю), описи почуттів, настроїв емоцій. 4. У конфліктних ситуаціях (чоловіки / жінки) частіше, ніж (чоловіки / жінки), відмовляються від своїх поглядів, позицій. 5. У комунікуванні (чоловіків / жінок) найважливішою є інформація, факти, цифри. 6. (Чоловіки / жінки) формулюють пропозиції не прямо, у вигляді запитань.

Завдання 20. Кожен тип діалогу проілюструйте прикладами.

Зразок: діалог – розпитування, який передбачає практичні вміння запитувати і повідомляти потрібну інформацію:

– Пані, перепрошую, Ви не підкажете, як дістатися до лікарні «Добрий день!»?

– Так, звичайно, із задоволенням. Вам необхідно скористатися маршрутним таксі №15 і вийти на зупинці «Львівська обласна клінічна лікарня».

1. Діалог – домовленість, що використовується в розв'язанні співрозмовниками питання про їх плани, наміри.

2. Діалог – обмін враженнями, котрий передбачає розгляд якихось подій, явищ, жваве висловлювання своїх думок, аргументів для доказу власної позиції.

3. Діалог – обговорення, який постає внаслідок прагнення співрозмовників виробити якийсь рішення, дійти певних висновків

Завдання 21. Доберіть формули мовленнєвого етикету, які стосуються ситуацій: 1) запрошення; 2) згоди; 3) заперечення; 4) співчуття.

Зразок: Ситуація прощання – *До побачення! На все добре! На добраніч! До зустрічі! Хай вам щастить! Всіх гараздів! Бувайте! Щастя! Побачимося! Успіхів! Побачимося!*

Завдання 22. Доповніть перелік мовних формул на висловлення вдячності по- українськи.

1. *Висловлюємо свою найщирішу вдячність за...* 2. *Щиро дякуємо Вам за...*
3. *Насамперед (передусім) дозвольте подякувати Вам за...* 4. *Прийміть нашу найщирішу подяку за...* 5. *Ми щиро вдячні Вам за те, що...* 6. *Дозвольте висловити свою вдячність....* 7. *Вдячні Вам за....* 8. *Дякуємо за надану пропозицію.*

Завдання 23. Робота в парах. Змоделюйте діалог між лікарем і пацієнтом, враховуючи зміст інформації, яку фахівець медичного закладу повинен надати відвідувачеві, а також інструкцію для медичного застосування препарату.

Зміст інформації, яку лікар повинен надати пацієнтові

Напрямки інформації	Зміст питан, на які повинен відповісти лікар
Дія лікарського засобу	Навіщо потрібен цей препарат? Які симптоми хвороби зникнуть, а які - ні? Коли і як виявлятиметься дія препарату? Що станеться при неправильному прийомі препарату або відмові від нього?
Побічні ефекти	Які побічні ефекти можуть виникнути? Як їх виявити? Який час вони будуть зберігатися? Наскільки вони серйозні? Яких засобів необхідно вжити?
Умови раціонального прийому	Як приймати лікарський препарат? Коли його приймати? Скільки часу повинно тривати лікування? Як зберігати лікарський препарат? Що необхідно робити із залишками препарату?
Застереження	Коли не можна приймати лікарський засіб? Яка максимальна разова і добова доза препарату? Чому потрібно пройти повний курс лікування? Чому на третій день лікування за відсутності результатів потрібно проконсультуватися з лікарем?
Контроль засвоєння пацієнтом інформації про лікарський препарат	Чи все зрозуміло про те, як приймати лікарський препарат? Чи не міг би пацієнт повторити найбільш важливу інформацію? Чи є ще які-небудь питання? Чи все з'ясовано?

I

ІНСТРУКЦІЯ

для медичного застосування препарату ISLA-MOOS (ISLA-MOOS®)

Загальна характеристика:

Основні фізико-хімічні властивості: плоскі, нерівномірно округлі,

лінзоподібні, коричневі гумоподібні пастилки; **склад:** 1 пастилка містить 80 мг водного екстракту ісландського моху (0,4 – 0,8 : 1); допоміжні речовини: гуміарабік, парафін рідкий, сахароза, карамелізований цукор (карамель Е 150 с), вода очищена; 1 пастилка містить 424 мг сахарози, що відповідає 0,035 хлібної одиниці.

Форма випуску. Пастилки. **Фармакотерапевтична група.** Препарати, що застосовуються при захворюваннях горла. Код АТС R02A.

Фармакологічні властивості. Фармакодинаміка. У препараті Ісла-Моос міститься екстракт лікарської рослини *Cetraria islandica* (ісландський мох). Лікувальний ефект препарату Ісла-Моос при катаральних захворюваннях дихальних шляхів ґрунтується в першу чергу на антимікробній активності та імуностимулюючих властивостях рослинного екстракту, який міститься в ньому, що доведено результатами наукових досліджень. Оскільки препарат Ісла-Моос має ще й захисні властивості, його можна застосовувати з метою профілактики інфекційно-запальних захворювань ротової порожнини та глотки. Коли існує небезпека застуди, профілактичне застосування препарату Ісла-Моос, здатного захищати слизові оболонки, значно знижує схильність дихальних шляхів до різного роду інфекцій. Препарат Ісла-Моосакож застосовується при підвищеному навантаженні на голосові зв'язки удорослих і дітей з лікувально-профілактичною метою. Полісахариди, що містяться в препараті, обволікають слизові оболонки повітроносних шляхів і ефективно захищають їх від дії шкідливих зовнішніх факторів і різного виду подразників. Фармакокінетика. На сьогодні дослідження не проводилися.

Показання для застосування. Інфекційно-запальні захворювання горла: фарингіт, ларингіт, у т. ч. алергічного генезу; симптоматична терапія сухого кашлю при гострих та хронічних бронхітах і бронхіальній астмі у складі комплексної терапії; підвищене навантаження на голосові зв'язки (у співаків, вчителів, лекторів). Сухість та подразнення слизових оболонок ротової порожнини і глотки (вдихання сухого, недостатньо зволоженого повітря в приміщеннях під час опалювального періоду, у приміщеннях, що оснащені кондиціонером; при обмеженому носовому диханні, а також під час спортивних занять).

Спосіб застосування та дози. Дорослим і дітям старше 12 років приймати по 1 пастилці щогодини (до 12 пастилок на день), дітям від 4 до 12 років - по 1 пастилці кожні 2 години (до 6 пастилок на день), даючи їм повільно розчинитися в роті. Завдяки добрій переносимості лікарського засобу Ісла-Моос його можна застосовувати без усяких побоювань протягом тривалого часу. Якщо після 10 днів застосування препарату покращання стану пацієнта не настає, то необхідно змінити тактику лікування. Крім того, навіть після зникнення симптомів захворювання препарат слід приймати ще 2–3 дні з метою досягнення стійкого терапевтичного ефекту.

Профілактика. Коли існує небезпека застуди, Ісла-Моос можна застосовувати з метою профілактики в зазначених вище дозах. З метою захисту при особливій чутливості дихальних шляхів або при підвищеному навантаженні на них (відчуття перхоти в горлі або підвищене навантаження, наприклад мовлення, спорт) Ісла-Моос приймати по 1 пастилці кілька разів на день, даючи їм повільно розчинитися в роті. При цьому враховувати максимальні добові дози, що вказані вище.

Побічна дія. Побічна дія на сьогодні не відома.

Протипоказання. Підвищена чутливість до будь-якого інгредієнта препарату.

Передозування. Повідомлень про випадки передозування не надходило.

Особливості застосування. Вагітність і лактація. Відомостей про негативний вплив препарату в періоди вагітності і лактації не надходило. Однак спеціальні дослідження у цієї категорії пацієнтів не проводилися. Тому перед застосуванням препарату слід зважити співвідношення ризик/користь для цієї групи пацієнтів. Не рекомендовано застосовувати препарат у дітей

молодше 4 років, оскільки пастилки треба тримати у роті, даючи їм повільно розчинитися.

Рослинні екстракти, що містяться в препараті Ісла-Моос, можуть бутииноді причиною відхилень у кольорі і смаку цього лікарського засобу, що, однак, ніяк не позначається на його терапевтичній дії. З обережністю приймати хворим на цукровий діабет.

Взаємодія з іншими лікарськими засобами. На сьогодні не відома.

Умови та термін зберігання. Зберігати при температурі не вище 25 °С в сухому, недоступному для дітей місці. **Термін придатності** 4 роки. Не застосовувати після зазначеної на упаковці дати закінчення терміну придатності.

Практичні завдання

Завдання 1. Прочитайте текст «Телефонна розмова». Назвіть, з яких композиційних компонентів складається Ваш телефонний діалог про працевлаштування. Проаналізуйте, що не враховано Вами? Яких помилок Ви припустилися?

Телефонна розмова

Значне місце у діловому спілкуванні посідає телефонна розмова. Телефонна розмова – це контактне в часі, але дистантне в просторі й опосередковане спеціальною апаратурою спілкування співбесідників. Типові теми ділових телефонних розмов – отримання різноманітних довідок, здійснення замовлень, передача певної інформації, проведення переговорів про зустрічі, консультації, поздоровлення й привітання ділового партнера з нагоди визначних подій і под. Етикет телефонної розмови – частина загального мовленнєвого етикету, яка має свою специфіку і особливі мовленнєві формули.

Композиційно телефонна розмова може складатися з наступних компонентів: 1) встановлення контакту з абонентом; 2) початок розмови; 3) розвиток теми; 3) завершення розмови. Встановлення телефонного контакту, пряме чи опосередковане (через третю особу), вважається здійсненим, коли співрозмовники впевнилися в наявності зв'язку, добрій чутності (*Алло! Я Вас слухаю! Ви мене чуєте ?*) і відрекомендувалися один одному.

Композиція телефонної розмови

1. Початкові фрази у службовій розмові повинні вказувати не лише на те, що зв'язок між сторонами встановлений: *Алло – Я слухаю! Вас слухають, але й визначити ці сторони. Службова особа, знявши трубку, називає прізвище або місце роботи: Кафедра. Лікаренья. Секретаріат. Той, хто починає розмову, називає своє прізвище, ім'я по батькові, а також установу чи особу. Від чийого імені він говорить. У відповідь теж називають себе й установу або себе й свою посаду. При цьому сторони вітаються.*

Якщо ініціатор розмови не впевнений у правильності набраного номера, він послуговується формулою: *Пробачте, це лікаренья? Пробачте, це Світлана Олексіївна?* Якщо ви помилились номером, припиніть розмову словами: *Пробачте, це помилка. До речі, якщо до вас подзвонили помилково, не треба сердитись і ображати людину на другому кінці міста чи країни.*

Якщо хочуть розмовляти не з тим, хто взяв трубку, кажуть:

– *Добрий день. Чи можу я попросити до телефона Миколу Петровича?*

На це відповідають:

– *Добрий день! Одну хвилину, я зараз передаю трубку.*

Або:

– *Прошу зачекати.*

Або:

– *На жаль, Микола Петрович вийшов, буде о третій. Чи можу я йому щось переказати?*

Або:

– *Є його колега (заступник). Будете розмовляти?*

Ось фрази на ознаку особливої ввічливості:

– *Чи можна попросити...*

- Чи не можна покликати...
- Ви можете покликати...
- Чи не важко попросити...

В офіційному звертанні по телефону неприпустиме: "Мені Кононенко" без привітання, «будь ласка» чи «прошу», без посади або імені по батькові.

Існує й низка ввічливих форм відмови:

- Вам не складно буде зателефонувати ще раз?
- На жаль, його немає, ви не змогли б зателефонувати через годину?

2. Для викладу справи варто добирати короткі фрази, які легше сприймаються на слух. Крім того, варто пам'ятати, що довгі телефонні розмови формують у людей мовну нечіткість, неділовитість фрази.

Розмова по телефону не повинна перетворюватись у монолог: викладаючи багатоаспектне питання, слід передавати інформацію частинами, щоб міг включитися співрозмовник.

3. Ініціатива закінчення розмови належить, звичайно, тому, хто потелефонував, але якщо співрозмовник значно старший за віком або службовим становищем, слід дати можливість закінчити розмову йому. Розмову закінчує старший, але при всій віковій чи службовій відстані між співрозмовниками вони однаково повинні вживати обов'язкові формули ввічливості: *Добрий день! Прошу! Будь ласка! Будьте люб'язні! Пробачте за турботу! Дякую за увагу! До побачення!*

Бувають випадки, коли з якихось причин зв'язок під час розмови переривається. Існує правило, за яким і при розмові по службовому телефону й по домашньому знову набирає ініціатор розмови.

Поздоровити по телефону зі святом чи сімейною подією можна лише близьких друзів і знайомих. Людей, з якими ви підтримуєте офіційні стосунки, поздоровляти варто особисто. Висловлювати співчуття по телефону неприпустимо, лише особисто або листом. Просити про послугу по телефону можна лише людину, близьку вам або рівну вам за своїм службовим становищем. Подякувати за послугу по телефону можна. Але при нагоді подяку варто повторити в особистій розмові. При розмові двох у присутності третього не говорити: «він казав», «вона ось чула» тощо. Цю третю людину варто певним чином називати.

Потрібно узгоджувати підмет із присудком: *ви прийшла? ви подзвонив? ви ранком їла? ви принесли заяву?* і под. При розмові не повчайте, не нарікайте на свої неприємності, хворобу, родичів. Починайте фразами:

- Як усі ви добре знаєте ... Я, мабуть, не скажу вам нічого нового...

Таким чином, телефонна бесіда – це сполучення правил етикету, правильного тону, чіткої артикуляції, вимови й точного добору слів.

Завдання 2. Проведіть телефонну розмову, мета якої: 1) укладання важливої для вашої лікареньки угоди; 2) отримання роботи в аптечному закладі; 3) одержання грошей на благодійні проекти.

Доведіть, що вислови на кшталт: «З ким я говорю?»; «Турбує вас такий-то»; «Хто там?»; «Куди я потрапив?», «А коли вона прийде?», «Дайте мені Кононенко», є не нормативними в діловій комунікації.

Завдання 3. Доповніть низку мовленнєвих висловів, якими можна скористатися у разі, якщо з різних причин необхідно припинити розмову по телефону:

- Не хочу вас зупиняти, але я мушу йти.
- Вибачте, але я спізнююся на зустріч.
- Дуже приємно з вами спілкуватися, але мені необхідно терміново зателефонувати (...).

Завдання 4. У поданій нижче телефонній розмові відновіть пропущені репліки.

1. ...
2. Слухаю Вас.
3. ...

4. Так. Хто Вам потрібен?
5. ...
6. На жаль, його немає. Що йому переказати?
7. ...
8. Так, записую. Перекажу.
9. ... Будь ласка.

Завдання 5. Ознайомтеся з моделями усталених фраз мовленнєвого етикету.

Мовленнєвий етикет – це набір або спектр фраз, якими ми послуговуємося у щоденних ситуаціях: знайомства, звертання, вітання, прощання, подяки, співчуття, відмови, компліменту тощо. Діловий стиль реалізується також в усній формі у ділових нарадах, публічних виступах, телефонних розмовах. На зборах, нараді, засіданні кафедри показником культури ділового мовлення є правильне називання головуючим прізвищ тих, хто виступає.

Слово надається професору (-ові), (лікарові), (провізору)... А далі? Потрібна форма давального відмінка.

Якщо виникає побоювання, чи правильно утворена форма давального відмінка, то можна використати інший варіант цього речення:

- *зараз виступає професор Салій (називний відмінок);*
- *за ним виступатиме декан Ковалів (називний відмінок);*
- *готується до виступу лікар Сьомченко (називний відмінок).*

При використанні фрази:

- *Підготуватися...(кому?) знову виникає потреба у давальному відмінку.*

Фрази, якими користується посередник:

- *Я хочу познайомити вас з ...; Дозвольте познайомити вас з ...*
- *Дозвольте відрекомендувати вам ...*

Без посередника:

- *Я хотів би з вами познайомитися.*
- *Мені хотілося б з вами познайомитися.*
- *Дозвольте з вами познайомитися.*
- *Дозвольте відрекомендуватися.*
- *Дуже приємно. Я радий з вами познайомитися.*
- *Дуже радий, що знайомство нарешті відбулося.*

Вітання:

- *Добрий ранок. Доброго ранку. - Добрий день. Доброго дня.*
- *Добрий вечір. Доброго вечора. - Добридень. Привіт.*
- *Доброго здоров'я. Мое шанування. - Радий вас бачити. Як справи?*

Здоров'я? Дякую. Добре. Прекрасно.

Прощання і побажання:

- *До побачення. Бувайте здорові. - На все добре. Добраніч. До завтра.*
- *До швидкої зустрічі. Прощавайте.*
- *Ідіть здорові. Щасливої дороги. Хай щастить.*
- *В добру годину. З Богом.*

Виходячи ненадовго:

- *Я не прощаюсь. Ми ще побачимось. - До вечора. До зустрічі.*

Прохання – подяка:

- *Прошу вас ... Будьте люб'язні ... Будь ласка ...*
- *Дозвольте ... Мені хотілося би попросити Вас ...*
- *Чи можу я попрохати Вас ...*
- *Вам не важко буде ... Чи не могли б Ви ...*
- *Добре, що ми про все домовилися.*
- *Дякую за цінні поради, за нову інформацію.*
- *Дякую, що вислухали мене.*
- *Дякую, що знайшли час зустрітись зі мною.*

Категоричне прохання:

- *Я попросив би вас ... Прошу. Будьте ласкаві.*
- *Цілком можливо. Спробуємо.*

Прохання-відмова:

Відмова потребує значно складнішої формули:

- *На жаль, не можу ...*
- *Мені дуже шкода, але ...*
- *Шкодную, що не зміг ...*
- *З задоволенням би, але ...*
- *Охоче, але ...*
- *Мені незручно відмовляти, але ...*
- *Я радий би дозволити, але ...*

При цьому можна дати пораду:

- *Дозвольте порадити Вам ...*
- *Дозвольте дати Вам пораду ...*
- *Я порадив би Вам ...*
- *Чи можу я дати Вам пораду ...*
- *Може, Вам слід було б ...*

Якщо не почули сказаного:

- *Пробачте, що Ви сказали?*
- *Прошу!*
- *Пробачте, я не почув Ваших останніх слів.*

Формули пробачення:

- *Пробачте! Вибачте! Даруйте!*
- *Прости мені. Друже! Я хочу попросити у вас пробачення.*

Формула: *Я вибачаюсь!* – помилкова.

Подяка:

- *Прийміть мою щирю вдячність ...*
- *Дозвольте висловити Вам подяку ...*
- *Дуже вдячний за Вашу турботу ...*
- *Щиро вдячний і зворушений Вашою увагою ..*
- *Це дуже люб'язно з Вашого боку. Спасибі ...*
- *Не знаю, як Вам і подякувати ...*
- *Спасибі, Ви дуже люб'язні ...*
- *Дякую. Ви так багато зробили для мене!*
- *Спасибі. Я Вам так зобов'язаний!*
- *Як же мені віддячити за Вашу допомогу? Спасибі Вам велике.*

Співчуття:

- *Прийміть моє найщиріше співчуття:*
- *Дозвольте висловити Вам ...*
- *Прошу прийняти мої найщиріші ...*
- *Я хотів би висловити Вам ...*
- *Я розумію Ваше горе.*
- *Я сумую разом з Вами.*
- *Дякую за співчуття!*

Комплімент:

- *З тобою так цікаво розмовляти!*
- *Ти сьогодні так чудово виступив!*
- *Приємно бачити, як Ви посвіжішали, відпочили ...*
- *Дякую за комплімент. Це Вам тільки так здається.*
- *Спасибі, Ви явно перебільшуєте!*
- *Я радий це чути.*
- *Мені приємно почути це від вас.*
- *Те саме можу сказати про Вас.*

Завдання 6. Укладіть телефонний діалог розмови про працевлаштування.

Поясніть, у чому полягає його відмінність від безпосереднього контакту.

Завдання 7. Укладіть словесне ціле (5 – 6 речень) з метою висловлення скарги, несхвалення і докору. Використовуйте такі формули етикету: 1. *Прошу зауважити...* 2. *У мене є претензії до...* 3. *Так тривати більше не може...* 4. *Прошу мене уважно вислухати щодо...* 5. *Вибачте, я не схвалюю...* 6. *Шкода, я*

категорично проти. 7. Дозволю собі вам нагадати... 8. Вважаю, що це недоречно. 9. Переконалий, що це нераціонально.

Завдання 8. Укладіть зв'язне висловлювання, використовуючи мовні одиниці: працювати за спеціальністю, відповідно до обраного фаху, згідно з обраним фахом, стосовно обраного фаху; рівень професійної компетенції, рівень культури, рівень професійної культури.

Завдання 9. Прочитайте мікротекст. Доберіть заголовок.

Однією з найважливіших колективних форм усного професійного спілкування є ділова нарада. Її ефективність залежить не лише від змісту, професіоналізму учасників, а й рівня їх культури, дотримання службовцями норм службового етикету.

Більш швидкому й ефективному вирішенню обговорюваних питань сприяють доброзичливе ставлення до кожного промовця, увага до будь-якої пропозиції, дотримання норм регламенту, лаконізм викладу думок, спокійний, рівний тон, використання необхідних етикетних формул у ході дискусії (я підтримую погляд...», «На жаль, не можу погодитися з думкою...» і под.).

Завдання 10. Робота у парах. Усно укладіть діалог між пацієнтом і лікарем, обравши один із різновидів комунікації. Який тип є не прийнятливий у професійній діяльності?

Види комунікації: 1) *інформативна* комунікація – передавання інформації про лікарські засоби, способи лікування; 2) *афективно-оцінна* комунікація – вираження почуттів, емпатичне сприймання людей; 3) *рекреативна* комунікація – спілкування з метою відпочинку (веселі історії, дискусії, конкурси); 4) *переконавальна* комунікація – вираження порад, прохань, рекламувань лікарських засобів і товарів медичного призначення; 5) *імперативна* комунікація – комунікація, яка ґрунтується на підпорядкуванні інших людей, «волі до влади»; 6) *ритуальна* комунікація – дотримання та виконання мовцями соціально прийнятих форм поведінки (етикет, рекомендаційні правила, законодавство щодо ведення аптечного бізнесу тощо); 7) *провокаційна* комунікація – особливий тип спілкування, внутрішньо розрахований не на передавання, а на отримання інформації, ставлення мовця в незручне становище.

Завдання 11. Ознайомтеся з існуючими комунікативними тактиками.

Проілюструйте три тактики на ваш вибір.

Комунікативні тактики: 1) тактика «перевтілення» - тимчасово, аби здобути інформацію, перевтілитися у «дилетанта»; 2) тактика «перенесення» - якщо інформація є негативна, аби зняти відповідальність із себе і не поставати її джерелом, використовують фразу: «Кажуть, що...»; 3) тактика «узагальнення» - її використовують, щоб показати типовість наведеної інформації. Мовні формули: «З цим можна стикатися щодня...»; «Так завжди...»; «Це повторюється безкінечно...»; 4) тактика «наведення прикладу» - загальна думка ґрунтується на конкретних фактах (досвіді). Мовні фрази: «Наприклад, минулого тижня...»; «Візьміть наших студентів...»; «Ось приклад...»; 5) тактика несподіванки – використання у мовленні невідомої або несподіваної інформації; 6) тактика «внесення елемента неформальності» - розповідь про власні помилки, хибні кроки, упередження та їхні наслідки; 7) тактика «пряме включення» - відмова від поширеного вступу; 8) тактика «так-так-так» (автор Сократ) - партнеру ставлять одне за одним три питання, які передбачають відповідь «так», це допомагає на основне питання мати стверджувальну відповідь; 9) тактика «чорний опонент» - партнеру ставлять кілька питань, на які він не зможе відповісти, що є підставою звинувачень на кшталт: «Ось бачите, питання не підготовлене»; 10) тактика «свої-чужі» - маніпулювання соціальним самопочуттям людини. Вживання займенника «ми» замість «я». Мовна формула: «Ми всі хочемо бути здоровими»; 11) тактика «навіювання неспокою» - викликання страху, гніву, навіювання; 12) тактика «обачливості» - виклад інформації за допомогою пом'якшувальних мовних засобів: метафор, евфемізмів, парифраз тощо, аби уникнути екстремального формулювання; 13)

тактика «маскування» - приховування своєї необізнаності, професійної некомпетентності, аби не зіпсувати позитивну самопрезентацію; 14) тактика «за себе» - варто щодо вчинків інших говорити за себе. Пор.: «*Ти завжди спізнюєшся (не розумієш, не виконуєш завдань)*» і «*Коли ти приходиш пізно, я хвилююся*»; «*Мені шкода, що ти спізнюєшся*»; 15) тактика лестоштів під час наведення аргументу – слабкий доказ, що може бути легко спростований, супроводжується компліментом, як-от: «*Ви, як людина розумна, не будете заперечувати...*»; «*Усім відомі Ваші чесність і компетентність, тому...*»; «*Людина недостатньо освічена не розуміє, не цінить наведеного аргументу, але Ви...*»; 16) тактика «доказ від протилежного» - спочатку не заперечувати аргументи співрозмовника, а потім навести аргументи, які посилюють протилежну позицію.

Завдання 12. Доберіть відеофрагменти монологічного мовлення, які б ілюстрували певний тип мовної особистості: 1) *раціонально-евристичний* – демонструє здоровий глузд, іронію; 2) *авторитарний* – презентує відносини підкорення, жорстокої імперативності; 3) *куртуазний* – демонструє тяжіння до етикетності; 4) *інвективний* – схильний до прямої вербальної агресії; 5) *акцентуований* – тип, який перебуває на межі психологічної норми і паталогії; 6) *депресивний* – характерна самокритика, самозвинувачення, роль жертви у вербальних конфліктах; 7) *демонстративний* (істеричний) – надмірне вживання гіпербол і інтенсифікаторів; 8) *паранояльний* – узуальна агресивність.

Завдання 13. Робота в парах. Змодельуйте ситуацію діалогу лікаря і так званого «прикрого співбесідника (пацієнта, іншого працівника аптечного закладу)», який вдається до однієї або кілької маніпуляцій в усному мовленні: 1) маніпулятивна технологія «*Мене розривають на шматки...*» - працівник звалює на себе багато роботи, але коли хочуть одержати результат, захисною реакцією є нарікання на преревантаження; 2) маніпулятивна технологія «*Не з Вашими можливостями*» - відвідувач лікарень просить прості таблетки від кашлю, а лікар відповідає: «*Не з вашими можливостями купувати надешевше. Лазолван, хоч і дорожчий, – підійде для вас краще*»; 3) технологія «казанська сирота» - створення образу жертви; 4) маніпуляція «*А тобі це під силу?*»; 5) маніпулятивна технологія «*Інфантильний працівник*» - розігрування ролі безпорадності, нетямущості; 6) «*Товстошкірий*» - дратування співбесідника, а коли він вийде з себе, реакція: «*Я не буду слухати Ваші образи*», покидання зали тощо; 7) технологія «*подвійна етика*» – власні дії сприймаються як припустимі, а дії опонента – як недозволені; 8) маніпулятивна технологія «*пошук порошинки в оці іншого*» - перебільшене уявлення про похибки іншої людини; 9) маніпулятивна технологія «*ілюзія власної шляхетності*» - істина і мораль на вашому боці, а порушником є сторона співбесідника; 10) технологія «*Все зрозуміло...*» - небажання вислухати співбесідника.

Питання до теми

1. Що таке культура професійного мовлення лікаря?
2. Які Ви знаєте комунікативні якості мовлення працівника аптечних закладів?
3. Які Ви знаєте невербальні засоби спілкування лікаря? Яку роль у професійному спілкуванні провізора відіграють інтонація, міміка, жести, дистанція спілкування? Що Ви можете сказати про обов'язковість культури мовлення у фаховій діяльності лікаря?
4. Як Ви ставитеся до суржикового мовлення і мовних помилок у професійному мовленні лікарів? Які Ви знаєте культуромовні моделі фахової діяльності лікаря?

Практичне заняття № 8
ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП ТА ЙОГО ЖАНРИ.
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВИСТУП ПРО ЛІКАРСЬКІ ПРЕПАРАТИ ТА ЗАСОБИ
МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОЄКТІВ (2 год.)

План

1. Види публічних виступів та їхня структура.
2. Функції публічних виступів.
3. Основні вимоги до публічного виступу.
4. Ефективність усної мови лікаря під час просування (рекламування) лікарських препаратів та засобів медичного призначення.
5. Труднощі публічного виступу. Загальні вимоги до публічного виступу.
6. Способи підготовки до усного виступу. Робота над усною формою виступу.
7. Простота викладу тексту виступу. Конкретність змісту тексту виступу.
8. Різноманітність номінативних засобів. Риторичні фігури. Передача графічних знаків в усному мовленні. Виразність мовлення.
9. Структура публічного виступу. Вибір теми. Позначення структурних частин виступу. Місце важливої інформації.
10. Види планів та виступу.

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, А.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Підготуйте презентацію професії, яку ви опановуєте в університеті, вказавши, що вам відомо про цю професію, яка історія її виникнення, наскільки вона важлива сьогодні.

Завдання 2. Укладіть усні висловлювання про: 1) свою майбутню професію; 2) про вибір професії; 3) про професійний рівень; 4) про професійну майстерність; 5) про професійну придатність; 6) про професійні якості; 7) про професійне визнання.

Завдання 3. Укладіть зв'язне висловлювання, використовуючи мовні одиниці: *працювати за спеціальністю, відповідно до обраного фаху, згідно з обраним фахом, стосовно обраного фаху; рівень професійної компетенції, рівень культури, рівень професійної культури.*

Завдання 4. Укладіть підтримувальну публічну промову про кандидата на обіймання вакантної посади завідувача лікарень, використовуючи на вибір словосполучення із довідки.

Довідка: *людина невтомної енергії, має організаторські здібності, пройшов всі сходинки службової кар'єри, талановитий керівник, реалізує новаторський підхід до роботи, людина високих професійних якостей, має високий авторитет серед колег, знаходить спільну мову (з), на посаді ... виявив себе мудрим управлінцем, ініціативним керівником-організатором, постійно перебуває у творчому пошуку, бере курс на людський чинник.*

Завдання 5. Підготуйте виступ з метою висунення своєї кандидатури на виборах голови профспілкового комітету.

Завдання 6. Випишіть тези, які допоможуть вам запам'ятати наведений текст. Визначте мету словесного цілого.

Промовець повинен мати таку силу голосу, щоб слухачі його добре чули. Голос треба пристосувати до обставин: під час публічного виступу, наприклад, враховувати розмір приміщення, під час бесіди в товаристві брати до уваги кількість і розміщення слухачів, гуркіт довкола тощо. Не можна перенапружувати голос, бо це призводить до порушень, а в окремих випадках і до тривалого захворювання голосових зв'язок. Голос треба пристосовувати до оточення, в якому ви говорите. Недоречно і неввічливо, наприклад, голосно говорити в приміщенні, де знаходяться незнайомі люди, скажімо, у кав'ярні, залах очікування тощо. По-перше, ми заважаємо людям, по-друге, даємо можливість іншим почути те, що стосується тільки нас і наших знайомих.

За голосом можна судити і про характер людини. Боязкі люди говорять, як правило, тихо, тоді як енергійні (або агресивні) майже завжди голосно. Говорити тихо й боязко,— це така сама вада, як і надмірна гучність голосу. У першому випадку в людей складається враження, що перед ними людина, яка не має достатньої віри ні в себе, ні в те, що говорить. У другому — люди думають, і здебільшого мають рацію, що особа, яка говорить надміру голосно, намагається довести силою свого голосу те, чого не може зробити аргументами. Різні народи користуються в розмові різною силою голосу. Наприклад, в арабському світі розмова досягає такого рівня напруження голосу, що в нашому суспільстві вона сприймалася б як вияв агресивності або сварки. Проте самі араби вважають гучність голосу за вияв сили і щирості, а тихий голос — за вияв слабкості (В. Олійник).

Завдання 7. Підготуйте один із жанрів публічного виступу «Монолог про себе», дібравши мовленнєві кліше.

	Порядок викладу інформації	Мовленнєві кліше
	Звертання до аудиторії	
	Знайомство, відрекомендування себе	
	Місце мешкання і навчання	
	Місце народження	
	Характер (сильні вияви характеру, слабкості)	
	Уподобання та хобі	
	Плани на майбутнє	
	Побажання	
	Завершення виступу	

Завдання 8. Прочитайте текст «Презентація як різновид публічного мовлення лікаря». Підготуйте презентацію інтелектуальної продукції, розробленої Вашим науково-дослідним інститутом (лікарничною установою), врахувавши, що така форма публічного контактування є особливим типом прийому, на який запрошуються лише зацікавлені фахівці. Основною метою презентації є інформація, тому варто підготувати достатню кількість пізнавальних матеріалів, продумати форму їх показу.

Презентація як різновид публічного мовлення лікаря

Уміння представляти проекти (презентації), звітувати, переконувати, якісно інформувати аудиторію є досить важливим складником професіограми фахівця з медицини. Презентація - спеціально організоване спілкування з аудиторією, мета якого переконати або спонукати її до певних дій. Презентацію здійснюють через три канали: вербальний - те, що я говорю; вокальний - те, як я говорю; невербальний - вираз очей, жести, рухи. Вплив на аудиторію суттєво посилюється завдяки володінню вокальним і невербальним засобами. Презентація може бути успішною і неуспішною. *Успішна* - це презентація, під час якої досягнуто поставлену мету; *неуспішна* - аудиторію не вдалося переконати, підсумком стало розчарування як аудиторії, так і презентатора.

Основними причинами неуспішної презентації є: 1) нездатність подолати хвилювання перед великою аудиторією; 2) недоліки у плануванні й підготовці презентації; 3) погано організований, неструктурований зміст; 4) недостатній контакт з аудиторією; 5) неуважність до деталей; 6) відсутність відчуття часу; 7) неефективне використання наочних засобів; 8) перевантаження інформацією. Важливим для успіху презентації є її планування. *План презентації*: 1) мета і завдання презентації; 2) тема і предмет презентації; 3) аудиторія, на яку спрямована презентація; 4) початок і тривалість виступу; 5) місце проведення презентації. Сучасному фахівцеві з медицини часто доводиться готувати і виголошувати публічні виступи як у межах своєї установи, так і поза нею. Ефективній підготовці сприяють засоби PowerPoint, що є складником пакета Microsoft Office. Вони дають змогу за допомоги комп'ютера досить швидко підготувати набір слайдів, що супроводжує виступ. Цей набір називається презентацією. Слайди можна подати як у чорно-білій гамі, так із використанням різних кольорових схем і видів оформлень, створених як професійними дизайнерами, так і автором презентації. Слайди можуть містити: текст, таблиці, діаграми, рисунки, відеокліпи, звуковий супровід тощо.

Розрізняють такі види презентацій:

Презентація за сценарієм - це традиційна презентація зі слайдами, доповнена засобами показу кольорової графіки й анімації з виведенням відеоматеріалу на великий екран або монітор. Використання анімаційного тексту в поєднанні з діаграмами, графіками та ілюстраціями дає змогу зосередити увагу слухачів на основних твердженнях і сприяє кращому запам'ятовуванню інформації. Озвучує матеріал зазвичай сам доповідач.

Інтерактивна презентація - це діалог користувача з комп'ютером. Користувач приймає рішення, який матеріал для нього важливий, і вибирає на екрані потрібний об'єкт за допомоги миші або натисненням на клавіші. У цьому випадку видається інформація, на яку є запит. Інтерактивна презентація дає змогу здійснювати пошук інформації, заглиблюючись в неї настільки, наскільки це було передбачено розробником презентації. Така презентація захоплює користувача і утримує його увагу.

Автоматична презентація - це закінчений інформаційний продукт, перенесений на відеоплівку, дискету, компакт-диск і розісланий потенційним споживачам з метою виявлення їхньої зацікавленості.

Навчальна презентація призначена допомогти фахівцеві забезпечити зручне і наочне викладання теоретичного і практичного матеріалу. Навчальні презентації переділяються на такі види: презентації-семінари; презентації для самоосвіти; презентації-порадники. У навчальних можуть використовуватися всі інші види презентацій. Успіх будь-якої презентації, незалежно від її мети, типу, теми, складу аудиторії, визначається умінням доповідача презентувати свій задум.

Структурні компоненти презентації

Експозиція - це встановлення миттєвого контакту з аудиторією, створення атмосфери доброзичливості, утримування уваги та спонукання зацікавлення до теми презентації. Вона повинна бути короткою, захопливою, оригінальною.

Вступ, якому відводиться 5-10% від перебігу всієї презентації, можна умовно переділити на 2 блоки: початок і вступ. Завдання - встановлення (якщо не вдалося під час експозиції) чи закріплення контакту з аудиторією, виклад лаконічних зауважень стосовно теми презентації. Вступна частина презентації передбачає такі етапи: 1) привітання, вступні зауваження; 2) пояснення мети презентації; 3) огляд основних етапів презентації, використання допоміжних засобів; 4) пропозиція ставити запитання після або під час презентації. Вступ

повинен допомогти аудиторії знайти відповіді на такі запитання, як: «Що я почую, побачу?, У якій послідовності я це почую?, Чому це мені буде цікаво?».

Основна частина - це серцевина виступу, плануючи яку доцільно виокремити ключові положення, переходи-зв'язки. Будь-яке велике повідомлення для того, щоб бути засвоєним, повинно містити один, іноді два і зрідка три пункти (ключових тез). Це дозволяє логічно структурувати матеріал, аби він був зручним для сприймання. Основна частина становить 70-85 % презентації. Завдання її - схарактеризувати ситуацію, подати можливі засоби для її покращання й обов'язково запропонувати власний варіант її реалізації - кульмінація презентації. При цьому варто спонукати аудиторію до прийняття рішень і дій, вказавши на переваги своєї пропозиції. Залежно від типу презентації за цільовим критерієм (*інформаційна, спонукальна, переконлива*), різняться і методи розгортання презентації: інформаційна презентація послуговується хронологічним, географічним чи просторовим, індуктивним, причинно-наслідковим, дефініційним викладом; спонукальна та переконлива - методами індукції, дедукції, аналогії, причинно-наслідкового зв'язку чи за певною схемою (теорія і практика, обов'язок і вигода, факт і його практичне значення). Здебільшого використовують змішаний тип композиції, за якого презентатор комбінує різні методи викладу матеріалу, що дозволяє зробити структуру основної частини більш оригінальною. Для роботи на цій стадії доповідачеві необхідно уміти аналізувати ситуацію та поведінку аудиторії, пояснювати матеріал і аргументувати викладену думку.

Резюме підсумовує сказане, ущільнює зміст і свідчить про те, що презентація наближається до завершення.

Висновок - вихід з контакту, завершення спілкування. Це не тільки висловлення подяки за увагу, а ще одна фінальна спроба переконати аудиторію, тобто досягти мети презентації. Висновок має бути виразним, коротким й обов'язково оптимістично-мажорним. Відомо, що промовця слухають більш уважно на початку й наприкінці презентації. Це називають «**законом краю**». Продумуючи експозицію та висновок, важливо виявити почуття міри, бо занадто яскравий, образний початок зобов'язує витримати цю тональність упродовж усієї презентації. Способи завершення презентації: неочікуване завершення, резюме, жарт, оптимістичний або спонукальний заклик, заклик до дії, комплімент на прощання, висловлення вдячності. Презентація не закінчується тоді, коли все викладено, а коли сказали про її завершення.

Завдання 9. Укладіть привітання для майбутніх колег із Міжнародним днем лікаря, який щорічно відзначають 19 вересня. До якого функціонального стилю належить цей текст?

Зразок:

Вельмишановні колеги!

Щиро вітаємо вас з професійним святом – Днем лікарського працівника! Важливою і значущою є ваша повсякденна, гуманна місія - забезпечувати людей ліками. Ваш професіоналізм, вміння знаходити оптимальні рішення повертають людям здоров'я, додають впевненості у власних силах та віри в життя. Переконані, що ваша відданість справі, фаховий досвід, глибокі знання і динамізм завжди поєднуюватимуться із щирим співчуттям до людей, милосердям та благодійністю у кращих людських традиціях.

Завдання 10. Відновіть поданий нижче текст.

Вибір (...) підготовки до публічного виступу залежить від багатьох чинників: (...) оратора, (...) теми, ситуації (...), рівня володіння (...), специфіки аудиторії тощо. Підготовка виступу – важливий і відповідальний етап для кожного промовця. Вона розпочинається з визначення (...) виступу. Важливою

умовою правильного визначення (...) виступу є моделювання психологічного портрету (...), а саме: (...). Після визначення (...), моделювання (...), починається етап (...). Критеріями відбору (...) є (...). Наступний етап – це (...), що розпочинається насамперед з визначення послідовності викладу матеріалу, тобто складання (...). Використовуються різні за метою і призначенням (...). Після написання (...) ораторові необхідно попрацювати над побудовою окремих частин (...): (...). Варто довгі речення замінити короткими; вставити риторичні запитання, які збагатять інтонацію, пожвавлять виклад, змусять стежити за перебігом думки; смислові зв'язки між частинами промови треба виразити словами: по-перше..., по-друге..., з одного боку..., а з іншого..., отже..., таким чином...; потрібно постійно називати предмет думки; необхідно визначити, де потрібні паузи; увести в текст звертання до слухачів. Після того, як (...) укладено необхідно почати готуватися до (...) (за І. Аверінім).

Завдання 11. Доповніть низку висловів, які ілюструють етапи виступу науковця на конференціях, симпозіумах тощо.

1. Починати виступ варто зі звертання до присутніх: «Високоповажний пане голово, члени зібрання!»; «Шановне товариство!»; «Шановні члени координаційної ради!» (...).

2. Необхідно назвати тему публічної промови: «Тема доповіді - ...»; «Наше дослідження присвячене проблемі...» (...).

3. Проголошуючи наукову доповідь, варто покликатися на інші розвідки і розробки в технічній галузі: «Як слушно зазначив професор Кучеренко А.І...»; «Цікавою, на наш погляд, є ідея...» (...).

4. Перш ніж відповідати, варто подякувати за поставлене питання: «Дякую за висловлені зауваження» (...).

5. Під час обговорення і дискусії доречно вживати вислови: «Без сумніву, ви маєте рацію, але...»; «Ваші міркування є слушними, проте...» (...).

6. Завершують виступ зазвичай подякою: «Дякую за слушні зауваження і поставлені питання!»; «Дякую за схильне ставлення до мене!»; «Складаємо щиру подяку (кому?) за цінні поради» (...).

Завдання 12. Прочитайте мікротекст. Доберіть заголовок.

Однією з найважливіших колективних форм усного професійного спілкування є ділова нарада. Її ефективність залежить не лише від змісту, професіоналізму учасників, а й рівня їх культури, дотримання службовцями норм службового етикету.

Більш швидкому й ефективному вирішенню обговорюваних питань сприяють доброзичливе ставлення до кожного промовця, увага до будь-якої пропозиції, дотримання норм регламенту, лаконізм викладу думок, спокійний, рівний тон, використання необхідних етикетних формул у ході дискусії (я підтримую погляд...», «На жаль, не можу погодитися з думкою...» і под.).

Завдання 13. Прочитайте вислови. Поясніть, якою мірою ви згодні з висловленими думками.

Жодна людина при здоровому глузді не візьметься будувати дім, не маючи проекту. Як же можна почати виступ, не маючи плану? Публічний виступ – це мандрівка до певної мети, і маршрут має бути нанесений на карту. (Д. Карнегі.) Людина, яка починає промову, не продумавши її структуру, нагадує корабель, який виходить у море без стерна. (І. Томан.) Виграні баталії, надійні мости та вдалі виступи – результати добре обміркованого плану. (П. Сопер.) Імпровізатори, як говорив Квінтіліан, хочуть показати себе розумними перед дурнями, а замість цього показують себе дурнями перед розумними людьми. (П. Пороховищikov.)

Завдання 14. Вступ є необхідною частиною навіть найбільш стислих виступів. Він включає кілька речень, за допомогою яких оратор має привернути увагу слухачів, сформулювати й пояснити свій задум і взагалі

підготувати підґрунтя до сприйняття того, про що йтиметься у промові. Продовжіть ряд висловлень, які б відповідали вступу як складнику публічного виступу.

Підхід до теми. Чи відомо вам...

Конкретна мета виступу. Сьогодні ми з'ясуємо... Хотілося б навести кілька міркувань про...

Пояснення (мотивація). Все це має стосунок до нашого щоденного життя, оскільки...

Найстисліший огляд основних пунктів викладу. Не можна не замислитись над тим, що... Відразу постають до уваги такі аспекти...

Завдання 15. Доберіть по три вислови, які відповідали б усталеним способам завершення публічного виступу:

1. Підбиття підсумків всього сказаного, повторення основних положень виступу.
2. Закликання до конкретних дій.
3. Висловлення слухачам комплімент.
4. Цитування доречних рядків відомих філософів, мислителів тощо.
5. Жартування.
6. Створення кульмінації.

Завдання 16. Підготуйте публічний виступ-презентацію власної лікареньки перед інвесторами, скориставшись зразком (автор тексту Михальчук Мар'яна).

*Добрий день, високоповажне панство,
колеги, шановні інвестори, гості цього заходу!*

Кажуть, найсвітліша мить життя – дитинство, коли ми огорнені турботою, любов'ю, ласкою. Осердям дитинства є мати, яка віддає своєму малюкові ніжність і тепло, аби він виріс щасливою людиною. Недоспані ночі, витрачені нерви і здоров'я, мати віддає весь вільний час для того, щоб дитинство малюка було безтурботним. І для того, щоб полегшити життя мамі і допомогти їй втілювати мрії власної дитини і свої у реальність, аби зробити комфортним материнство і зростання дітей пропонуємо приєднатися до світлого проекту – інвестування лікарні «Мамина турбота». Ідея цього проекту – це створення медично-санітарного закладу, який задовільнив би всі потреби матері у догляді та лікуванні дитини. Переваги такої лікарні: 1) широкий специфічний асортимент; 2) помірні ціни на надання медичних послуг; 3) знижки для батьків, які мають дітей з особливими потребами, вадами розвитку; 4) розвивально-ігровий куточок для дітей; 5) надання консультації сімейного лікаря; 6) проведення дитячих заходів; 7) благодійні заходи, збір коштів та предметів медичного призначення для невиліковно хворих дітей.

Отже, маю надію, що Ви радо підтримаєте фінансово цей унікальний проект, що даруватиме комфорт і здоров'я для багатьох дітей і мам!

Дякую за увагу!

Завдання 17. Розгляньте таблицю співвідношення невербального складника професійної комунікації і мовленнєвої поведінки лікаря. Проаналізуйте позамовний вияв нещирого співрозмовника, фахівця-новатора, ввічливого працівника аптечного закладу.

Невербальний компонент	Агресивність	Впевненість у собі	Невпевненість у собі
Вираз обличчя	Напружений, сердитий, пильний вираз. Незадоволений або злий погляд	Твердий, спокійний вираз. Добрий, здоровий контакт. Очі на рівні співрозмовника	Нервовий вираз. Міміка ніяковиння. Очі здебільшого опущені
Постава	Руки на стегнах. Ходіння вперед назад	Розслаблена пряма постава. Зберігання особистого простору	Зігнута, незручна постава

Тон голосу	Голосний, вимогливий, погрозливий, наказовий	Твердий, впевнений і водночас теплий. Виявляє повагу до інших людей	Тихий, тремлячий, нерозбірливий
Жести	Різкі, пальці рук стиснуті кулаки	Твердий, впевнений і водночас теплий. Виявляє повагу до інших людей	Нервові і неспокійні
Вербальний компонент	Звинувачувальний, атакувальний, намагається принизити і перемогти у будь-який спосіб	Щирий вияв почуттів, говорить те, що думає	Прагне приховати смисл слів, виправдатися, підкоритися іншій людині

Практичні завдання

Завдання 1. Прочитайте текст «Мова тіла під час публічного виступу». Які жести варто використовувати лікарів (провізорів)?

Класифікують жести за трьома рівнями: 1) нижній (від попереку донизу); 2) середній (від попереку до плечей включно); 3) високий (від плечей вгору). Жести нижнього рівня виражають ненависть, опір. Жести на верхньому рівні супроводжують висловлювання про величне, святе, прекрасне в житті й мистецтві. Найбільше значень виражають жести середнього рівня. Наприклад, вказівним пальцем ми вказуємо на певний напрямок, предмет, особу; стиснутим кулаком підкріплюємо наголос на чомусь важливому; долонею, обернутою догори, пропонуємо щось обміркувати, зважити, оцінити; а долонею, оберненою донизу, виражаємо незгоду, заперечення, презирство; знизуванням плечей, розведенням рук даємо знати про свою невпевненість чи необізнаність у чомусь тощо. Отже, жести, поза, рухи, міміка роблять наше мовлення зрозумілішим, природнішим, виразнішим. Голос і темп мовлення Основний зміст виступу має донести до слухачів голос промовця, який має бути досить сильним, щоб його чули усі в залі, чітким, виразним, приємним для слухачів. Перша вимога досить легко розв'язується, якщо в залі є підсилювальна апаратура, а органи дихання здорові. У зв'язку з цим слід завчасно перед виступом дізнаватися, чи є в приміщенні така апаратура, а також оберігатися від простуди, не бувати довго в накурених приміщеннях тощо. Щодо чіткості, то вона залежить передусім від правильної артикуляції, яка передбачає ретельну вимову всіх звуків відповідно до орфоепічних норм, а також від правильного дихання, яке має бути досить глибоким і ритмічним. Недбала вимова є неприпустимою вадою, від якої слід позбуватися з допомогою відповідних вправ. Усім відомий приклад Демосфена, який виправив ваду у вимові завдяки наполегливому вправлянню. Виразність голосу зумовлюється врахуванням змісту виголошеної промови, яка передається силою голосу і його тоном. Так, важливіші думки виділяються з-поміж інших посиленням голосу або навпаки: його ослабленням. Різноманітність помислів і почуттів передається відповідною тональністю голосу, яка не повинна бути одноманітною, як і робота. Розрізняють також тон приятельський і ворожий, агресивний і миролюбний, розмовний і театральний, урочистий і саркастичний, діловий і повчальний, лекційний тощо. Тон має відповідати змісту й характеру промови. Так, найбільше симпатій у слухачів може викликати приятельський тон і найменше — повчальний. Виступу про досягнення науки і техніки у невеликому колі слухачів відповідає розмовний тон, а в великому залі — лекційний. Під час свят, зустрічі високих гостей, з нагоди відкриття нової лікарень, лікарського з'їзду доречним є урочистий тон і недоречним - ворожий чи саркастичний тощо. Немонотонним має бути також темп мовлення, який потрібно міняти під час виступу, а також дотримуватися пауз:

коротких між окремими реченнями, довгих - між абзацами, ще довгих, що зветься драматичними, — для збудження уваги слухачів. Корисно також заздалегідь уявляти різні несподівані ситуації під часі власного виступу і знаходити правильну реакцію на них, щоб у разі виникнення такої ситуації бути готовим до неї і справити враження дотепної і винахідливої людини.

Рухи, постава, жести й міміка – поняття, що відображають важливі складники виступу, від яких також залежить його успіх. Насамперед варто запам'ятати, що будь-які рухи, поза, міміка, жести мають бути природними, інакше вони привертатимуть надмірну увагу й відволікатимуть слухачів від змісту виступу. На них треба звертати увагу, уже йдучи до трибуни. Хо́да має бути ані надто квапливою, ані вайлуватою, недбалою, бо це справить неприємне враження на слухачів. Почавши промову, оглядайте увесь зал, щоб слухачі впевнились, що Ви звертаєтеся до кожного з них. При цьому стійте спокійно, не роблячи різких рухів і час від часу природно міняючи позу, скупю жестикуляцією підкреслюючи сказане. Жести, міміка, рухи тіла мають значення не лише для слухачів, але й для промовця, бо вони знімають у нього нервові напруження, виражають, певні почуття, впливаючи відповідно на аудиторію, зближують її з виступаючим, увиразнюють сказане і дуже багато говорять про особистість промовця.

Завдання 2. Ознайомтеся з рекомендаціями як підготувати виклад, щоб виступ зацікавив слухачів?

По-перше, не вживайте надто довгих речень, бо їх набагато важче зрозуміти, ніж короткі. Проте укласти гарну промову із самих лише коротких речень також не можна. Чергуйте довгі речення з короткими.

По-друге, не зловживайте третьою особою однини і множини (наприклад, «було проведено», «були заплановані дальші заходи»). Не бійтеся вживати форму першої особи. Тим самим ви наблизите виклад до рівня знань слухачів.

По-третьє, не переобтяжуйте свою мову іншомовними словами, професійними термінами, абстрактними поняттями. Можливо, слухачі не мають достатнього рівня професійних знань, і повідомлення залишається для них незрозумілим.

По-четверте, намагайтеся включити до виступу приклади, порівняння й висновки, доречний дотеп.

По-п'яте, не зловживайте зайвими подробицями, які заступають головне у розповіді. Надмірна стислість також вадить. Якщо висловити якусь важливу думку лише кількома реченнями і не обґрунтувати її, то вона пройде повз увагу слухачів. Особливо це стосується переліку по пунктах. Слухач не в змозі запам'ятати, якщо доповідач просто перелічує пункти. Треба знайти шляхи поживлення інформації. Приклад або порівняння легше запам'ятати, ніж просто назване твердження чи думку. Не забувайте про це ніколи і намагайтеся для доведення кожної важливої думки свого виступу знайти практичні приклади, порівняння. Зацікавлення слухачів можна посилити, навівши несподівані факти. Щоб збудити увагу, доповідач може також поставити слухачам ряд за питань, на які поступово сам відповідає. Один із способів пояснення матеріалу полягає в тому, що лікар-проловець узгоджує цей матеріал з рівнем знань слухачів.

Завдання 3. Укладіть реферативне повідомлення поданого нижче тексту.

Від часів Аристотеля розрізняють три основні фази діяльності оратора – *докомунікативну, комунікативну та посткомунікативну*. Докомунікативна фаза – підготовча, вона складається з таких елементів:

- визначення мети, виду та теми виступу;
- добір матеріалу з урахуванням аудиторії,
- композиційно-логічне оформлення тексту виступу,
- робота над стилем виступу,

- репетиція виступу.

Комунікативна фаза – це діяльність оратора перед аудиторією, тобто виголошення промови. Посткомунікативна триває після виступу. Це аналіз сказаного, пошук засобів удосконалення матеріалів виступу.

Тема виступу якнайтісніше пов'язана з його метою. Таким чином, лише з'ясувавши, з якою метою він говоритиме, оратор може вибирати тему свого майбутнього виступу.

Мета виступу може бути така: *поінформувати, розважити, надихнути, переконати, спонукати* до певних дій або вчинків. Часом один виступ може підпорядковуватись поєднанню двох або й трьох завдань. Наприклад, у виступі з метою розважити слухачів рідко вдається обійтися без їх інформування. У виступі заради переконання часто наявне спонукання до чогось.

Залежно від мети виступу визначають його *вид*.

Інформаційний виступ. У інформаційну добу такий вид виступу є найпоширенішим. Певною мірою до цього виду можна віднести і пояснення вчителя, і відповідь школяра, і лекцію у ВНЗ, і повідомлення тележурналіста. В основу такого виступу, як правило, покладено конкретне, точне й правдиве повідомлення слухачам фактів, явищ, подій.

Розважальний виступ. Його можна почути на концертах, вечорах, святкових банкетах, тобто там, де люди зустрічаються, щоб відпочити в приємному товаристві. Це популярна весела лекція, тост, слово на веселі або святкуванні ювілею. У такому виступі жарт має поєднуватися з серйозною думкою, правда з вигадкою, об'єктивність із перебільшенням. Тут може бути і гумор, і іронія, і самоіронія, і карикатура. В основу такого виступу може бути покладене оповідання про пережиту подію, випадок, свідком якого довелось бути. У такому виступі має бути конкретність, новизна, добре, якщо у виступі присутній конфлікт, контрасти. Якщо виступ задуманий як гумористичний, потрібно поміркувати, над якими звичками, вадами, помилками людей можна покепкувати, не забувши передовсім самого себе. Наприклад, можна пожартувати з людини, яка не розуміє анекдотів, покепкувати із сучасних донкіхотів, які спрямовують свої зусилля на змагання проти вітряків, тоді як існують більш реальні супротивники, про дівчат, які за зовнішньою привабливістю чи непривабливістю своїх ровесників не звикли помічати їх внутрішньої суті тощо. Тема розважального виступу може звучати так: *Як виховувати своїх батьків. Як стати модним, не витративши й гривні. Як затьмарити Шварценегера. Як скласти ЗНО, до нього не готуючись.*

Надихаючий виступ. Такими є більшість виступів на політичних зібраннях та різноманітних зборах. Вони вміщують привітання когось, визнання чийхось досягнень та заслуг, визначення суспільної та моральної цінності певних вчинків конкретних осіб. Сюди можна віднести виступи політичних діячів у переддень виборів. Матеріал, який використовується у таких виступах, дібрано та скомпоновано таким чином, щоб привернути увагу слухачів, підкреслити значення певних традицій чи звичаїв, увиразнити значимість певних осіб. Такі виступи звернені до почуттів. Промовець намагається заторкнути особисті почуття кожного слухача, зосереджуючи увагу на наболілому. Виступи можуть надихати на почуття вдячності, відданості, виконання обов'язку. Характерними для таких виступів є теми: *Вічна пам'ять героям. Продовжимо традиції школи. Чи повернеться до нас колишня доблесть. Подвиг материнства. Людина, яка зможе нас врятувати.*

Виступ з метою переконати. Мета виступу – за допомогою логічних доказів довести або спростувати певну думку. Такий виступ звернений і до роздуму, і до почуттів. Суть справи викладають, оперуючи логічними міркуваннями, намагаючись вплинути на емоції та почуття аудиторії. Тема такого виступу зазвичай дискусійна. Мета оратора – досягти того, щоб слухачі

погодилися з його думкою щодо спірного питання. Проте такий виступ ніколи не має на меті заклик до безпосередніх вчинків.

Оратор завжди ставить перед слухачами два питання: *Кому вірити?* та *Що робити?* Тема такого виступу має бути винятково актуальною, проблема значною і такою, що піддається вирішенню. Успіх такого виступу найбільше залежить від добору переконливих аргументів.

Виступ з метою спонукати. Спонування до певних дій може бути прямим (у такому випадку лунають недвозначні заклики) і опосередкованим (коли заклики приховано в підтексті сказаного). Заклики можуть носити політичний характер (стосуватися голосування за певного кандидата), економічний (подорожчання послуг міського), стосуватися релігійного життя (заклики відвідувати богослужіння, ходити до сповіді, читати Біблію), благодійництва (організувати боротьбу проти розповсюдження СНІДу, туберкульозу, у зв'язку з проведенням кампаній на допомогу потерпілим від стихійних лих тощо). Успіх виступу залежить від забезпечення таких умов: сказане повинне знайти відгук у душах людей; слухачі мають бути спроможними до дій чи вчинків, до яких їх закликають (скажімо, надати матеріальної підтримки біженцям із затоплених повинню місцевостей).

Після визначення мети виступу слід вибрати його тему. Від чого залежить такий вибір?

По-перше, тема виступу повинна *відповідати рівневі освіти та обізнаності з проблемою самого оратора*: стосовно вибраної проблеми він повинен бути обізнаним набагато більше за своїх слухачів.

По-друге, тема має *бути суспільно значимою і актуальною*, тільки тоді вона зможе зацікавити слухачів. Проте є ще одна умова: аудиторія слухатиме оратора з цікавістю лише в тому випадку, якщо слухачі підготовлені до сприйняття сказаного, тобто володіють необхідними для цього знаннями. Потрібно врахувати ставлення аудиторії до обговорюваних питань, а також спрогнозувати можливі з боку слухачів контраргументи (їх можна завбачливо попередити, значно зміцнивши цим свою позицію). Отже, готуючись до виступу, оратор має добре знати людей, до яких промовлятиме: коло їхніх інтересів, рівень загальної освіти і готовність сприйняти певну конкретну інформацію. Необхідно заздалегідь проаналізувати контингент слухачів.

По-третє, тема виступу повинна зацікавити слухачів своєю *новизною*. Проте якою б новою та оригінальною тема не була, вона повинна бути пов'язана з тим, що слухачам уже відомо, і з тим, що є для них важливим. Буває так, що виступати доводиться на звичні теми, у такому разі увагу аудиторії може привернути нестандартне трактування обговорюваного питання або принципово нові висновки.

По-четверте, найкраще сприймаються виступи, у яких *передбачено розв'язання певної проблеми, вирішення конфлікту*. Адже найбільшу зацікавленість викликають зіткнення інтересів та боротьба.

Звідки добирати матеріал для виступу? Існують такі джерела: *особистий досвід, спостереження та роздуми, спілкування з людьми, читання*. До цих традиційних джерел слід додати новітні інформаційні технології, передовсім використання Інтернету.

Більшість ораторів радить у процесі підготовки до виступу робити виписки на картках однакового формату. Унизу під цитатою або переказаною своїми словами думкою обов'язково зазначається її джерело.

Привести дібрану до виступу інформацію до певної системи, тобто надати *змістові* необхідної *форми* можна за допомогою складання конспекту.

Конспект може складатися з *ключових слів*, вміщувати *пункти плану* виступу і, нарешті, являти собою *повний текст виступу* (За П. Сопером).

Завдання 4. Як сформулювати мету виступу? Можна зробити це *прямо* – чітко і недвозначно, а можна *опосередковано*, щоб активізувати увагу слухачів або послабити їхнє упередження проти мети.

Прямо: Моя мета – розповісти про унікальну лікарень-музей.

Опосередковано: Запрошую вас здійснити разом зі мною уявну подорож вулицями старого міста, де народився аптечний бізнес.

Вже у формулюванні мети виступу можна торкнутися зацікавлень аудиторії. Наприклад:

Створити враження конфлікту. Що сьогодні важливіше – з чималим вкладанням коштів упорядковувати лікарень міста чи подбати про рівень життя їхніх відвідувачів (пацієнтів)?

Продемонструвати контраст. Жоден з попередніх керівників лікарень не докладав такої уваги і не вкладав стільки коштів в благоустрій закладу.

Пробудити цікавість. Одна з найбільш дивних подій останнього часу – відкриття лікарень з автоматизованим управлінням.

Пробудити практичний інтерес. Незабаром буде відкрито лікарень майбутнього, де можливим буде здійснити комп'ютерну діагностику типу шкіри, де обслуговування буде напівавтоматизованим.

Звернутися до злободенних інтересів. У нашому місті незабаром з'явиться спеціалізована лікарень для мам та малюків «Мамина турбота».

Звернутися до альтруїстичних почуттів. Безкорисливо допомагати своїм пацієнтам – характерна риса лікарень «Мамина турбота». Відтепер у закладі можна буде поміряти тиск, діагностувати рівень цукру у крові тощо.

Викликати стан драматичної напруги. Ніколи медичні проблеми не заганяли мешканців міста в настільки глухий кут...

Звернутися до афоризмів, цитат видатних особистостей і пов'язати їх з темою доповіді. Наприклад, Артур Шопенгауер свого часу писав: «Здоров'я наскільки переважає решту благ життя, що здоровий жебрак щасливіший, ніж хворий король». Тож тема виступу....

Повторення основних думок. Варто пам'ятати, що те, що є цілком зрозумілим для оратора, зовсім не обов'язково мають відразу зрозуміти слухачі. Для осягнення нових думок необхідний час, а також повна зосередженість на цих думках. Тому головні положення промови протягом виступу варто повторити кілька разів (не менше трьох), уникаючи одних і тих самих слів. Якщо одну й ту думку повторити слово в слово, це може образити аудиторію. Якщо ж для висловлення тієї ж думки вибрати інші слова – слухачі не вважатимуть це повторенням. Наприклад: «Вам ніколи не вдається змусити людей зрозуміти якесь питання, якщо ви самі як слід його не збагнули». Чим ясніше ви уявлятимете собі питання, тим зрозуміліше ви зможете розтлумачити його іншим». Друге речення є повторенням думки, висловленої реченням першим. Проте якщо уривок сприймається на слух, у слухача не буде часу, щоб помітити таке повторення. Тим часом висловлена думка стала для нього зрозумілішою.

Завдання 5. Поєднайте назву одого із різновидів презентацій з її функціональним призначенням. Який із типів презентацій найчастіше використовується у професійному мовленні лікаря (провізора)?

№	Різновид презентації	№	Призначення
1	Презентація-брифінг		Інформування про майбутні заходи лікарень
2	Презентація результатів		Привертання уваги громадськості та фахівців до нових медичних товарів і ліків
3	Презентація плану майбутніх робіт		Презентація винятково для фахівців і професіоналів у сфері аптечної галузі про нововведення у медичній компанії
4	Презентація ексклюзив		Представлення значущості результатів діяльності лікарень

5	Презентація-конференція	Залучення нових пацієнтів через презентацію лікарських засобів і товарів медичного призначення
6	Презентація-шоу	Підвищення престижу та підтримка іміджу медичної компанії

Завдання 6. Ознайомтеся з вимогами до структури та змісту презентації. Підготуйте презентацію у програмі PowerPoint з теми «Онлайн-інформування як новітній спосіб комунікації між лікарем і пацієнтом».

Вимоги до структури та змісту презентацій

1. Стислий виклад матеріалу, максимальна інформативність тексту. 12-18 слайдів (powerpoint).
2. Ретельно структурована інформація з акцентом на проблеми, завдання, тощо. Наявність коротких та лаконічних заголовків, маркованих та нумерованих списків.
3. Важливу інформацію (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) треба подавати великим та виділеним шрифтом і розміщувати в лівому верхньому кутку слайда. Другорядну інформацію бажано розміщувати знизу слайда.
4. Кожному положенню (ідеї) треба відвести окремий абзац. Головну ідею треба викласти в першому рядку абзацу.
5. Використовуйте табличні форми подання інформації (діаграми, схеми) для ілюстрації найважливіших фактів, що дасть змогу подати матеріал компактно й наочно.
6. Графіка має органічно доповнювати текст. Пояснення треба розміщувати якнайближче до ілюстрацій, із якими вони мають з'являтися на екрані одночасно. Усю текстову інформацію потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних і стилістичних помилок.

Питання до теми

1. Які існують види публічних виступів? Яка їхня структура?
2. Які основні вимоги до публічного виступу? У чому полягає ефективність усної мови лікаря під час просування (рекламування) лікарських препаратів та засобів медичного призначення? У чому полягають труднощі публічного виступу?
3. Які існують загальні вимоги до публічного виступу? Які ви знаєте способи підготовки до усного виступу? Які види планів та виступу ви знаєте?

Практичне заняття №9 СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ФАХОВОЇ МОВИ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Укладіть на основі наведеного монологічного інформаційного тексту діалог між лікарем і журналістом в офіційно-діловому стилі мовлення. Поясніть відмінність між словесними цілими.

Дефіцит лікувальних препаратів – неабияка загроза для хворої людини. А

надто тієї, щоденне самопочуття, якої перебуває у прямій залежності від наявності тих чи інших медикаментів. Стосується це і хворих на діабет. Ін'єкції інсуліну необхідні їм кожного дня. Хоч нестачі цього життєво необхідного препарату у Львівській області поки що не було, але певна напруга з постачанням відчувалась, адже з ліквідацією об'єднання, що займалося закупівлею і постачанням ліків в Україні, планомірне знаходження їх припинилось. Враховуючи ситуацію, що склалася, з ініціативи представників обласної організації Червоного хреста була укладена угода з Українським товариством медиків у Відні, яке сприяло у придбанні партії пролонгованого інсуліну. Львівський міськвиконком виділив на це певну суму (з газети).

Завдання 2. Відредагуйте поданий текст. Які норми порушено?

Користувачі сучасних гаджетів можуть робити пошук і онлайн-резервацію товарів у мережі лікарень «Мамина турбота» з любого мобільного пристрою! У сучасному світі все відбувається онлайн. Пошук товарів для здоров'я і краси в інтернеті – не виключення. А використання з цією метою мобільного додатку «Мережа лікарень «Мамина турбота» дозволяє ще й суттєво економити час і гроші. Мобільний додаток «Мережа лікарень «Мамина турбота» доступний для користувачів мобільних пристроїв усіх операційних систем – iOS, Android, Windows - і забезпечує наступні зручності: 1) швидкий пошук ліків та аптечних товарів у вашому місці; 2) перевірка наявності в лікарнях вашого міста потрібної продукції у режимі реального часу; 3) перегляд цін і пошук самої нижчої ціни; 4) відображення міста знаходження лікарень на картах Google, прокладання оптимального маршрута; 5) можливість зарезервувати потрібну продукцію у обраній аптеці онлайн (щоб невдовзі забрати готове замовлення поза чергою); 6) перегляд історії закупівель і бонусних балів за Карткою клієнта «Мамина турбота». Приємно, що цей спосіб пошуку інформації та резервації товарів аптечного асортимента в лікарнях «Мамина турбота» подобається нашим клієнтам - про це свідчить кількість скачувань додатка, яка сягнула уже біля 10 000!

Завдання 3 Укладіть рекламний текст публіцистичного стилю з порадами для пацієнтів найкращої лікареньки (на вибір). У чому полягає своєрідність вказаного жанру мовлення?

Завдання 8. Визначте, до якого функційного стилю належить текст.

Доберіть заголовок.

Однією з найважливіших колективних форм усного професійного спілкування є ділова нарада. Її ефективність залежить не лише від змісту, професіоналізму учасників, а й рівня їх культури, дотримання службовцями норм службового етикету.

Більш швидкому й ефективному вирішенню обговорюваних питань сприяють доброзичливе ставлення до кожного промовця, увага до будь-якої пропозиції, дотримання норм регламенту, лаконізм викладу думок, спокійний, рівний тон, використання необхідних етикетних формул у ході дискусії (я підтримую погляд...), «На жаль, не можу погодитися з думкою...» і под.).

Завдання 9. Укладіть діалог між пацієнтом і лікарем, обравши один із різновидів функційного стилю. Який тип є не прийнятливий у професійній діяльності?

Види комунікації: 1) *інформативна* комунікація – передавання інформації про лікарські засоби, способи лікування; 2) *афективно-оцінна* комунікація – вираження почуттів, емпатичне сприймання людей; 3) *рекреативна* комунікація – спілкування з метою відпочинку (веселі історії, дискусії, конкурси); 4) *переконувальна* комунікація – вираження порад, прохань, рекламувань лікарських засобів і товарів медичного призначення; 5) *імперативна* комунікація – комунікація, яка ґрунтується на підпорядкуванні інших людей, «волі до влади»; 6) *ритуальна* комунікація – дотримання та виконання мовцями соціально прийнятих форм поведінки (етикет, рекомендаційні правила, законодавство щодо ведення аптечного бізнесу тощо);

7) *провокаційна* комунікація - особливий тип спілкування, внутрішньо розрахований не на передавання, а на отримання інформації, ставлення мовця в незручне становище.

Практичне заняття № 10 **НАУКОВИЙ СТИЛЬ У ФАХОВОМУ МОВЛЕННІ ЛІКАРЯ (2 год.)**

План

1. Науковий стиль як форма презентації інформації про інноваційні розробки та новітні відкриття у галузі фармації.
2. Підстилі, жанри наукового стилю.
3. Типові мовні конструкції наукового стилю. Структура та види наукового тексту.
4. Тези доповіді на конференцію. Анотація.

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. За поданим зразком укладіть бібліографію до вашої науково-пошукової праці з української мови (за професійним спрямуванням).

- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Завдання 2. Перегляньте таблицю нормативних висловів, які вживаються у науковому стилі. Запам'ятайте їхнє правильне вживання. Усно укладіть з кожним із них по 1-ому реченню.

Неправильно	Правильно
Заслуговує уваги	Заслуговує на увагу
Стаття побачила світ	Стаття вийшла друком
Дати начало	Започаткувати
Добитися результатів	Домогтися результатів
Вповні заслуговує	Цілком заслуговує
Для наглядності	Для наочності
Задавати питання	Ставити, порушувати, запитувати
На зворотній стороні	На звороті
На началах	На засадах, на основах
Невірне твердження	Неправильне, хибне, помилкове
Не грає ніякої ролі	Не відіграє ніякої (жодної) ролі
Не рідкість	Не дивина, звичайна річ

Першочергове завдання	Завдання найбільшої ваги
Піднімати проблему	Порушувати проблему
Переслідувати мету	Мати на меті
По мірі того як	Відповідно до того як
Приходити в протиріччя	Заходити в суперечність
У повному об'ємі	У всьому обсязі
У першу чергу	Насамперед, передусім, найперше, щонайперше
Як видно	Мабуть, певно, як повинно бути, як має бути

Завдання 3. Доповніть речення. Зверніть увагу на своєрідність формулювання думок у науковому стилі.

1. У першому розділі дисертації йдеться (про що?) ... 2. У фармакології розмежовуються поняття (чого і чого?) ... 3. Лікарничну енциклопедію підготовлено авторським колективом за науковою редакцією (кого?)... 4. Статтю присвячено актуальній проблемі — .... 5. Також у монографії висвітлюються такі питання, як... 6. У заключній частині сформульовано принципи (чого?)... і наведено рекомендації, а саме:... 7. У статті підкреслюється (що?) ... 8. Ураховуючи (що?) ..., автор вважає, що... 9. За результатами здійсненого дослідження дійшли висновку: ... 10. У статті висвітлюється складна проблема (чого? для чого?)... 11. На думку авторів, ... 12. Автори наводять переконливі приклади (чого?) ... 13. Поакцентовано увагу на питанні (про що?) ... 14. Автори наводять розроблену й апробовану ними концепцію (чого?)... 15. Зокрема, (ким?) ... досліджено (що?) ... 16. Автори цих наукових розвідок аналізують (що?) ... 17. Також побіжно розв'язуються такі актуальні питання, як (що?).... 18. На особливу увагу заслуговує наукова стаття доктора медичних наук, професора (кого?) у якій, зокрема, пропонується розв'язання в оригінальний спосіб питання, яке давно є на часі.

Завдання 4. Охарактеризуйте поданий нижче текст (скорочений вигляд) у стилістичному аспекті, визначивши його стиль, підстиль, функцію, сферу поширення, жанр, лексико-граматичні особливості. Які структурні елементи тексту? У чому полягає своєрідність його мовного оформлення?

ДОКАЗОВА МЕДИЦИНА: СУДОВО-МЕДИЧНА ІНДИКАЦІЯ СХИЛЬНОСТІ ЖІНОК ДО НАРКОТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

Петренко В.О.(1), Лінський І.В.(2), Шаповалова В.О.(1), Шаповалов В.В.(3)

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації, м. Харків ДУ

«Інститут неврології, психіатрії та наркології АМН України», м. Харків

Адвокатське об'єднання «Фундація адвокатів України», м. Харків

Резюме. У статті досліджено судово-лікарничну індикацію схильності жінок до наркотичної залежності з позиції доказової медицини. Визначено діагностичну цінність ознаки «хворобливість родичів» жінок з опійною залежністю. Наведено сукупну діагностичну цінність індикаторів схильності опіоманок до наркотичної залежності.

Ключові слова: доказова фармація, судова медицина, індикація, схильність, жінки, наркотична залежність.

ВСТУП. У попередніх наших дослідженнях було встановлено: у родичів I і II ступеня родинності жінок (злочинниць) з опійною залежністю спостерігається найбільше (у порівнянні з населенням України) накопичення адиктивних розладів здоров'я (код F10-F19 за МКХ-10), хвороб нервової системи (G00-G99), розладів психіки і поведінки за винятком наркопатології (F00-F09, F20-F98), а також деяких хвороб, які не мають безпосереднього відношення до наркопатології, зокрема хвороб сечостатевої системи (N00-N99) [4, 5].

Метою роботи - судово-медична індикація схильності жінок до наркотичної залежності з позиції доказової фармації.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалом дослідження є родовідні 500 жінок з опійною залежністю, з яких було отримано інформацію про 1168 родичів I ступеня родинності (батьки, брати і сестри не близнюки) та

2119 родичів II ступеня родинності (дідусі, бабусі, дядьки і тітки). Пари частот різних класів захворювань згідно з рубрикацією Міжнародної класифікації хвороб 10-го перегляду з-поміж родичів наркопацієнток і в популяції тестували у ролі ознак схильності до наркотичної залежності, для чого визначали їх діагностичні коефіцієнти та міри інформативності. Найбільш інформативні ознаки (індикатори) використовувалися в подальшому для визначення імовірності наявності у жінок схильності до наркотичної залежності [2]. Ступінь достовірності висновку про наявність схильності до наркотичної залежності визначався за таблицею «Величини порогових сум діагностичних коефіцієнтів при різному припустимому відсотку помилок, розраховані за формулою А. Вальда для послідовного статистичного аналізу» [2]. При дослідженні використовувалися методи судово-лікарського моніторингу, статистичного, математичного і табличного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ. Визначення діагностичної цінності ознаки «хворобливість родичів» у парах «популяція – родичі жінок з опійною залежністю I ступеня родинності» та «популяція – родичі жінок з опійною залежністю II ступеня родинності» проводилося шляхом розрахунку діагностичних коефіцієнтів (ДК) та міри інформативності $J(x_{ij})$. Всі варіанти хворобливості родичів з позитивними діагностичними коефіцієнтами варто було б розглядати як індикатори схильності до наркотичної залежності, а варіанти з негативними діагностичними коефіцієнтами – як індикатори стійкості до вказаної вище патології. Проте, враховувати ознаки з невеликим значенням міри інформативності ($J(x_{ij}) < 0,05$) недоцільно, оскільки вони несуттєво впливають на загальну суму інформативності, невиправдано подовжують діагностичну процедуру та збільшують кількість помилок [2]. Тому, враховуючи це обмеження з усього різноманіття варіантів хворобливості родичів опіоманок у ролі індикаторів схильності до наркотичної залежності використовувалися лише 5: 1) наявність у родичів I ступеня родинності нервово-психічних розладів здоров'я; 2) наявність у родичів I ступеня родинності адиктивних розладів здоров'я; 3) наявність у родичів I ступеня родинності хвороб сечостатевої системи; 4) наявність у родичів II ступеня родинності нервово-психічних розладів здоров'я; 5) наявність у родичів II ступеня родинності адиктивних розладів здоров'я.

Наступний етап дослідження полягав у визначенні сукупної діагностичної цінності індикаторів схильності опіоманок до наркотичної залежності. Для цього необхідно було, по-перше, узяти групу осіб, що завідомо мали схильність до наркотичної залежності; по-друге, провести тестування цих осіб за допомогою встановленого набору індикаторів; по-третє, зіствити кількість виявлених таким чином осіб із загальною численністю групи. У ролі осіб, що заздалегідь мали схильність до наркотичної залежності, поставали жінки з опійною залежністю оскільки вони стали наркозалежними після першої спроби наркотичного засобу, оскільки були схильні до адиктивних розладів здоров'я [1, 3, 6, 7]. Тестування жінок із опійною залежністю на наявність схильності до наркотичної залежності здійснювали шляхом пошуку у них встановлених індикаторів та визначення суми відповідних їм діагностичних коефіцієнтів. Ступінь достовірності висновку про наявність схильності до наркотичної залежності визначався за таблицею «Величини порогових сум діагностичних коефіцієнтів при різному припустимому відсотку помилок, розраховані за формулою А. Вальда для послідовного статистичного аналізу» [2]. Згідно з результатами такого порівняння наркохворих жінок поділили на групи з різним ступенем достовірності висновку про наявність схильності до наркотичної залежності. У 34% випадків рівень сімейної наркозалежності такий, що на підставі визначених індикаторів достовірного висновку про її наявність або відсутність дати не можна ($p < 0,05$). В інших 66% випадках отримання 5 індикаторів виявилось достатнім для того, щоб надати висновок з припустимим, хоча і різним ступенем достовірності ($p < 0,05$). Необхідно також зазначити, що рівень достовірності висновку про наявність схильності до

наркотичної залежності у досліджуваних жінок корелює з прогредієнтністю наркозахворювання у тих випадках, коли схильність вже реалізувалася у вигляді хвороби. Так, наприклад, середня тривалість ремісії після лікування (за інших рівних умов) у жінок з опійною залежністю в групі I з рівнем достовірності висновку про наявність схильності до наркотичної залежності $p < 0,05$ складає $50,2 \pm 13,8$ тижнів, в групі II з $p = 0,05$ – $12,3 \pm 9,1$ тижнів, а в групі III з $p > 0,01$ – лише $10,3 \pm 9,6$ тижнів (відмінності в парах «групи I–II» ($t = 2,29$) і «групи I–III» ($t = 2,37$) достовірні, в обох випадках $p < 0,05$). Ці спостереження дозволяють припустити, що рівень достовірності висновку про наявність схильності до наркотичної залежності є адекватним відображенням рівня самої наркосхильності, який в свою чергу визначає рівень прогредієнтності захворювання в тих випадках, коли воно вже сформувалося. Достовірність висновку залежить від кількості і вагомості виявлених індикаторів, а їх тим більше і вагоміше, чим масивніше схильність, що їх визначає. При спробі наркотичного засобу жінка із схильністю до наркотичної залежності перетворюється у наркохвору швидше, ніж була масивною ця схильність в преморбідному стані. Клінічно цей процес має своє відображення у прогредієнтності наркозахворювання, зокрема в темпі формування основних стадій хвороби, в тривалості і якості ремісії, в частоті рецидування. Таким чином, схильність жінок до наркотичної залежності варто розглядати як градуальну характеристику з широким спектром значень. Імовірно, спадкову основу схильності до наркотичної залежності та індикаторів, що вказують на неї, складає комплекс генів, які мають адиктивний ефект. Безумовно, список можливих індикаторів схильності до наркотичної залежності не обмежується наведеними, такими індикаторами можуть бути деякі конституціональні і психологічні ознаки. Розширення кола індикаторів, що використовуються, буде сприяти підвищенню ступеня достовірності формування на їхній основі висновків.

ВИСНОВКИ. На основі дослідження судово-медичної індикації схильності жінок до наркотичної залежності з позиції доказової фармації встановлено: індикаторами схильності жінки до наркотичної залежності постають: наявність у її родичів I і II ступеня родинності адиктивних та нервово-психічних розладів здоров'я, а також наявність хвороб сечостатевої системи у родичів I ступеня родинності. За допомогою вказаних індикаторів можна виявити біля 2/3 від загальної кількості осіб, які мають схильність до наркотичної залежності. Ступінь схильності жінок до наркотичної залежності корелює з рівнем прогредієнтності наркозахворювання в тих випадках, коли схильність вже реалізувалася у вигляді хвороби.

Література

1. **Атраментова Л. А.** Генеалогічне дослідження жінок, хворих на алкоголізм і на наркоманію / Л. А. Атраментова // Цитологія і генетика. – 1991. – Т. 25, № 6. – С. 26 – 29.
2. **Гублер Е. В.** Обчислювальні методи аналізу і розпізнавання патологічних процесів / Е. В. Гублер. – К.: Медицина, 1998. – 294 с.
3. **Лікування залежностей. Повний довідник** / Під ред. Ю. Ю. Єлисеєва. – К.: Ексмо, 2008. – С. 196.
4. **Петренко В. О.** Судова фармація: вивчення особливостей зловживання психоактивними речовинами різних класифікаційно-правових груп серед жінок / В. О. Петренко, В. О. Шаповалова, В. В. Шаповалов // Український вісник психоневрології. – 2010. – Т. 18, вип. 4. – С. 98 – 100.
5. **Шаповалов В. В.** (мл.). Судова фармація, судова наркологія: метод оцінювання схильності до психічних та поведінкових розладів здоров'я внаслідок зловживання психоактивними речовинами / В. В. Шаповалов (мл.), І. В. Лінський // Медичний журнал. – 2010. – №1. – С. 36 – 41.
6. **Coleman P.** Overview of substance abuse (review) / P. Coleman // Primary Care Clinics in Office Practice. – 1993. – Vol. 20, № 1. – P. 1–18.
7. **Hovens J. G.** Psychiatric comorbidity in hospitalized adolescent substance abusers / J. G. Hovens, D. P. Cantwell, R. Kiriakos // Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. – 1994. – Vol. 33, № 4. – P. 476–483.

EVIDENCE-BASED PHARMACY: FORENSIC AND PHARMACEUTICAL INDICATION PROPENSITY OF WOMEN TO DRUG ADDICTION

Petrenko V.O., Linsky I.V., Shapovalova V.O., Shapovalov V.V.

Summary. The article studied forensic and pharmaceutical indication of propensity of women to drug addiction from the perspective of evidence-based pharmacy. Determined the diagnostic value of the sign "soreness of relatives" of women with opiate addiction. Shows the total diagnostic value of the aggregate indicators of propensity opiomaniak to addiction.

Key words: evidence-based pharmacy, forensic pharmacy, indications, propensity, women, drug addictions.

Завдання 5. Проаналізуйте науковий текст статті, уміщений у завданні 4, з погляду наявних у ньому лексичних засобів зв'язку смислових частин інформації.

Смислові відношення між частинами інформації у науковому тексті	Лексичні засоби
Тотожність, близькість діяча, місця або часу дії	Він, цей, той, такий, тут, там, скрізь, туди, сюди, всюди, вище, нижче, навколо, тоді, водночас
Приєднання і поєднання частин інформації	І, також, при цьому, при тому, до речі, крім того, більш того, разом із тим, між іншим
Причинно-наслідкові й умовно-наслідкові відношення між частинами тексту	І, але, а, проте, однак, і все ж, з одного боку, з іншого боку, навпаки, не тільки (не лише), а й (але й); таким чином, тоді як, на протипагу цьому
Узагальнення, висновок, підсумок інформації	Отже, таким чином, з цього випливає, що...
Порядок викладу інформації	По-перше, по-друге, по-третє, нарешті...
Пояснення, уточнення, виділення окремого	Наприклад; так, наприклад; зокрема; а саме; тільки; лише; адже, іншими словами; причому...
Початок, одночасність, повторюваність, завершення дії	Спочатку, перш за все, у першу чергу, зараз, тепер, попередньо, одночасно, водночас; поряд з; щойно, знову, ще раз, потім, на закінчення, на завершення, пізніше
Зв'язок із попередньою і наступною інформацією	Як уже було зазначено, як зазначалось, як було показано, як було доведено, згідно з цим, подібно до цього, відповідно до цього, останній, попередній, наступний, згаданий, зазначений, доведений, знайдений, наведений, визначений, сформульований, перерахований, проаналізований, викладений, обстежуваний, досліджений
Уведення узагальнювальної інформації	Розглянемо такі випадки, наведено приклад, продовжимо аналіз, з'ясуємо відношення

Завдання 6. Ознайомтеся з тезами доповіді на наукову конференцію, поданими нижче. З яких структурних елементів складаються тексти? Оформіть тези доповіді для участі у студентській науковій конференції з теми (на вибір):

1) «Особливості медичної термінології»; 2) «Онлайн-інформування як новітній спосіб комунікації між лікарем і пацієнтом»; 3) «Комунікативна поведінка лікаря».

НОМЕНКЛАТУРНІ НАЗВИ ТА МЕДИЧНІ ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ ТЕМАТЧНОЇ ГРУПИ «ДОГЛЯД ЗА ШКІРОЮ»

Хома Тетяна

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Кафедра українознавства

Завідувач кафедри – доц. Єщенко Т. А.

Науковий керівник – доц. Єщенко Т. А.

Актуальність. Професійна діяльність працівника аптечного закладу нині охоплює глибокі знання не лише лікарських засобів, товарів медичного призначення. Адже на сьогодні в Україні розширено перелік одиниць, які можуть пропонувати лікареньи. Це і засоби для догляду за волоссям: пінки, лаки, муси, маски, ополіскувачі, фарби для волосся; інструменти, пристрої для догляду за ротовою порожниною, шкірою, нігтями; продукти для діабетичного харчування, біологічно активні добавки; ортопедичні товари, противарикозні компресійні вироби тощо. У зв'язку з цим настала потреба ґрунтовного висвітлення мовознавчої проблеми історії походження номенклатурних назв та медичних термінів на позначення понять щодо догляду пацієнтів за шкірою та волоссям. Адже наявні лінгвістичні розвідки (І. Перцев, О. Рубан, С. Лехніцька, Г. Хирівська) не висвітлюють вказаної проблеми.

Мета. Описати історію походження номенклатурних назв та медичних термінів на позначення понять тематичної групи «Догляд за шкірою».

Матеріали та методи. Джерельною базою наукової розвідки слугують номенклатурні назви та медичні терміни на позначення понять тематичної групи «Догляд за шкірою» - 150 одиниць, зібраних методом суцільної вибірки з лікарського енциклопедичного словника, онлайн-форумів та сайтів медичної тематики. Для наукового студювання обрано описовий метод.

Результати. Сучасна медична номенклатура репрезентує комплексне поняття, що об'єднує назви і фармакогнозії, і ботаніки, і фармакології, і медичної хімії. Як відомо, вся медична номенклатура об'єднана в державних та міжнародних фармакопеях. Ретельний аналіз обраної нами лексики показав, що здебільшого номенклатурні назв та медичні терміни на позначення понять тематичної групи «Догляд за шкірою» утворилися шляхом запозичення іноземних мов: **1) грецького походження** (*бальзам, фарманезол, атомайзер, дерма, дерматит, аквафтем, сіндет, сурфактант, гумектант, дерматоз, епідерміс, пептиди, колаген, сінде, олія, тон*); **2) латинського походження** (*гель, целюліт, коректор, пігмент, папула, псоріаз, есенція, маска, папула*); **3) німецького походження** (*туш, лак*); **4) французького походження** (*помада, парфуми, консилер, глітер, одеколон, есенція, масаж, манікюр*). Так, скажімо слово «кушон» означає рідкий тональний засіб, укладений в футляр компактної пудри, яким ми звикли його знати. «Кушон» у перекладі з французької мови означає «подушечка», що натякає на формат засобу: «тоном» просякнута пориста подушка-основа, з якої продукт варто набирати спонжем. Кушон забезпечує невагоме покриття, надає сяйва і добре зволожує; **5) англійського походження** (*скраб, ліфтинг, хайлайтер, стобінг, мультитасер, ревіталайзинг, шимер, праймер, спреї, патчі, тінт, шампунь, шейпінг, пілінг*). Зокрема слово «міст» у перекладі з англійської мови означає «серпанок» - зволожувальний спреї. Іншою запозичено назвою є «СС-крем» (вимовляється з наголосом на другому складі «сісі-крем»). Розшифровується як Color Correcting, що підкреслює його більш високі приховувальні властивості.

Висновки. Сучасна мова медичної науки швидко змінюється, увібравши в себе нові слова та неологічні конструкції. І для того, щоб не сумніватися, куди наносити консилер і навіть клеїти патчі, працівник лікареньи мусить орієнтуватися у новітніх тенденціях фахового дискурсу. Нами встановлено, що номенклатурні назви та медичні терміни на позначення понять тематичної групи «Догляд за шкірою» здебільшого ґрунтуються на запозиченнях з латинської, грецької, французької, англійської, німецької мов. З-поміж тим варто вказати на те, що ХХІ століття характеризується посиленням впливом англійської мови, носії якої витворюють бренд індустрії краси у всьому світі.

СУЧАСНІ НАЗВИ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ:

Сікора Юлія

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Кафедра українознавства

Завідувач кафедри – доц. Єщенко Т. А.

Науковий керівник – доц. Єщенко Т. А.

Актуальність. Нині у лінгвістичній науці активного вивчення набули розвідки з ономастики – мовознавчої науки, яка досліджує історію та закономірності виникнення, розвитку і функціонування власних назв різних об'єктів: географічних (топоніміка), імен тварин (зооніміка), імен людей (антропоніміка), імен народу, народностей, роду, племені і под. (етноніміка). Натомість і досі не виокремлюється напрямок, що охоплював би власні назви медичних закладів.

Мета. Описати основні історію виникнення та функціонування сучасних власних назв лікарень, визначити тенденції та комунікативні стратегії називання аптечних закладів в Україні, особливості структури власних імен у мові і мовленні.

Матеріали та методи. Джерельною базою наукової студії слугують назви медичних закладів України – 300 одиниць, які зібрані методом суцільної вибірки з онлайн-карт лікарень. Для наукового студіювання обрано *описовий* метод.

Результати. Аналіз власних назв медичних закладів України надав підстав констатувати: попри офіційну заборону з боку Міністерства охорони здоров'я аптечним закладам України мати назви, які можуть увести споживача ліків і товарів медичного призначення в оману щодо ціни продукції або інших переваг, ономастичний простір онімів в Україні щодо вказаних установ є доволі різноманітний. Зокрема виокремлюємо: 1) власні назви лікарень, які вказують на низькі ціни препаратів («Дешево», «Копійка», «Лікаренья низьких цін», «Лікарня найкращих цін», «Соціальна лікарня», «Перша соціальна лікарня», «Економ-Лікарня», «Лікарня добрих цін»); 2) власні назви лікарень, що містять архаїзми («Знахар», «Мольфар», «Лікарський магазинЪ»); 3) ономастичні назви, що позначають лікарську рослину чи препарат («Шипшина», «Подорожник», «Любисток», «Лимон», «Калина», «Смерека», «Магнолія», «Календула», «Вітнамін», «Зеленка»); 4) назви лікарень, що містять етикетні вислови, побажання або звертання («Добрий день!», «Доброго дня!», «Доброго здоров'я!», «Бажаємо здоров'я!», «На здоров'я!», «Будь здоровий!», «Одужуйте швидше!», «Пан Лікар»); 5) власні назви, що містять родинні цінності («Сімейна лікарня», «Рідна лікарня», «Лікарня для всієї родини», «Домашня аптечка», «Здорова родина», «Материнська турбота», «Лелека», «Лікаренья вашої родини»); 6) назви, що складаються з концептів «добро», «лагідність» і под. («Ласкава», «Довіра», «Добро», «Добра лікарня», «Довіра-Мед»); 7) власні назви медичних закладів, що складаються із займенників «своя», «ваша», «моя» і под. («Ваша лікарня», «Ваше здоров'я», «Твоя лікарня – твоє здоров'я», «Моя лікарня», «Своя лікарня», «Лікарня вашої родини»); 8) назви лікарень, що репрезентують різноманітні складноскорочення («Медфарм», «Фармлікарня», «Фармамед», «Уніфарм», «Укрмед», «Біомед», «Біокон», «Укрмедфарм», «Мультимед», «Медлайф», «Медсервіс», «Медтрейд», «Полімед»); 9) власні назви лікарень, що пишуться латинськими літерами («AAF», «OLFA», «SANATA», «ASTRA», «Лікаренья DS» «VIRIDIS», «GREEN APOTEK»); 10) ономастичні назви, що позначають певні географічні регіон, міста України або ж країни чи континенти («Ліки Полтавщини», «Ліки Кіровоградщини», «Європейська лікарня», «Країна здоров'я», «Здорове місто», «Лікарня Поділля», «Французька лікарня»); 11) власні назви лікарень, які містять найпоширеніші медичні поняття («Пульс», «36,6», «Норма», «Пульс 24», «Рецепти здоров'я», «Рецептика», «Справжні ліки»); 12) назви лікарень, що складаються із філософського розшифрування аббревіатури («Лікарня 3і»: три істини якості - якість ліків, якість послуг, якість здоров'я).

Висновки. У ході проведення дослідження нами описано 12

найпродуктивніших груп власних назв медичних закладів, які витворюють унікальний ономастикон сучасної української мови. На наше переконання, саме назви лікарень, які містять у своєму складі слова-концепти «родина», «добро», «довіра», «турбота», «здоров'я» найповніше віддзеркалюють неповторну національну мовну картину світу українців. Натомість латинські назви є чужорідними.

Практичні завдання

Завдання 1. Прочитайте текст. Поділіть його на абзаци. Укладіть план і конспект.

Форми репрезентації писемної мови наукової інформації:

конспект, анотація, реферат, рецензія, наукова стаття, тези доповіді

Поряд із вивчаючим (мета якого вичерпно передати зміст прочитаного) і ознайомлюваним (з метою зрозуміти основний зміст тексту) читанням помітне місце займає *реферативне читання*. Головною метою реферативного читання є вибирання основної інформації тексту і відтворення його у письмовій формі (конспект, анотація, реферат, резюме). Розглянемо основні види стислого письмового викладення тексту. Найбільш поширеним видом роботи над текстом у навчанні є *конспектування*. Конспект (від латинського conspectus – огляд) – це короткий письмовий виклад або короткий запис змісту прослуханого чи прочитаного. Уміння скласти конспект, як правило, набувається в перший рік навчання у вищій школі. Під час роботи з науковим текстом важливо, крім уміння стисло викласти зміст джерела інформації, уміти відобразити структуру тексту і хід думок автора, вказати на характер, методичку і результати дослідження, тобто *реферувати* (від лат. reffere – доповідати, повідомляти) текст. Розрізняють такі основні види рефератів. За повнотою викладення змісту реферати поділяються на *інформативні* (реферати-конспекти), що містять в узагальненому вигляді всі основні положення первинного документа, і *індикативні* (вказівні, або реферати-резюме), що містять лише основні положення, які тісно пов'язані з темою реферованого документа, все другорядне в індикативному рефераті випускається. За кількістю реферованих первинних документів реферати поділяються на *монографічні*, складені за одним документом, і *оглядові* (або огляди), складені за кількома документами на одну тему. За читацьким призначенням реферати поділяються на *загальні*, що викладають зміст документа в цілому і розраховані на широке коло читачів, і *спеціалізовані*, у яких викладення змісту зорієнтоване на фахівців певної галузі знань. Також виділяються реферати, складені авторами (автореферати), реферати, складені професіоналами референтами (у тому числі перекладачами-референтами). Укладання рефератів (*реферування*) є процесом аналітико-синтетичної переробки первинних документів з метою їх аналізу і вилучення необхідних відомостей. Ця діяльність завершується складанням реферату – вторинного документа, який дає скорочений виклад змісту первинного документа, методичку дослідження і його результати, а також час і місце проведення дослідження. Реферуванню підлягає переважно наукова і технічна література, в якій міститься нова інформація, на інші види публікацій, як правило, складаються тільки анотації. Анотація – (від лат. annotatio – зауваження) – стисла характеристика друкованого твору, що переказує його зміст у вигляді переліку найголовніших питань, дозволяє отримати (або поновити в пам'яті) загальне уявлення про роботу, мати думку про її цінність і необхідність подальшого знайомства з нею. Сутність і призначення анотації полягає в тому, що вона дає стислу характеристику самого джерела інформації і відповідає на питання, про що говориться у первинному документі. Анотація, на відміну від реферату, не розкриває зміст документа, а лише інформує про існування документа певного змісту і характеру, дає найзагальніше уявлення про його зміст. Розрізняють такі види анотацій. За змістом і цільовим призначенням анотації поділяються на *довідкові* (такі анотації ще йменуються

описові або інформаційні), що характеризують тематику документа, але не дають його критичної оцінки, і рекомендаційні, характеризують документ і дають оцінку документа щодо його придатності для певної категорії споживачів, з урахуванням їх особливостей. За повнотою охоплення анованого документа і читацького призначення анотації поділяються на загальні, що характеризують документ в цілому і розраховані на широке коло фахівців, і спеціалізовані, які характеризують документ лише за окремими аспектами і розраховані на вузьке коло фахівців. Різновидом спеціалізованої анотації є аналітична анотація, що характеризує певну частину або аспект змісту документа. Анотації можуть бути і груповими. Групова анотація – це анотація, яка містить узагальнену характеристику двох і більше документів. Знання правил складання анотацій і вміле користування ними сприяють адекватному вилученню основних положень джерела за темою дослідження і їх оформленню відповідно до вимог нормативних документів. Анотування становить собою процес укладання коротких відомостей про надрукований твір. При анотуванні не потребується такого точного розуміння тексту й виділення усіх важливих положень джерела, як при реферуванні. Написання анотації містить у собі: 1) оглядове або ознайомлювальне читання роботи з метою одержання уяви про загальний зміст; 2) повторне вивчаюче читання окремих частин, речень тексту, які виражають основну інформацію; 3) смисловий аналіз указаних вище частин тексту з метою визначити найважливішу інформацію і підсумувати її; 4) мовна обробка й викладення інформації у вигляді стислої характеристики; 5) текст анотації повинен складатися із трьох частин: вступної, у якій вказуються вихідні дані; описової, до якої входять загальні відомості про зміст (2-3 основні положення роботи, найбільш характерні для неї); заключної, яка містить один-два висновки і які-небудь окремі особливості викладення змісту тексту, що анотується. Характерними рисами тексту анотації є стислість (не більше 3-4 речень) й уривчастість викладення. Результатом аналізу тексту з метою виділити найбільш важливу інформацію і підсумувати її (особливо в тих випадках, коли текст має значний обсяг) є резюме (франц. *Resumé* - стисле підсумкове викладення суті сказаного, написаного або прочитаного).

Завдання 2. Поділіть фрагмент тексту автореферату дисертації на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук Пестун І.В. «Теоретичні та науково-прикладні засади маркетингового управління в системі лікарського забезпечення населення» на абзаци. Вкажіть на смислові відношення між частинами інформації у словесному цілому.

Маркетингове управління поведінкою споживачів лікарських засобів

Сучасна діяльність лікарень під впливом різновекторних чинників набуває потреби змістовного впливу на поведінку споживача, орієнтованого значною мірою на самолікування та профілактику захворювань. Нами досліджено ставлення до проблеми самолікування населення шляхом анкетного опитування 800 фахівців фармації. За відповідями фахівців, вони здебільшого дотримуються необхідного алгоритму спілкування зі споживачем, проте на відміну від спеціалістів, опитані споживачі відзначили, що провізори (лікари) ставлять обмежене коло питань при придбанні ЛЗ без рецепту. У ході дослідження було також виявлено, що майже 30% споживачів доводилося стикатися з негативними наслідками самолікування; 39% відповіли, що не мали негативних наслідків, і досить великий відсоток (32%) – нічого не помічали. З метою отримання чітких класифікаційних ознак розподілу споживачів та провізорів за ставленням до процесу самолікування нами був проведений статистико-математичний аналіз із побудовою дерев рішень. Встановлено, що найбільшу значущість при класифікації працівників лікарень за їх відношенням до відповідальності за відпуск ЛЗ для самолікування має думка з приводу необхідності стандарту рекомендацій до медичної опіки у разі окремих захворювань. На другому місці за важливістю йдуть наявність і

дотримання стандартів обслуговування в аптеці та обсяги добового товарообігу. У підсумку встановлено, що є висока готовність провізорів до відповідальності за рекомендації ЛЗ при самолікуванні споживачів в лікареньках зі значним обсягом товарообігу, нижча - в аптечних закладах, де використовуються стандарти обслуговування, в інших організаціях провізори не схильні брати на себе відповідальність. Виходячи з загальноринкових тенденцій та сучасного рівня діяльності конкурентоспроможних лікарень, сьогодні аптечне підприємство можна характеризувати як торговельно-сервісний заклад системи охорони здоров'я та лікарського ринку, що виконує свої соціально-економічні завдання шляхом поєднання торгових функцій з наданням належного рівня медичної допомоги, дотриманням принципів медичної опіки, впровадження додаткових послуг та підвищення рівня сервісу в цілому. Нами визначені порівняльні особливості діяльності лікарень, орієнтованих на товарне та сервісне управління, а також принципи сервісної складової аптечних закладів при клієнтоорієнтованому підході. Варто зазначити, що засади аптечного сервісу становить концепція GPP, положення якої використовуються при розробці стандартів обслуговування в лікареньках. З огляду на доцільність розвитку сервісної діяльності аптечних підприємств, нами проведені дослідження структури запитів на професійні та додаткові послуги для клієнтів лікарень з використанням методу анкетування. Встановлені найбільш розповсюджені види послуг лікареньки. Визначено, що лише деякі з них вносять свою частку в товарообіг лікареньки: консультування лікаря, доставка ЛЗ додому, наявність залу самообслуговування у фармамаркетах. Такі послуги, як фірмовий стиль обслуговування, професійні поради провізора, подовжений режим роботи лікареньки, наявність автозупинки та довідкова служба лікареньки сприяють формуванню постійного кола клієнтів і створенню торгової марки, іміджу підприємства. Аптечні заклади повинні надавати сервіс належного рівня й за логістичними параметрами – часом, оперативністю, зручністю обслуговування. Тому нами розроблена імітаційна модель обслуговування черги покупців в аптеці, комп'ютерний варіант якої дозволяє визначити такі логістичні характеристики обслуговування населення в аптеці: наявність черг, час очікування, завантаженість провізорів тощо.

Завдання 3. Подайте переклад латинським фразеологічним висловам, уживаним у науковому мовленні, українською мовою.

Pro et contra, Verba magistri, Ab ovo, A priori, Contra spem spero, De facto, De jure, De visu, Dictum-factum, Et cetera (etc.), Meo voto, Modus vivendi, Terra incognita, Post factum, Veni, vidi, vici.

Завдання 4. У поданих тезах доповіді на наукову конференцію відсутні складники: 1) актуальність теми; 2) висновки. Доповніть текст вказаними структурними елементами і відновіть його цілісність.

ТЕРМІНИ З КОМПОНЕНТОМ «ФАРМ» У НАКОВОМУ МЕДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Іванець Соломія

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Кафедра українознавства

Завідувач кафедри - доц. Єщенко Т. А.

Науковий керівник – доц. Єщенко Т. А.

Актуальність. .....

Мета. Описати терміносистему з компонентом «ФАРМ» у сучасній українській мові.

Матеріал та методи. Джерельною базою наукової студії слугують терміни з компонентом «ФАРМ», які зібрані методом суцільної вибірки з енциклопедичного тлумачного словника медичних термінів – 97 одиниць. Для наукового вивчення обрано *описовий* метод.

Результати. Науковий медичний дискурс має концерн «ФАРМ», навколо якого групується ціла низка ключових термінів та їхніх похідних, що

виглядають специфіку науки про ліки, адже історія вживання компонента «ФАРМ» сягає античних часів, має грецьке походження, що в перекладі на українську мову означає «ліки». Ретельне вивчення терміноодиночок із досліджуваним компонентом надає підстав констатувати, що у сучасній українській мові продуктивну групу складають: 1) назви наукових напрямів, аспектів, галузей знань, їхніх частин (фармація, фармакоепідеміологія, фармація судова, медична наука, медична галузь, фармація соціальна, фармація клінічна, фармація доказова, фармація військова, медична ботаніка, фармакопсихіатрія, фармакоінформатика, фармакокінетика, фармаекономіка, фармакогенетика, фармакогеноміка, фармакодинаміка, фармакоекономіка, лікаріка, фармакохімія, фармакогнозія, фармакологія, фармакологічні властивості, фармакологія біохімічна, фармакологія експериментальна, фармакологія клінічна, фармація гомеопатична); 2) найменування документів, стандартів, журналів і газет (фармакопея, медичний журнал, «Лікарничне товариство»,

«Український біомедичний журнал», «Вісник фармації», «Фармаком», «Фармаскоп», «Клінічна фармація», «Медичний часопис», «Українська медична академія», «Фармакологічний вісник», «Фарматека», «Лікар практик», фармакопея гомеопатична, фармаконагляд); 3) найменування процесу лікування (фармакотерапія); 4) назви установ, організацій, закладів (фармакологічний центр, фармакопейний центр, медична фірма, медична академія, медичний факультет, медичний заклад); 5) назви девіацій, хворіб (фармакоманія, фармакофобія); 6) найменування людей за сферою діяльності (лікар, медичний працівник, медичний чиновник); 7) назва сукупності особливостей сполук (фармакофор); 8) назви продуктів медичної діяльності (медичний препарат, медичний препарат відтворений); 9) назви діяльності (медична освіта, медичний бізнес, медична діяльність).

Висновки.....

Завдання 5. Ознайомтеся з лексичними засобами, які виражають передавання змістової інформації у науковому тексті під час реферування за допомогою його опису з включенням оцінки автора.

Смислові відношення	Лексичні засоби
Вираження наявності інформації в авторському тексті	Автор аналізує, характеризує, зазначає, доводить, порівнює, зіставляє, протиставляє, називає, змальовує, підкреслює, покликається на..., зупиняється на..., розкриває зміст, відзначає важливість, формулює..., виходить з..., суперечить (чому?), торкається, стверджує, критично ставиться (до чого?), ставить завдання, стверджує висновки фактами, пояснює це тим, що...; причину цього бачить в тому, що; вважає, що
Опис авторського тексту	а) у статті подано (наведено) погляд автора на ..., містяться дискусійні положення, суперечливі ствердження, цінні відомості, загальновідомі істини, важливі неопубліковані дані, експериментальні положення, спроби довести (що?), переконливі докази, окреслюються (правильні) шляхи, зазначається важливість (чого?), чітко сформульоване (що?), доведено (що?); б) урахувати, брати до уваги (що?), зважати на (що?), звертати увагу (на що?), мати на увазі (що?), наводити на думку; в) важливо зазначити, що; суть цього зводиться ось до чого (мова йде про таке), сутність полягає ось у чому, з теоретичного погляду це..., з практичного погляду це..., необхідно підкреслити, що...
Вираження впевненості	Переконливий, впевнений, вважає (що?), думає, що; стояти на позиції, дотримуватися погляду, стверджувати; автор переконливо доводить, що; це доводить, що; доведено, що; зрозуміло, що; очевидно, що; немає сумніву в тому, що; у цьому зв'язку зрозуміло, що; автор обстоює погляд

Вираження згоди	Схвалює, хвалить, захоплюється, погоджується, поділяє погляд, стверджує, визнає переваги, дотримується подібної думки
Вираження критики (незгоди)	а) вказувати на недоліки, докоряти (в недбалості, в неточності), викривати недоліки, критикувати, заперечувати, розходитися в поглядах (з ким?), спростовувати, зневажати, ігнорувати, випускати з уваги; б) автор не розкриває змісту (чого?), суперечить, необґрунтовано стверджує, критично ставиться, ставить нездійсненне завдання, не підтверджує фактами, не зрозуміло, що; дискусійне, що; сумнівно, що; висунути, навести, мати заперечення, відмовлятися від своїх переконань
Вираження припущень	Припустимо, висловити своє припущення, висунути гіпотезу (про що?), припустити, що; умовимося, що...

Завдання 6. Ознайомтеся з лексичними засобами, які виражають передавання під час реферування тексту аналіз його структурної будови.

Структура тексту, тема, Проблема (ідея)	Лексичні засоби і конструкції
ля передавання теми	Стаття (текст) має назву, названа, назва статті –...; Стаття присвячена темі, проблемі, питанню... ; Тема статті –..., ця стаття на тему про... ; Автор статті (наукового тексту) інформує про...; Стаття є узагальненням, викладом, оглядом, аналізом тощо; У статті розглядається (що?), йдеться (про що?), подана оцінка, викладений погляд.
Для передавання композиції	Стаття поділяється на..., починається (чим?), складається з..., завершується (чим?).
Для з'ясування основної думки, проблеми	У статті автор ставить, торкається (таких проблем), висвітлює (такі проблеми), зокрема зупиняється на (чому?). Сутність проблеми зводиться до (чого?). У статті зроблено узагальнення, науково обґрунтований опис, порушено питання про (що?)
Ілюстрування автором своїх позицій	Автор наводить приклад того, як...; Автор підтверджує цю думку фактами, цифрами, прикладами, цитатою з...
Закінчення	Автор дійшов висновку, що... .
Висновки	Автор робить висновок...; Автор підбиває підсумки... ; У результаті можна дійти до висновку... ; На завершення є підстави стверджувати... ; Сутність викладеного дає підстави твердити (зводиться до...); Отже, є підстави твердити про... ; На основі цього переконуємось у тому, що...; Узагальнюючи сказане...; Ці дані свідчать про те, що...

Завдання 7. Укладіть реферат нижчеподаного тексту, використовуючи лексичні засоби, розміщені у завданнях 5, 6.

ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Михальчук Мар'яна

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Кафедра українознавства

Завідувач кафедри – доц. Єщенко Т. А.

Науковий керівник – доц. Єщенко Т. А.

Актуальність. На сьогодні медична термінологія остаточно не усталилася. На кожному етапі розвитку суспільства вона віддзеркалювала рівень наукової та практичної діяльності людини, весь час змінювалася зі зрушеннями, що відбувалися в біології, хімії, медицині та інших напрямах, дотичних до лікознавства.

Мета. Здійснити опис особливостей сучасної медичної термінології, класифікувати медичні терміни та назви лікарських засобів.

Матеріали та методи. Джерельною базою розвідки слугують усні діалоги між лікарем і пацієнтом, зафіксовані у живому і безпосередньому спілкуванні (понад 150 текстів), а також матеріали з медичної енциклопедії, термінологічного словника з медицини, фахового журналу «Лікар Практик». Для наукового студіювання обрано *описовий* метод.

Результати. В основу нашої наукової розвідки покладено праці українських вчених І.Кубаревої, Р.Примака, І.Перцевого, О.Рубана та ін.

Кожен термін - результат системних (фахових) знань і науково-практичного розуміння, що розкривається у змістовній характеристиці - дефініції, яка стисло, але точно описує (визначає) суттєві ознаки певного поняття, позначеного терміном. Виокремимо низку ознак сучасної медичної термінології. По-перше, широке використання латинізмів та грецизмів; по-друге, терміни-синоніми (пор.: препарат *медичний, лікарський, фармакологічний, хіміко-медичний, медикаментозний, терапевтичний*; речовина *активна, лікарська, діюча, субстанція, лікарська субстанція*). Ця негативна тенденція порушує однозначність термінології та підтверджує відсутність належної уваги до питань термінології як з боку спеціалістів, так і керівного апарату різних структур галузі, а також відсутність державного нагляду за цією проблемою. Спостерігаємо часте використання термінів не за призначенням: вживають терміни «медичний сектор», «медична сфера» замість «медична галузь» або «галузь охорони здоров'я» замість «система охорони здоров'я» і под. По-третє, зайві терміни у фармації (пор.: термін «*готові лікарські препарати*». Слово «готові» доречне у сполученні «*готова продукція*», до якої можуть бути віднесені як «активні медичні інгредієнти» (субстанції), які для деяких фармвиробників є кінцевим продуктом, так і «медичний препарат», які надходять на медичний ринок як готова продукція. Отже, термін «готовий медичний препарат» є архаїзмом і даниною минулому століттю, коли в нашій країні промисловість виробляла лише до 60 % медичних препаратів, а залишок потрібно було готувати в умовах лікарень за рецептами лікаря. По-четверте, терміни іншомовного походження: англійського, французького, італійського та німецького. Кожен лікарський засіб має кілька назв: хімічну, міжнародну та торгову (комерційну). Міжнародні норми потребують, щоб відтворені версії лікарських засобів мали ті самі активні компоненти, що й оригінал, а їхня дія на організм виявлялася з тією самою швидкістю та силою. Виробник відтвореної версії може присвоїти такому засобу свою торгову назву, якщо вважає її більш привабливою. Вдала назва може навіть сприяти збільшенню обсягу реалізації лікарського препарату. Зазвичай на упаковці засобу вказують його торгову й міжнародну назви. Водночас це призводить до збільшення медичних назв чужоземними мовами.

Висновок. У ході дослідження встановлено: сучасна медична термінологія потребує чіткого унормування і кодифікації, уникнення термінології, витворення її на національно-мовній основі.

Завдання 8. Укладіть реферат нижчеподаного тексту, використовуючи лексичні засоби, розміщені у завданнях 5, 6.

АБРЕВІТУРИ ЯК СЛАДНИКИ МЕДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Ташак Дарія

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
Кафедра українознавства

Завідувач кафедри – доц. Єщенко Т. А.

Науковий керівник – доц. Єщенко Т. А.

Актуальність проблеми. Будь-яка діяльність у сьогоdnішньому стрімко мінливому світі вимагає від людей відповідності загальному високому темпу життя. Простежується тенденція до максимальної економії часу, що є обмеженим ресурсом. В цих умовах одним із продуктивних способів словотворення фахової лексики є аббревіація. З-поміж досліджень, присвячених питанням аббревіації, чільне місце посідають розвідки Д.К. Ващенка, І.М. Кочан,

Л.В. Муравицької та ін. Проте проблема уживання складноскорочених слів і аббревіатур у галузі фармації в них розглянута побіжно.

Мета доповіді – описати типи аббревіатур, уживаних у професійному мовленні лікаря; з'ясувати їхню роль у витворенні власне української терміносистеми.

Матеріали та методи. Джерельною базою розвідки слугують медичні терміни-аббревіатури (понад 130 одиниць), вибірку яких здійснено із лексикографічних праць: Енциклопедичний тлумачний словник медичних термінів : українсько-латинсько-російсько-англійський / [уклад.: І. М. Перцев, Є. І. Світлична, О. А. Рубан та ін.]. - Вінниця : Нова книга, 2014. – 824 с.; Російсько-український словник наукової термінології: Біологія. Хімія. Медицина / НАН України/ [уклад.: С. П. Вассер, І. О. Дудка, В. І. Єрмоленко та ін.]. - К.: Наук. думка, 1996. — 660 с. Методи наукового студювання – *описовий* метод, який є найкращим способом точної і повної інвентаризації вказаних лексичних скорочень; *компонентний аналіз*, що дозволяє розгорнути значення слова на його елементарні складники.

Результати. Аббревіатури і різного роду скорочення роблять усну і письмову фахову мову більш ємною. Але що таке аббревіатура? Аббревіатурами називають складноскорочені слова, утворені шляхом видалення частин слів. У мові вони використовуються як самостійні лексеми, тому кожного разу розшифровувати їх при читанні або вимові не потрібно. Скорочення поділяють на два типи: лексичні і графічні. Нас цікавитимуть саме лексичні скорочення. Вони є самостійними словами (іменниками), що мають граматичну категорію роду, можуть відмінюватися за відмінками, або ж бути невідмінюваними. Їхній рід визначається за головним словом: ЛЗ – чол. рід, бо головним словом є «засіб». Для прикладу наведемо кілька аббревіатур: АТФ – аденозинтрифосфорна кислота; РНК – рибонуклеїнова кислота; БАД – біологічно активна добавка; АТ – артеріальний тиск, ВДШ – верхні дихальні шляхи; ВІЛ – вірус імунодефіциту людини; ЕКГ – електрокардіограма; ЗПСШ – захворювання, що передаються статевим шляхом; ІЧ – інфрачервоний; ЛЗ – лікарський засіб; ЛР – лікарська рослина; ЛП – лікарський препарат; ПАР – поверхнево-активна речовина; РОЕ – реакція осідання еритроцитів; ШОЕ – швидкість осідання еритроцитів; СНІД – синдром набутого імунодефіциту; СРП – С-реактивний протеїн; УЗД – ультразвукове дослідження; ШКТ – шлунково-кишковий тракт; WPW-синдром – синдром Вольфа-Паркінсона-Уайта, БАР – біологічно активна речовина, ВЕРХ – високоефективна рідина хроматографія, ВМП – вироби медичного призначення, ВМС – високомолекулярна сполука, ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я, ГДК – граничнодопустима концентрація, ГЛБ – гідрофільно-ліпофільний баланс, ГТФ – гуанозинтрифосфорна кислота, ДМСО – диметилсульфоксид, ДНЦЛЗ – Державний науковий центр лікарських засобів, ДФУ – Державна фармакопея України, ІПКСФ – Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації, ЛРС – лікарська рослинна сировина, ЛФ – лікарська форма, НФаУ – Національний медичний університет, ФС – фармакопейна стаття.

Висновки. Українська медична термінологія є складною сферою. Аббревіатури і різного роду скорочення значно полегшують комунікацію лікаренья і пацієнта. Адже багатокомпонентні медичні терміни, утворені у синтаксичний спосіб, значно утруднюють фахове спілкування. До того ж, в електронних наукових ресурсах аббревіатура дає змогу швидко та якісно віднайти потрібну інформацію.

Завдання 9. Укладіть реферат нижчеподаного тексту, використовуючи лексичні засоби, уміщені у завданнях 5, 6.

ЕТИМОЛОГІЯ НАЗВ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ

Білоус Софія

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Кафедра українознавства

Завідувач кафедри – доц. Єщенко Т. А.

Науковий керівник – доц. Єщенко Т. А.

Актуальність. Фармація як одна із найрозвиненіших галузей української науки послуговується належним чином організованою національною фаховою мовою, основу якої складає спеціальна лексика. Історію походження вказаних вище одиниць вивчає етимологія.

Мета – описати походження назв лікарських препаратів (далі – НЛП) як одну із сучасних проблем медичної лінгвістики.

Матеріали та методи. Джерельною базою розвідки слугують медичні терміни (далі ФТ) (понад 100 одиниць), вибірку яких здійснено із лексикографічних праць.

Результати. Кожний ЛЗ має кілька назв: *хімічну, міжнародну та торгову*. Усі ліки описуються у державних фармакопеях. НЛП у фармакопеях різних країн світу можуть суттєво різнитися (пор.: *альфа-адреноміметик* у США має назви *норепінефрин* та *левартеренол* (їх застосовує і ВООЗ), а в Європі, Британії, Україні – *норадреналін*). Останнім часом у НЛП все частіше застосовують спільні корені та закінчення, які становлять основу класифікації:

- **олол** - для антагоністів бета-адренорецепторів; - **дипін** - для типу блокаторів Ca^{2+} - каналів, котрі за хімічною будовою є дигідропіридинами; - **тилід** - для блокаторів K^{+} -каналів. Переконаємося: продуктивними в утворенні НЛЗ є афікси грецького походження: *анальгін* («алгос» - біль (корінь «алг»+префікс «а(ан)»), тобто «відсутність болю», а також *пенталгін, седалгін, баралгін*. Назви знеболювальних препаратів (*новокаїн і дикаїн*) містять корінь «каїн» (від ісп. «кокаїн» (болезаспокійлива і наркотична речовина, що міститься в листі коки)). У НЛП *раунатин, раувазан, рауседил*, що володіють гіпотензивною і седативною дією, є однаковий склад «рау» (від кореня назви тропічної рослини раувольфії). Препарати для діабетиків містять елемент «гли(злі)» (від гр. «глікис»; - солодкий): *глібенкламід, глібутид, гліформін*, або частину слова «діабет»: *діабінес, діабетон, мінідіаб*. Складник «формін» вказує на належність ліків до цукрознижувальних препаратів групи фенформіну: *буформін, діформін*. У назвах жарознижувальних і протизапальних ЛЗ простежується грецьке слово «пір» (вогонь, жар), наприклад: *антипірін, пірабутол, реопірін*. Наявність у назві словотворчого елемента «хол» (від гр. «хале» - жовч) свідчить про те, що цей препарат призначений для лікування захворювань жовчного міхура: *аллохол, холагол, холензим*. Для утворення НЛЗ використовуються також афікси з латинської мови («кор» (серце) - *валокордин, коразол, коринфар, корвалол, кордарен, корглікон*). Подібних прикладів впливу давньогрецької та латинської мов на назви ліків існує величезна кількість і кожен з них свідчить про те, що утворена таким чином назва характеризує певне призначення даного препарату. Хімічним найменуванням препаратів відповідають такі назви, як кальцію хлорид, калію йодид, амінокапронова кислота та багато інших. Іноді для НЛЗ застосовують лише аббревіатури, наприклад, ГНК (*гідразид ізоніотинової кислоти*), ПАСК (*пара-аміносаліцилова кислота*) або скорочення, такі як бійодхінол (*хініну йод вісмутат*) тощо. Спостерігаємо словоутворювальний елемент «сульфа» (від латинського слова «сульфур» - сірка), котрий є обов'язковим для назв лікарських засобів, що належать до *протиінфекційних сульфаніламідів: сульфадимезин, сульфазин, норсульфазол*; а елемент «ті(о)» (від гр. «тіон» - сірка) вказує на наявність у препараті елементу сірки: *тіамін (вітамін В1), тіодипін* тощо. Фіксуємо ЛЗ, в назвах яких запозичені частини ботанічних назв рослин: *папаверин, пілокарпін, конваллотоксин, платифілін, даукарин* та ін. З бджолої отрути (бджола лат. - «апіс») виготовляють *вірапін, вірапіолін, апізартрон*, а з отрути змії (змія лат. - «віпера») - *віпратокс, віпракутан, віпрасол* тощо. Існують НЛП (епоніми), що відповідають прізвищу винахідника: *краплі Зеленіна, мазь Вишневського, бальзам Шостаковського* тощо. Скажімо, Адольф Байер назвав винайдену ним кислоту барбітуровою (на честь Барбари, яка, за однією з версій, була його коханою дівчиною, за іншою - відомою святою).

Висновки. У ході дослідження встановлено: більшість НЛП є похідними

від назв хімічних речовин, рослин та прізвищ науковців, що їх винайшли. Продуктивними в утворенні НЛЗ є також афікси латинського і давньогрецького походження.

Задання №9. Ознайомтеся, що таке «Graftati» і які існують стилі цитувань? «Graftati» – це міжнародна бібліографічна платформа, що фокусується на розробленні алгоритмів генерування покликань за вимогами міжнародних, національних та локальних стилів цитування. На відміну від більшості конкурентів на ринку, на сайті не використовуються стилі CSL (поширений відкритий код, яким послуговуються більшість бібліографічних сервісів), а тому пропонуються індивідуальні рішення, що гарантують найточніші бібліографічні та внутрішньотекстові й підрядкові покликання згідно з правилами різноманітних стилів цитування.

Існують сотні чи навіть тисячі різних міжнародних та національних стилів цитування. Мета кожного з них – створити одноманітні правила для оформлення бібліографічних покликань і внутрішньотекстових цитат у наукових статтях, дисертаціях та інших дослідницьких працях.

Що таке «стиль цитування»?

Стиль цитування – це певний набір правил, що регламентують оформлення списку бібліографічних посилань та наведення цитат у тексті праці. Існує багато різних стилів цитування: від загальновідомих APA, MLA, «Гарвард», «Чикаго», «Ванкувер» чи українського ДСТУ 8302:2015 до індивідуальних стильових рекомендацій, розроблених конкретними університетами або журналами.

Який стиль цитування обрати?

Якщо ви готуєте дисертацію або іншу працю в межах університету, проконсультуйтеся з вашим керівником або ознайомтеся з рекомендаціями університету: часто заклад або прямо вимагає використовувати певний стиль цитування, або дає можливість вибору з-поміж кількох альтернатив. Так само ознайомтеся з відповідними рекомендаціями, якщо ви подаєте статтю до наукового журналу, тези доповіді конференції тощо. Також зазначимо, що для оформлення покликань у дисертаціях в Україні існує рекомендований перелік стилів цитування, затверджений Міністерством освіти і науки. Якщо ви маєте змогу самостійно обрати стиль цитування, пам'ятайте, що різні стилі традиційно використовують у різних галузях знань. От коротка таблиця, що допоможе вам обрати потрібний стиль:

Стиль цитування	Галузі знань
ДСТУ 8302:2015 (Державний стандарт України)	Широке коло різних галузей
APA (<i>American Psychological Association</i>)	Суспільні науки: психологія, історія, соціологія, економіка тощо
MLA (<i>Modern Language Association</i>)	Лінгвістика, література, культурологія тощо
Chicago	Гуманітарні науки: література, мистецтвознавство, історія тощо, фізичні природничі та суспільні науки
Harvard	Гуманітарні науки та широке коло інших дисциплін
Vancouver	Медицина, біологія
IEEE (<i>Institute of Electrical and Electronics Engineers</i>)	Електротехніка, механіка, інформатика тощо
ACS (<i>American Chemical Society</i>)	Хімія
AIP (<i>American Institute of Physics</i>)	Фізика
OSCOLA (<i>Oxford University Standard for the Citation of Legal Authorities</i>)	Право

Завдання №10. Здійснити автоматичне трансліювання списку літератури кириличного тексту у текст, переданий латиницею, скориставшись ресурсом «Grafati» <https://www.grafati.com/uk/transliteration/>

Карпіловська, Є. А. Здобутки академічної структурної та математичної лінгвістики у моделюванні українського слова / Є. А. Карпіловська. *Українська мова*. 2019. № 1. С. 18-35.

Компанцева, Л. Ф. Прикладні аспекти інтернет-лінгвістики в діяльності інститутів сектору безпеки [Електронний ресурс] / Л. Ф. Компанцева. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2013. № 1. С. 75-79.

Завдання №11. Здійснити автоматичне трансліювання списку осіб кириличного тексту у текст, переданий латиницею, скориставшись ресурсом «Grafati» <https://www.grafati.com/uk/transliteration/>

Лещенко Вікторія

Коваленко Сергій

Григорчук Віталій

Коломієць Лада

Васильовська Наталія

Завдання №12. Здійснити автоматичне трансліювання списку осіб кириличного тексту у текст, переданий латиницею, скориставшись ресурсом <https://slovnuk.ua/translit.php>

Горбачевський Микита

Сушко Роксоляна

Бережна Явдоха

Гуцол Павло

Завдання №13. Автоматично укладіть список літератури, в якому є монографія, енциклопедія, дисертація, автореферат дисертації, словникова стаття, стаття в газеті, тези доповіді конференції, стаття у науковому журналі, скориставшись ресурсом «Grafati» <https://www.grafati.com/uk/transliteration/>

Завдання №14. Знайдіть у ресурсі «Grafati» у розділі «Моя бібліографія» наукові праці Єщенко Тетяни, Бацевича Флорія, Степаненка Миколи. Автоматично сформууйте з них список літератури.

Питання до теми

1. Що розуміють під поняттям «науковий стиль мовлення»?
2. Як співвідносяться поняття «експресивний стиль», «функціональний стиль», «індивідуальний стиль» мови лікаря?
3. Що таке жанр мовлення? Які ви знаєте жанри наукового стилю?
4. В яких підстилях реалізується науковий стиль мови?
5. Інтегруванням яких функціональних стилів є професійна сфера лікаря?
6. Які мовно-стилістичні ознаки наукового стилю?

Практичне заняття № 11

КУЛЬТУРА ПИСЕМНОГО ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ:

Рекомендована література

Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.

Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.

Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.

Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.

Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.

Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.

Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Завдання для самостійної роботи студентів

Завдання 1 Продовжте речення:

1. Реквізити бувають ... .
2. Постійні реквізити друкують ... .
3. Змінні реквізити фіксують ... .
4. Документ виконує такі функції ... .
5. Максимальна кількість реквізитів ... .
6. Формуляр –це ... .
7. Бланк - це ... .
8. Найважливішою кваліфікаційною ознакою документа є ... .
9. Класифікація документів – це ... .
10. Текст – це ... .
11. Рубрикація – це ... .

Завдання 2 Укладіть речення, використовуючи наведені кліше, які застосовують:

а) для висловлення мотивів, які пояснюють використання певної управлінської дії:

- у порядку обміну досвідом ... ;
- як виняток ... ;
- у зв'язку з вказівкою ...;
- відповідно до попередньої домовленості ...;
- з метою подальшого співробітництва ... ;

б) для висловлення прохання, нагадування, підтвердження:

- просимо ... ;
- нагадуємо Вам, що ... ;
- незважаючи на багаторазові нагадування ...;
- підтверджуємо ... .

Завдання 3 Знайдіть помилки в побудові словосполучень. Запишіть правильні варіанти.

Виключний випадок, у відповідності з правилами, заходи по профілактиці, слідує працівники лікарні, згідно закону, по вині керівництва, мова йдеться, пояснююча записка, вищестоящі організації, попадати у скрутне становище, згідно розпорядження, відповідно з постановою, виключення з правил, прийняти участь, повістка денна, дякую вас, вести себе, прийняти заходи, любе питання, згідно наказу.

Завдання 4 До наведених іншомовних слів доберіть українські відповідники.

Адекватний, апелювати, компенсація, інцидент, прерогатива, пріоритет, рентабельний, реалізація, компроміс, менеджер, претензія.

Завдання 5 Продовжте речення.

1. Текст складається з таких логічних елементів: ... .
2. Документи з високим рівнем стандартизації складаються з ... .
3. Готуючи текст документа, слід дотримуватись таких правил: ... .
4. Якщо текст документа займає більше, ніж один аркуш паперу, то ... .
5. Тільки перша сторінка документа друкується на бланку, а ... .
6. Ступінь складності рубрикації залежить від ... .
7. Від першої особи укладають ... .

Практичне заняття № 12

ВИМОГИ ДО УКЛАДАННЯ Й ОФОРМЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-КАНЦЕЛЯРСЬКИХ ДОКУМЕНТІВ (4 год.)

План

1. Офіційно-діловий стиль – мова службових документів та усної комунікації.
2. Культура писемного ділового мовлення: загальна характеристика.
3. Вимоги до укладання й оформлення адміністративно-канцелярських документів: обліково-фінансових, кадрових (щодо особового складу), господарсько-договірних, довідково-інформаційних, розпорядчих.

Рекомендована література

Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.

Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.

Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.

Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.

Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.

Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.

Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання

Завдання 1 Напишіть резюме, мета якого – заміщення вакантної посади лікаря – травматолога.

Завдання 2 Напишіть заяву про прийняття на роботу. Визначте, який це документ:

- 1) за найменуванням;
- 2) за місцем виникнення;
- 3) за формою.

Обґрунтуйте власну думку.

Завдання 3 Складіть заяву, розмістивши подані реквізити відповідно до правил оформлення. Допишіть у запропонованому документі реквізити, резолюцію та візу.

Ректорові Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова акад. АПН України проф. В. П. Андрущенко студента III курсу Житомирського педагогічного інституту Ткаченка Івана Володимировича ЗАЯВА Прошу зарахувати мене студентом III курсу медичного факультету (спеціальність - педіатрія) у зв'язку з переїздом моєї родини на постійне проживання в м. Київ.

До заяви додаю витяг із залікової книжки; характеристику, видану за місцем попереднього навчання; свідоцтво про народження; довідку про місце проживання.

1 вересня 2001 року. (підпис) Ткаченко І.В.

Завдання 4 Напишіть характеристику за поданими реквізитами відповідно до правил оформлення. Знайдіть помилки в оформленні характеристики. Відредагуйте текст. Допишіть відсутні відомості.

ХАРАКТЕРИСТИКА

Сидоренко Ірина Миколаївна, яка закінчила школу з золотою медаллю, зарекомендувала себе як студентка із великим потенціалом, бажанням до навчання та засвоєння нових знань. На протязі навчального процесу зауважень та скарг щодо поведінки та виконання навчального навантаження до Сидоренка І.М. з боку викладачів не поступало. Завжди має свою власну думку, ніколи не боїться сказати, як вона рахує. Загалом студентку можна охарактеризувати як старанну з широкими перспективними можливостями.

Декан факультету Т. Рибальчук

Завдання 5 Напишіть доручення за нижчеподаною інформацією.

ДОРУЧЕННЯ

Я, Варик Ольга Федорівна, студентка II курсу історичного факультету Дрогобичського Державного Педагогічного університету імені І.Франка доручаю Морозу Андрію Миколаєвичу отримати в бібліотеці 20 «Орфографічних словників».

Доручення дійсно до кінця червня місяця цього року

Підпис Варик О. Ф.

Засвідчую: М. Я. Дика

Завдання 6 Напишіть оголошення про пошук роботи лікарем на основі поданого нижче тексту.

Робота › Провізор, лікар

Мережа лікарень «а+» запрошує на роботу Провізорів, лікарів.

Вимоги:

вища / середня медична освіта;

знання з фармакології;
націленість на результат, готовність працювати на досягнення мети; комунікабельність;
бажання і готовність підвищувати свій професійний рівень. Буде перевагою:
наявність досвіду роботи за профілем;
знання провідних торгових марок лікувальної косметики; володіння ПК на рівні користувача, знання 1С.
Обов'язки:

якісне консультування покупців по асортименту; продаж товарів, робота з касовим апаратом; контроль термінів придатності;
ведення касової документації;
дотримання лікарського порядку.

Умови роботи:
офіційне
працевлаштування; своєчасна
гідна оплата праці;
можливість професійного та кар'єрного зростання; систематичне навчання;
наявність премій та заохочень;
Детальна інформація за тел.: (095) 263 49 11 (Наталя)
Ми запрошуємо рости і розвиватися разом з нами! Працюй з нами, працюй із задоволенням!

Завдання 7 Укладіть оголошення про пошук роботи лікаря. Використайте текст.

Оголошення

Робота › Провізор, лікар

Провізор, лікар

Мережа лікарень «а+» запрошує на роботу Провізорів, лікарів.

Вимоги:

вища / середня медична освіта;
знання з фармакології;
націленість на результат, готовність працювати на досягнення мети;
комунікабельність;
бажання і готовність підвищувати свій професійний рівень.

Буде перевагою:

наявність досвіду роботи за профілем;
знання провідних торгових марок лікувальної косметики;
володіння ПК на рівні користувача, знання 1С.

Обов'язки:

якісне консультування покупців по асортименту;
продаж товарів, робота з касовим апаратом;
контроль термінів придатності;
ведення касової документації;
дотримання лікарського порядку.

Умови роботи:

офіційне працевлаштування;
своєчасна гідна оплата праці;
можливість професійного та кар'єрного зростання;
систематичне навчання;
наявність премій та заохочень;
Детальна інформація за тел.: (095) 263 49 11 (Наталя)
Ми запрошуємо рости і розвиватися разом з нами!

Працюй з нами, працюй із задоволенням!

Завдання 8. На основі оголошень укладіть запрошення для участі у заходах.

16 та 17 березня 2017 року в Києві та Житомирі, відповідно, відбудуться науково- навчальні семінари «Належна медична практика. Імплементация протоколів

провізора/лікаря». Група компаній «МедЕксперт» продовжує виїзні семінари для лікарів згідно Наказу МОЗ України №132 Адм від 15.12.16 р. м. Київ. Нова тема «Належна медична практика. Імплементация протоколів провізора/лікаря». Даний цикл семінарів входить до Програми підвищення кваліфікації співробітників медичної галузі і зараховується при атестації/переатестації для підтвердження кваліфікаційної категорії (2 бали). Слухачі отримують Сертифікат учасника. Запрошуємо до участі в семінарі першостільників, лікарів, провізорів, представників медичних і аптечних організацій, фахівців контрольної-аналітичних лабораторій, співробітників лікарень установ охорони здоров'я, фахівців із реєстрації ліків, співробітників підрозділів досліджень і розробок, співробітників профільних кафедр медичних учбових закладів.

Участь у семінарі безоплатна.

Завдання 9. Укладіть вітання колег з професійним святом.

Завдання 10. Виправте помилки у тексті привітання з Днем лікаря.

Привітання 3 Днем лікарського працівника

Від імені працівників [назва організації] щиросердно вітаю вас з Днем лікарського працівника!

Бажаю всім, хто присвятив своє життя служінню ідеалам добра та людяності, невичерпності сил і завзяття, творчої наснаги у вашій важливій праці.

Нехай щастям і любов'ю наповнюється кожен день вашого життя, а праця на благо людей приносить задоволення і радість. Нових ідей і перемог, надійних партнерів і вірних друзів, процвітання, удачі і добробуту вам і вашим родинам!

Завдання 11. Укладіть резюме, обравши з переліку будь-яку посаду з медицини.

1. Лікар
2. Завідувач
3. Заступник завідувача відділу.
4. Завідувач відділу.
5. Лікар-аналітик.
6. Сімейний лікар.

Практичне заняття № 13 ПРОФЕСІЙНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ЛІКАРЯ (4 год.)

План

1. Офіційно-діловий стиль – мова службових документів та усної комунікації.
2. Особливості укладання та оформлення документації лікаря.
3. Сталі мовні конструкції медичної документації.

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, А.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Ознайомтеся з текстом посадової інструкції лікаря і відредагуйте його. Які норми порушено?

III. Права

Лікар має право:

1. Доступу до інформації, необхідної для якісного виконання функціональних обов'язків середніх медичних кадрів.
2. Удосконалювати систему організації праці середніх медичних кадрів на основі передового досвіду, впровадження нових технологій.
3. Вносити пропозиції керівництву щодо підвищення доступності та якості лікарської допомоги населенню.
4. Приймати участь у роботі нарад, конференцій, секцій медичних асоціацій.
5. Підвищувати кваліфікацію, проходити атестацію на присвоєння кваліфікаційної категорії.

IV. Відповідальність

Лікар несе відповідальність за:

1. Неналежне виконання або невиконання своїх посадових обов'язків, помилкові дії чи бездіяльність, неприйняття рішень, що сходять у сферу його компетенції, а також за невикористання або неповне використання своїх функціональних прав, що передбачені цією посадовою інструкцією, а також правилами внутрішнього трудового розпорядку, - в межах, визначених чинним законодавством України про працю та кримінальним законодавством України.
2. Правопорушення, скоєні в процесі здійснення своєї діяльності, в межах, визначених чинним адміністративним, кримінальним та цивільним законодавством України.
3. Завдання матеріальної шкоди в межах, визначених чинним цивільним законодавством та законодавством про працю України.

УЗГОДЖЕНО

Керівник
структурного підрозділу: _____ " " р.
(підпис) (ПІБ)

Начальник
юридичного відділу: _____ " " р.
(підпис) (ПІБ)

З інструкцією ознайомлений:
(підпис) (ПІБ)

Завдання 2. Відредагуйте речення з тексту «Протокол провізора (лікаря) при відпуску безрецептурних лікарських засобів». Які норми порушено?

1. Звернення за ліками з приводу симптомів алергії, які пацієнт розпізнав самостійно.
2. Будь-який прояв алергії потребує консультації лікаря для вибору тактики лікування.
3. Загрозливі симптоми, які вимагають негайного звернення до лікаря: 1) важка задишка, ускладнене дихання, порушення з боку нервової системи, різке падіння артеріального тиску, приступи ядухи; 2) розповсюдження набряку на верхню половину обличчя; 3) прояви вираженого неспокою, почуття страху, виражена слабкість, підвищена рухова активність.

В перші дні застосування препаратів кромогліциєвої кислоти (назального спрею) можливе подразнення слизової носа, що не потребує відміни препарату. Не можна перевищувати рекомендовану дозу, суворо дотримуватись техніки розпилювання, що наведена в інструкції по застосуванню. Масляні розчини назальних крапель не застосовують у дітей до 2 років, оскільки це може привести до потрапляння їх в легені і розвитку пневмонії.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ
19.07.2005 № 360

МОЗ

України

ПРАВИЛА

виписування рецептів на лікарські засоби і вироби медичного призначення
{У тексті Правил слова "та лікарського засобу трамадол (незалежно від його торговельної назви та лікарської форми (далі - трамадол)" та "та трамадол" в усіх відмінках виключено згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 525 від 17.09.2008}

{У тексті Правил посилання на додатки 2-5 замінено відповідно посиланнями на додатки 3-6 згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 494 від 07.08.2015}

{У заголовку Правил слова "та вимог-замовлень" виключено на підставі Наказу Міністерства охорони здоров'я № 99 від 17.02.2016}

1. Загальні вимоги до виписування та оформлення рецептів на лікарські засоби і вироби медичного призначення

1.1. Рецепти на лікарські засоби і вироби медичного призначення (далі - Рецепти) виписуються лікарями суб'єктів господарювання, які провадять господарську діяльність з медичної практики (далі - суб'єкт господарювання), згідно із лікарськими спеціальностями, за якими провадиться медична практика відповідно до отриманої ліцензії, та відповідно до лікарських посад (далі - медичні працівники). Рецепти на лікарські засоби, вироби медичного призначення, які відпускаються на пільгових умовах, безоплатно чи з доплатою або вартість яких підлягає державному відшкодуванню (повністю або частково), дозволяється виписувати медичним працівникам суб'єктів господарювання, які провадять медичну практику, за узгодженням зі структурними підрозділами охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій.

{Абзац перший пункту 1.1 глави 1 в редакції Наказу Міністерства охорони здоров'я № 735 від 18.04.2018}

Фельдшери закладів охорони здоров'я незалежно від форм власності та підпорядкування мають право виписувати Рецепти хворим із затяжними і хронічними захворюваннями у разі продовження лікуючим лікарем курсу лікування із зазначенням своєї посади та завіренням цього Рецепта власним підписом та печаткою закладу охорони здоров'я.

{Пункт 1.1 глави 1 в редакції Наказів Міністерства охорони здоров'я № 440 від 04.07.2006, № 858 від 04.10.2013}

1.2. Медичні працівники, які мають право виписувати Рецепти, є відповідальними за призначення хворому ліків та додержання правил виписування Рецептів згідно із законодавством України.

У разі якщо Рецепт був виписаний з порушенням цих Правил, керівник закладу охорони здоров'я або фізична особа - підприємець (далі - ФОП), що провадить господарську діяльність з медичної практики, зобов'язані забезпечити своєчасне виписування нового Рецепта для хворого.

{Пункт 1.2 глави 1 доповнено новим абзацом згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 494 від 07.08.2015; в редакції Наказу Міністерства охорони здоров'я № 735 від 18.04.2018}

1.3. Рецепти виписуються хворому за наявності відповідних показів з обов'язковим записом про призначення лікарських засобів чи виробів медичного призначення в медичній документації (історія хвороби, медична карта амбулаторного чи стаціонарного хворого).

Рецепти виписуються на лікарські засоби, зареєстровані в Україні, крім випадків, передбачених чинним законодавством.

1.4. Рецепти мають містити таку інформацію про заклад охорони здоров'я або ФОП: найменування закладу охорони здоров'я або прізвище, ім'я, по батькові

ФОП, адресу, ідентифікаційний код з Єдиного державного реєстру/реєстраційний номер облікової картки платника податку або серію (за наявності) та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті), реквізити ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики або рішення органу ліцензування про видачу ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики.

Рецепти засвідчуються підписом і особистою печаткою лікаря, а у випадках призначення наркотичних (психотропних) лікарських засобів на спеціальному рецептурному бланку форми № 3 (ф-3) додатково - круглою печаткою суб'єкта господарювання, що провадить господарську діяльність з медичної практики.

Засвідчувати печаткою лікаря не заповнені та не підписані лікарем рецептурні бланки забороняється.

Рецепти на лікарські засоби, вироби медичного призначення, які відпускаються на пільгових умовах, з доплатою чи безоплатно або вартість яких підлягає державному відшкодуванню, можуть містити відповідно до вимог законодавства додаткову інформацію, необхідну для виконання державних, регіональних або місцевих програм, або номер страхового поліса (за необхідності).

{Пункт 1.4 глави 1 доповнено абзацом третім згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 351 від 22.05.2009; із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 845 від 29.10.2012; в редакції Наказу Міністерства охорони здоров'я № 735 від 18.04.2018}

{Пункт 1.5 глави 1 виключено на підставі Наказу Міністерства охорони здоров'я № 735 від 18.04.2018}

1.5. Рецепти обов'язково виписуються на:

- рецептурні лікарські засоби;
- безрецептурні лікарські засоби, вироби медичного призначення у разі відпуску їх безоплатно чи на пільгових умовах;
- лікарські засоби, які виготовляються в умовах лікарень для конкретного пацієнта.

1.6. Рецепти виписуються на рецептурному бланку форми № 1 (ф-1) (додаток 1) та спеціальному рецептурному бланку форми № 3 (ф-3) для виписування наркотичних та психотропних лікарських засобів (додаток 2).

Спеціальні рецептурні бланки форми № 3 (ф-3) виготовляються на папері рожевого кольору розміром 75 x 120 мм та мають наскрізну нумерацію. Контроль за їх обліком та використанням здійснюється відповідальною особою, яка призначається наказом керівника закладу охорони здоров'я.

Рецепти форми № 1 (ф-1) (крім випадків призначення наркотичних (психотропних) лікарських засобів на спеціальному рецептурному бланку форми № 3 (ф-3)) можуть також виписуватись у формі електронного документа - електронного рецепта. Електронний рецепт створюється, зберігається та передається через інформаційну (інформаційно-телекомунікаційну) систему, доступ до якої надається уповноваженим особам суб'єкта господарювання, що здійснюють виписування електронного рецепта, та уповноваженим особам суб'єкта господарювання, що здійснюють відпуск лікарського засобу за електронним рецептом відповідно до вимог чинного законодавства у сфері електронного документообігу, електронного цифрового підпису та захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах.

Електронний рецепт виписується відповідно до пункту 1.1 цієї глави уповноваженою на те інформаційній (інформаційно-телекомунікаційній) системі суб'єкта господарювання особою і підписується електронним цифровим підписом з використанням посиленого сертифіката відкритого ключа за допомогою надійного засобу електронного цифрового підпису.

Рецепт, створений комп'ютерним набором, який було роздруковано та

підписано власноруч чи за допомогою факсиміле, не вважається електронним рецептом.

Суб'єкт господарювання самостійно приймає рішення про запровадження виписування електронних рецептів, крім випадків, коли вимоги щодо обов'язкового виписування електронного рецепта визначено законодавством.

Для виписування електронного рецепта суб'єкт господарювання вносить до бази даних інформаційної (інформаційно-телекомунікаційної) системи інформацію про лікаря та пацієнта, яка відповідає інформації, що зазначається на рецептурному бланку форми № 1 (ф-1).

Електронний рецепт для пацієнта може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму, яка відтворює інформацію, що зазначається на рецептурному бланку форми № 1 (ф-1).

Візуальною формою електронного рецепта є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для сприйняття його змісту людиною. Така форма не є Рецептом.

За згодою пацієнта суб'єкт господарювання може надавати йому додаткові послуги (сервіси), пов'язані із виписуванням електронного рецепта (повідомлення номера рецепта через засоби мобільного зв'язку, на електронну адресу тощо).

{Пункт глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 351 від 22.05.2009; в редакції Наказів Міністерства охорони здоров'я № 777 від 11.11.2011, № 494 від 07.08.2015, № 735 від 18.04.2018}

1.7. Забороняється нанесення на рецептурний бланк інформації (в тому числі рекламної), крім визначеної у пункті 1.4 цієї глави.

{Пункт глави 1 в редакції Наказів Міністерства охорони здоров'я № 440 від 04.07.2006, № 735 від 18.04.2018}

1.8. Назва лікарського засобу, а саме: міжнародна непатентована назва, торговельна назва у випадках, визначених цим пунктом, назва формоутворюючих та корегуючих речовин, склад лікарського засобу, лікарська форма, звернення лікаря до лікарського працівника про виготовлення та видачу лікарських засобів пишуться латинською мовою.

Використання латинських скорочень дозволяється тільки відповідно до прийнятих у медичній і медичній практиці (додаток 3).

Забороняється скорочення близьких за найменуванням інгредієнтів, що може призвести до плутанини стосовно того, який лікарський засіб приписано.

Торговельна назва зазначається, якщо лікарський засіб не має міжнародної непатентованої назви, належить до лікарських засобів біологічного походження, подібних біологічних лікарських засобів (біосимілярів), підлягає предметно-кількісному обліку (додаток 4), відпускається на пільгових умовах чи безоплатно, крім лікарських засобів за переліком міжнародних непатентованих назв лікарських засобів, вартість яких підлягає відшкодуванню, згідно з додатком до постанови Кабінету Міністрів України від 09 листопада 2016 року № 863 "Про запровадження відшкодування вартості лікарських засобів".

{Пункт глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства охорони здоров'я № 440 від 04.07.2006, № 440 від 14.06.2012; в редакції Наказів Міністерства охорони здоров'я № 1034 від 29.11.2013, № 99 від 17.02.2016, № 153 від 16.02.2017}

1.9. Спосіб застосування ліків пишеться державною мовою або мовою міжнаціонального спілкування відповідно до Закону Української РСР "Про мови в Українській РСР" із зазначенням дози, частоти, часу та умов прийому. Забороняється обмежуватися загальними вказівками типу "Зовнішнє", "Відомо" тощо.

1.10. Рецепти виписуються чітко і розбірливо чорнилом, кульковою ручкою або комп'ютерним набором з обов'язковим заповненням належної інформації, передбаченої формою бланка Рецепта. Виправлення в Рецепті не дозволяється. У разі виявлення в електронному рецепті помилки такий електронний рецепт

вважається недійсним та анулюється в інформаційній (інформаційно-телекомунікаційній) системі особою, що виписала електронний рецепт, або іншою уповноваженою суб'єктом господарювання особою.

{Пункт 1.10 глави 1 доповнено новим абзацом згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 735 від 18.04.2018}

{Пункт із змінами, внесеними згідно з Наказом МОЗ № 440 від 04.07.2006; в редакції Наказу Міністерства охорони здоров'я № 777 від 11.11.2011}

1.11. Усі специфічні вказівки, помітки медичного працівника ("Хронічно хворому", "За спеціальним призначенням") додатково завіряються його підписом та печаткою.

{Пункт із змінами, внесеними згідно з Наказом МОЗ № 440 від 04.07.2006}

1.12. Рецепти на лікарські засоби, крім наркотичних (психотропних) лікарських засобів і виробів медичного призначення виписуються на рецептурних бланках ф-1 (додаток 1).

Рецепти на наркотичні (психотропні) лікарські засоби в чистому вигляді або в суміші з індиферентними речовинами виписуються на спеціальних рецептурних бланках ф-3.

Рецепт ф-3 додатково підписується керівником закладу охорони здоров'я або його заступником з лікувальної роботи (а в разі їх відсутності - підписом завідувача відділення цього закладу, на якого покладена відповідальність за призначення наркотичних (психотропних) лікарських засобів) і завіряється печаткою суб'єкта господарювання, що провадить діяльність, пов'язану з медичною практикою.

1.13. На рецептурних бланках ф-1 дозволяється виписувати не більше трьох найменувань лікарських засобів.

Одне найменування лікарського засобу виписується у разі:

- призначення пільговим категоріям населення на бланку ф-1;
- які підлягають предметно-кількісному обліку;
- призначення наркотичних (психотропних) лікарських засобів на бланку ф-3;
- призначення лікарських засобів, вартість яких підлягає державному відшкодуванню.

{Пункт доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 351 від 22.05.2009; із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 845 від 29.10.2012}

{Абзац другого пункту в редакції Наказу МОЗ № 440 від 04.07.2006}

1.14. Рецепти на лікарські засоби, які підлягають предметно-кількісному обліку (додаток 4), що відпускаються на пільгових умовах, з доплатою чи безоплатно, крім наркотичних (психотропних) лікарських засобів, виписуються у 2 примірниках на рецептурному бланку № 1 (ф-1) (крім електронних рецептів).

{Пункт 1.14 глави 1 в редакції Наказу Міністерства охорони здоров'я № 735 від 18.04.2018}

1.15. У разі виписування безоплатно чи на пільгових умовах наркотичних (психотропних) лікарських засобів поряд з виписуванням Рецепта на бланку ф-3 виписується додатково Рецепт на бланку ф-1.

{Пункт 1.15 глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 735 від 18.04.2018}

1.16. Пільговим категоріям пацієнтів, що проводять ін'єкції поза межами лікувально-профілактичних закладів, дозволяється виписувати до 100 г етилового спирту безоплатно на місяць.

1.17. У разі необхідності (відрядження, відпустка тощо) пацієнту, в тому числі тим, хто має право на безоплатне чи пільгове забезпечення, дозволяється виписувати на одному рецептурному бланку лікарські засоби в кількості, передбаченій для тримісячного курсу лікування, ураховуючи норми відпуску лікарських засобів.

При наданні паліативної допомоги пацієнту, в тому числі тим, хто має право на безоплатне чи пільгове забезпечення, дозволяється виписувати на одному рецептурному бланку лікарські засоби в кількості, передбаченій для

п'ятнадцятиденного курсу лікування.

{Пункт глави 1 доповнено новим абзацом другим згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 203 від 15.03.2013}

При виписуванні таких Рецептів лікар повинен зробити вказівку "Хронічно хворому".

1.18. У разі необхідності, відповідно до дозового режиму, дозволяється виписувати Рецепт на лікарський засіб в кількості, необхідній для продовження чи повторення курсу лікування, шляхом зазначення кратності видачі ліків, за винятком лікарських засобів, для яких встановлені норми відпуску, зазначені в п. 1.22.

1.19. Для хворих із затяжними і хронічними захворюваннями Рецепти на лікарські засоби, що містять фенобарбітал у суміші з іншими лікарськими засобами та належать до рецептурних, можуть виписуватись на рецептурному бланку ф-1 на курс лікування до одного місяця з обов'язковою вказівкою лікаря "За спеціальним призначенням".

1.20. Забороняється виписувати Рецепти на лікарські засоби, перелічені в додатку 6 до цих Правил, та їх аналоги за дією, що використовуються для усіх видів наркозу (інгаляційного, неінгаляційного, увідного) при хірургічних та діагностичних втручаннях.

{Пункт із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 525 від 17.09.2008}

1.21. Забороняється виписувати в одному Рецепті наведені нижче лікарські засоби у більшій кількості, ніж та, що вказана в таблиці (крім випадків, що зазначені в абзаці другому пункту 1.18 цієї глави):

{Абзац перший пункту глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 203 від 15.03.2013}

Назва лікарського засобу	Граничнодопустима для відпуску кількість засобу на один Рецепт
Амфепрамон (фепранон)	
драже 0,025 г	50 драже
Бупренорфін	
таблетки 0,2 мг	0,017 г
таблетки 0,4 мг	0,017 г
таблетки 2 мг	0,112 г
таблетки 4 мг	0,112 г
таблетки 8 мг	0,112 г
ампули 0,3 мг - 1 мл	20 амп.
ампули 0,6 мг - 2 мл	10 амп.
пластир трансдермальний	10 пластирів незалежно від дозування
таблетки 5 мг, 15 мг, 30 мг, 60 мг	12 табл.
Морфін	
таблетки 5 мг	
таблетки 10 мг	
ампули 1 % - 1 мл	0,1 г (загальної кількості морфіну у перерахунку на безводну основу)
Натрію оксидбутират та інші солі оксимасляної кислоти	
ампули 20 % - 5, 10 мл	10 амп.
флакони 66,7 % - 50 мл	1 флакон
Омнопон	
ампули по 1 мл	10 амп.
Психотропні лікарські засоби*	10 - 12 табл., 10 амп.
Тримеперидину гідрохлорид	

ампули 1,2 % - 1 мл	0,25 г (загальної кількості тримеперидину в перерахунку на безводну основу)
таблетки 25 мг	10 табл.
Триазолам (хальціон)	
таблетки 0,25 мг	30 табл.
Етилморфіну гідрохлорид**	
таблетки 10 мг, 15 мг	0,2 г (загальної кількості етилморфіну в перерахунку на безводну основу)
Просідол	
таблетки 25 мг	10 табл.
ампули 1 % - 1 мл	0,25 г (загальної кількості просідолу в перерахунку на безводну основу)
Трамадол (міжнародна непатентована назва)	
капсули, таблетки 0,05 г	30 капс., табл.
ампули 5 % - 1 мл	10 амп.
ампули 5 % - 2 мл	10 амп.
краплі 0,1 г в 1 мл	1 флакон 50 мл
свічки ректальні 0,1 г	20 свічок
Атропін та його солі порошок	0,01 г
Тетракаїн порошок	1 г
Тригексифенідил	0,12 г
Атракурій	0,05 г
Векуроній	0,004 г
Піпекуроній	0,004 г
Рокуроній	0,05 г
Суксаметоній	0,1 г
Буторфанол (морадол тощо)	0,008 г
Дифенгідрамін (димедрол) тверді форми	2,1 г
Зопіклон	0,075 г
Клонідін (клофелін) субстанція, рідкі форми	0,015 г
Метандієнон	0,05 г
Нандролон	0,05 г
Прометазин	0,5 г
Гідроморфону гідрохлорид	21 табл.
Фентаніл у формі трансдермальних терапевтичних систем із пролонгованим ефектом	10 пластирів незалежно від дозування
Метадон	
таблетки 5 мг, 10 мг, 25 мг, 40 мг	1 г
рідкі форми, 1 мг в 1 мл	0,3 г
Кодеїн (кодеїну фосфат) таблетки	2,1 г

* Віднесені до психотропних лікарських засобів згідно із Законом України "Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори".

** В очних краплях та мазях етилморфіну гідрохлорид може виписуватись у кількості до 1 г за наявності вказівки медичного працівника на рецепті "За спеціальним призначенням", завіреної підписом, власною печаткою лікаря та печаткою лікувально-профілактичного закладу.

У разі надходження зазначених у таблиці лікарських засобів в оригінальних упаковках, що містять більшу кількість таблеток від указаної норми відпуску, дозволяється виписувати в Рецепті 1 упаковку, але не більше 50 таблеток.

{Пункт 1.22 із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства охорони здоров'я № 525 від 17.09.2008, № 818 від 30.12.2008, № 96 від 17.02.2009, № 351 від 22.05.2009, № 150 від 21.03.2011, № 140 від 29.02.2012, № 440 від 14.06.2012, № 203 від 15.03.2013, № 496 від 07.08.2015}

1.22.1 Наркотичні (психотропні) комбіновані лікарські засоби, які підлягають предметно-кількісному обліку, виписуються медичними працівниками на рецептурних бланках ф-1.

1.22.2 Забороняється виписувати в одному Рецептті ф-1 наркотичні (психотропні) комбіновані лікарські засоби у більшій кількості у їх складі наркотичних засобів або психотропних речовин і прекурсорів, ніж та, що вказана у таблиці:

Назва наркотичного засобу, психотропної речовини, прекурсору	Граничнодопустима для відпуску кількість у складі наркотичного (психотропного) комбінованого лікарського засобу на 1 рецепт
Кодеїн	0,2 г
Декстропропаксифен	0,6 г
Фенобарбітал	1 г
Ефедрину гідрохлорид	0,6 г
Псевдоефедрин	0,6 г
Фенілпропаноламін	0,6 г
Ерготамін	0,02 г
Ергометрин	0,002 г

(у перерахунку на безводну основу)

У разі надходження цих препаратів в оригінальних упаковках, що містять більшу кількість речовини від вказаної норми, дозволяється виписувати в 1 рецепті 1 упаковку лікарського засобу, але не більше 50 таблеток.

{Пункт 1.22.2 із змінами, внесеними згідно з Наказом МОЗ № 440 від 04.07.2006}

2. Особливості виписування Рецепттів на лікарські засоби, що виготовляються в умовах лікарень

2.1. Рецепти на лікарські засоби, які виготовляються в аптеці, виписуються в розгорнутому вигляді.

{Пункт 2.1 в редакції Наказу МОЗ № 440 від 04.07.2006}

2.2. Назви наркотичних (психотропних) та отруйних лікарських засобів пишуться на початку Рецепта, далі - усі інші лікарські засоби (інгредієнти).

2.3. При виписуванні наркотичних (психотропних), отруйних та сильнодіючих лікарських засобів у дозах, що перевищують вищі одноразові дози, медичний працівник зобов'язаний написати дозу цього засобу словами і поставити знак оклику.

2.4. Кількість твердих та сипучих лікарських засобів вказується у грамах (0,001; 0,01; 0,5; 1,0), рідких - у мілілітрах, грамах, краплях.

2.5. При необхідності негайного відпуску хворому ліків у верхній частині Рецепта проставляється позначка "cito" (швидко) або "statim" (негайно).

3. Строк дії Рецепта

{Назва глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 735 від 18.04.2018}

3.1. Рецепти на лікарські засоби, виписані на рецептурних бланках ф-1, дійсні протягом одного місяця з дня виписки, а на спеціальних рецептурних бланках ф-3 - протягом десяти днів з дня виписки.

Строк дії електронного рецепта відповідає строку дії рецепта, виписаного на рецептурному бланку № 1 (ф-1).

{Пункт 3.1 глави 3 доповнено новим абзацом згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 735 від 18.04.2018}

{Пункт 3.1 із змінами, внесеними згідно з Наказом МОЗ № 440 від 04.07.2006, із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 203

від 15.03.2013}

{Главу 4 виключено на підставі Наказу Міністерства охорони здоров'я № 99 від 17.02.2016}

Завдання 8. Тест для самоперевірки.

1. Укажіть ряд, в якому зазначені слова-пароніми:

- А розвантаження і навантаження;
- Б гармонічний і гармонійний;
- В стать (на підлогу) і стать (жіноча);
- Г завжди і завжди.

2. Укажіть ряд, в якому позначено правильний варіант перекладу стійких сполучень:

- А кесаревий розтин, зсідання крові;
- Б форма ліків, хімічна сполука;
- В в залежності від, у відповідності до;
- Г хімічне з'єднання, попереджувальні заходи.

3. Позначте ряд, в якому правильно указано реквізити договору як виду документа:

- А заголовок, місце укладання, текст, печатка;
- Б назва виду документа, текст, дата, підпис;
- В назва, заголовок дата, місце укладання, текст, підписи сторінок, печатка;
- Г назва, заголовок, дата, номер, підпис.

4. Укажіть ряд, в якому позначена одна з лексичних форм професійного спілкування :

- А вживання калькованих утворень;
- Б вживання слів у невластивому для них значенні;
- В уникання русизмів та невиправданих повторів;
- Г вживання запозичених слів без розрідження їх значення.

5. Позначте ряд, в якому слова власне українського та іншомовного походження вступують абсолютними синонімами:

- А трансплантація — переливання;
- Б коагуляція — зсідання;
- В інфузія — пересадка;
- Г аналіз — складання.

6. Позначте ряд, в якому наведені реквізити доручення:

- А назва виду документа, текст, дата укладання, підпис;
- Б назва виду документа, текст, дата укладання, особистий підпис, засвідчення, назва посади особи, яка засвідчує, підпис цієї особи та його розшифрування, дата засвідчення;
- В назва виду документа, дата, текст;
- Г назва виду документа, дата укладання, текст, засвідчення.

7. Укажіть ряд, в якому позначена група документів, до якої належить розписка:

- А довідково-інформаційні;
- Б кадрово-контрактів;
- В господарсько-договірні;
- Г обліково-фінансові.

8. Позначте ряди, в яких записані багатозначні слова (дві правильні відповіді):

- А пояс, пасок, смуга;
- Б сивий, вільний, окремих;
- В гарний, стрункий, дерев'яний;
- Г період, зміна, маса.

9. Позначте ряди, в яких записані словосполучення, вживані у текстах розписок (дві правильні відповіді):

- А після закінчення терміну, належний стан;
- Б сімейний стан, відповідно до;
- В порушення виявлено, вжити заходів;
- Г терміном на три роки, зобов'язуюсь повернути.

10. Укажіть ряди, в яких позначено звороти, уживані у дорученні (дві правильні відповіді):

- А діяти на підставі, засвідчити підпис;
- Б заступник директора, безготівковий розрахунок;
- В ставити в обов'язок, брокерська угода;
- Г дійсне до..., терміном на три роки.

11. Позначте ряди, в яких наведено слова іншомовного походження (дві правильні відповіді):

- А іннервація, нервуватися;
- Б алерген, формація;
- В метод, спосіб;
- Г біологія, морфологія.

12. Позначте ряди, в яких наведено пароніми (три правильні відповіді):

- А комунікативний — комунікаційний;
- Б серцевий — сердешний;
- В пальпація — пальпітація;
- Г інфузія — оказія.

13. Позначте ряди, в яких наведено синонімічні пари (три правильні відповіді):

- А седативний — заспокійливий;
- Б діуретичний — жовчогінний;
- В інтолерантність — непереносність;
- Г вагінальний — піхвовий.

14. Позначте ряди, в яких наведено мовні кліше, що вживаються у господарсько-договірній документації (дві правильні відповіді):

- А у подальшому, зобов'язуюсь повернути;
- Б додаткова угода, зацікавлена сторона;
- В брати участь, сімейні обставини;
- Г названий далі, обставини непереборної сили.

15. Установіть відповідність між словами та значеннєвими групами, до яких вони належать (один ряд зайвий):

А синоніми;	1 реакція, морфологія, структура;
Б пароніми;	2 балда, базар, хавло;
В терміни;	3 вікно, пара, хвіст;
Г професіоналізми.	4 шинок, шинка;
	5 список, перелік, реєстр.

16. Установіть відповідність між словами і розрядами, до яких вони належать (один ряд зайвий):

А професіоналізми;	1 номенклатура, оксид, гербарій;
Б запозичені слова;	2 газда, маржина, чічка;
В власне українські слова;	3 хвилина, прірва, наречена;

17. Установіть відповідність між фразеологічними одиницями і стилями мовлення, в яких вони вживаються (один ряд зайвий):

А художній;

Б офіційно-діловий;

В науковий.

1 бертолетова сіль;

2 порядок денний;

3 фільтрувати базар;

4 пекти раків.

18. Установіть відповідність між усталеними зворотами і видами документів, в яких вони вживаються (один ряд зайвий):

А заява;

Б доручення;

В автобіографія;

Г розписка.

службовця;

1 отримав від...;

2 дійсне до...;

3 прошу надати;

4 народився у сім'ї

5 комісія у складі.

19. Установіть відповідність між назвами документів та їх різновидами (один ряд зайвий):

А доручення;

Б розписка;

матеріальну відпові-

В акт;

Г договір.

1 зовнішня, внутрішня;

2 купівлі-продажу, про

дальність

3 особисте, офіційне;

4 приватна, службова;

5 про списання, про

прийняття на баланс.

20. Установіть відповідність між фразеологічними сполуками та стильовими групами (один ряд зайвий):

А міжстильові;

осередок освіти;

Б загальнолітературні;

участь;

В книжні.

різних причин;

доходити висновку.

1 договірні сторони,

2 бити байдики, взяти

3 у будь-якому випадку, з

4 спадає на думку,

21. Установіть відповідність між різновидами документів та групами документації:

А обліково-фінансова документація;

автобіографія, платіжне доручення;

Б господарсько-договірна документація.

1 відомість,

2 доручення, розписка, акт;

3 договір, трудова угода,

контракт.

22. Укажіть розряд лексики, до якого належать слова близькі за значенням, але різні за звучанням і написанням.
23. Підберіть власне український відповідник до слова “седативний”.
24. Підберіть слово іншомовного походження на позначення процесу переливання крові або плинного введення ліків.
25. Укажіть основну ознаку фразеологізму.
26. Укажіть документ, яким особа засвідчує виконання певної дії.
27. Укажіть назву основного документа, яким укладається для здійснення господарсько-договірної діяльності.
28. Укажіть значення слова “морфологія” в біології.
29. Укажіть пропущене слово.
- Слова, різні за значенням, але подібні за звучанням і написанням, називаються

30. Укажіть пропущене слово.

Слова, що з’являються і функціонують у мові, коли певна наукова галузь ще не має сформованої термінологічної бази, називаються

Завдання 9. Виконайте тест для самоперевірки

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

1. Укажіть ряд, в якому усі іменники, вживані у професійному мовленні, позначено у правильній числовій формі:

А екстракт із листків, настій із коріння; Б у

великій кількості, ефірні олії;

В настоянка із коріннів, порошок із листя; Г у

великих кількостях, рослинні олії.

2. Укажіть ряд, у якому усі іменники, вживані у професійному мовленні, зазначені у правильній родовій формі:

А гостра біль, складний путь;

Б молода спеціалістка, вимоглива секретарша; В

досвідчений провізор, завідувач лікарень;

Г завідувачка відділу, молода провізорка.

3. Позначте ряд, у якому правильно записані форми звертання:

А Маріє Павлівне, пані Маргарито Василівно, колеже Мартинюче; Б Пилипу

Семеновичу, пан директоре, панно Ольга;

В пане Іване, добродій Мирославе, сине;

Г Софіє Андріївно, пане директоре, добродію Станіславе.

4. Визначте, за допомогою якого суфікса творяться іменники на позначення опредмеченої дії чи результату процесу:

А -к-, -іва-;

Б -енн-, -еен-;

В -анн-, -нн-;

Г -ац-, -ацій-.

5. Укажіть ряд, в якому записані іменники на позначення наслідку процесу, утворені усіченням дієслівної основи:

А блокування, оцінка, розпис; Б

розріз, розтин, розподіл;

В перевезення, лиття, приймання; Г

перетин, варіння, шліфування.

6. Укажіть ряд, в якому наведено правильно утворені форми вищого ступеня порівняння якісних прикметників:

А самий солодкий, дуже гіркий, найвищий; Б

густіший, рідший, більш солодкий;

В дуже складний, низький, якнайпростіший;

Г найбільш вищий, самий складний, найвищійший.

7. Укажіть ряд, в якому подається правильне твердження щодо відмінювання займенників:

А у неозначених займенниках відмінюються усі складові частини;

Б у заперечних займенниках змінюється лише займенникова частина, а частка залишається незмінною;

В зворотний займенник має форму називного відмінка;

Г займенник "скільки" відмінюється як прикметник твердої групи.

8. Позначте ряд, в якому правильно записано числівник із граматичним закінченням:

А 3-ої, 4-ьох, III-я;

Б 9-й, 8-ма, 6-ї;

В 7-х, 10-ти, 2-го;

Г II-га, 1-ша, 5-тої.

9. Позначте ряд, в якому правильно записані дієприкметники активного стану:

А наповняємий, досліджуючий, зголоднівший; Б

пишучий, стоячий, розглядуваний;

В зголоднілий, посивілий, завідуючий;

Г зжовклий, написаний, експериментальний.

10. Позначте ряд, в якому записані дієслова у безособовій формі:

А розглядати, експериментували, будуть проводити; Б

наказано, опрацьований, розглядуваний;

В було прийнято, узгоджено, буде розроблено; Г

сприятимемо, обрізали б, схвалено.

11. Укажіть ряд, в якому наведено прийменники, що можуть вживатися із іменником у формі родового відмінка:

А на, для, через;

Б в, при, по, між;

В після, задля, за, у;

Г об, під, понад, через.

12. Укажіть ряд, в якому наведено реквізити службового листа як виду документа:

А відомості про адресанта, відомості про адресата, текст, назва документа, дата, підпис;

Б назва відомства, назва установи, номер, місце укладання, дата, текст, назва посади керівника, підпис;

В назва відомства, назва організації, дата, номер, юридична адреса, відомості про адресата, текст, підпис, назва посади керівної особи, розшифрування підпису;

Г назва документа, текст, дата, підпис.

Завдання з вибором кількох правильних відповідей

13. Укажіть ряди, в яких наведено іменники, що мають у формі родового відмінка однини закінчення -у (-ю) (дві правильні відповіді):

А альдегід, аналіз, спокій;

Б регулятор, ступінь, фактор; В

ефір, імунітет, діабет;

Г характер, рецептор, каталізатор.

14. Позначте ряди, в яких записано звороти, що вживаються в оголошеннях (три правильні відповіді):

А на вимогу, конкурс на заміщення вакантної посади, звертатися до;

Б повідомити про, обійняти посаду, випробний термін; В з усіх питань, за фахом, лише за наявності;

Г за готівку, для надання, інформуємо про.

15. Укажіть ряди, в яких правильно наведена форма орудного відмінка

однини (дві правильні відповіді):

А лікаром, межою, мазею; Б
Миколою, Марією, Іллею;
В Василем, другом, Борисом; Г
кашою, провізором, Ігорьом.

16. Укажіть ряди, в яких записані правильні форми імен по батькові (дві правильні відповіді):

А Анатоліївна, Павлівна, Сидорівна; Б
Сергійовна, Ігоревна, Савовівна; В
Андрійович, Семенович, Лукич;
Г Ігоревич, Ільч, Владимирович.

17. Укажіть ряди, в яких наведено правильно утворені присвійні прикметники (дві правильні відповіді):

А Олежин, сестрин, колегів;
Б лікарів, провізорів, студентів; В
директорів, лаборантів, Наталин;
Г Софіїв, Іллів, Миколин.

18. Укажіть ряди, в яких правильно утворені відмінкові форми кількісних числівників (дві правильні відповіді):

А тисячма, сороками дев'ятьма; Б
двомастами, вісімдесятьма; В
п'ятидесяти, тристами;
Г дев'яноста п'яти, дев'ятисот.

19. Укажіть ряди, в яких наведено правильні форми узгодження числівників з іменниками (дві правильні відповіді):

А п'ять разів, три вільні місця;
Б десять раз, два попередніх роки; В
півтори склянки, кілька десятків;
Г чотири флакона, дві третіх склянці.

20. Укажіть ряди, в яких наведено способові форми дієслів, властиві текстам офіційно-ділового стилю (дві правильні відповіді):

А хотів би дослідити, мав би проекспериментувати; Б було
апробовано, необхідно узгодити;
В повідомте відповідальному, пропонуємо створити; Г був би
розробив, наказую звільнити.

ДОДАТКИ

ТЕМАТИКА РОБІТ ДЛЯ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ (до теми №8)

1. Онлайн-консультування та мовленнєва комунікація в інтернет-лікареньках як новітні способи спілкування між лікарем і пацієнтом.
2. Мовець-маніпулятор та основні ознаки його комунікативної поведінки.
3. Комунікативна поведінка лікаря.
4. Своєрідність ведення переговорів провізорами лікарень з конфліктними перемовниками.
5. Медична реклама як засіб фахової комунікації.
6. Особливості мовленнєвої комунікації між лікарем і пацієнтом під час безрецептурного відпуску ліків.
7. Типи промов та їхня мовленнєва своєрідність.
8. Почерк лікаря як бар'єр у спілкуванні між лікарем і пацієнтом.
9. Діалог як форма вербальної комунікації між лікарем і пацієнтом.
10. Гендерні аспекти професійної комунікації.
11. Своєрідність мовленнєвого етикету фахівця з медицини.
12. Тактики мовленнєвого спілкування: пошуки консенсусу (пряма та непряма

комунікативні тактики).

13. Основні різновиди контактної зони у мовленнєвій комунікації (особиста, соціальна, інтимна, публічна).

14. Полеміка у мовленнєвій комунікації лікаря. Різновиди суперечок.

15. Основні форми мовленнєво-комунікативної поведінки лікаря: монолог, діалог, полілог.

16. Різновиди логічних помилок у мовленнєвій комунікації лікаря.

17. Мовець-актуалізатор та основні ознаки його комунікативної поведінки.

18. Поняття нейтральної комунікативної поведінки лікаря.

19. Методика та етапи підготовки публічної промови з медичної тематики.

20. Культура мовлення лікаря.

21. Мистецтво ведення ділових перемовин.

22. Поняття синтонної комунікативної поведінки лікаря.

23. Стилі комунікативної поведінки лікаря під час розв'язання конфліктів.

24. Засоби мовної виразності та елементи художності у публічній промові лікаря.

25. Монолог як форма вербальної комунікації лікаря (презентація лікарського препарату).

26. Стилі мовленнєвої комунікації лікаря: авторитарний, суперечливий, демократично-ліберальний.

27. Специфіка мовленнєвого реагування на словесне погрожування у професійній комунікації лікаря.

28. Діалектизми як бар'єри у спілкуванні між лікарем і пацієнтом.

29. Основні функції мовленнєвої комунікації (емоційно-виражальна, звертально-апелятивна, повідомлювально-репрезентативна та ін.).

30. Основні види комунікації (внутрішня, міжособистісна, публічна, організаційна, масова і под.).

31. Мовленнєво-риторичний складник мовної особистості лікаря.

32. Поняття комунікативного кодексу лікаря (правдивість, істинність мовлення, вірність мовця собі або щирість).

33. Стратегії ввічливої мовленнєвої поведінки Брауна-Левінсона (позитивна, негативна, пряма, відсутність ввічливості).

34. Мовленнєва комунікація та риторика.

35. Механізми взаємодії мовців під час вербального контакту.

36. Механізми пристосування мовного коду до об'єктивної дійсності.

37. Мовленнєвий акт як одиниця організації мовного коду в комунікації.

38. Поняття лікарського дискурсу і мовленнєвого жанру.

39. Медичний текст як результат і одиниця комунікації.

40. Мовна картина світу та її типи.

41. Домінантні ознаки комунікативної поведінки українця.

42. Комунікативні стратегії і тактики.

43. Суть і природа комунікативних невдач (девіацій). Типологія комунікативних невдач.

44. Поняття мовної, мовленнєвої і комунікативної особистості. Мовна, мовленнєва і комунікативна компетенція.

45. Структура мовної особистості як учасника комунікативного процесу.

46. Мовний вплив у медичній рекламі.

47. Комунікативні ознаки культури мовлення лікаря.

48. Науковий дискурс: поняття, жанрова стратифікація, комунікативні стратегії.

49. Комунікація в кризових і конфліктних ситуаціях.

50. Так звана «офісна комунікація» та її специфіка.

51. Особливості рекламної комунікації у медичній галузі.
52. Засоби невербальної комунікації (міміка, погляд, жести, пози, хода, контакт очей).
53. Усна та писемна комунікація.
54. Усне ділове мовлення як складник професійного іміджу лікаря.
55. Володіння нормами української літературної мови як показник фахової компетенції лікаря.
56. Особливості документообігу у медичній галузі.
57. Культура мовлення як складник професійного іміджу лікаря (провізора).
58. Культура мовної комунікації в офіційно-діловій сфері медичної галузі.
59. Риторична майстерність як складник професійного іміджу лікаря (провізора).
60. Рекламне красномовство у фармації.
61. Мовленнєва комунікація лікаря із пацієнтами: толерантність, лояльність, терпимість.
62. Особливості мовленнєвої комунікації лікаря з людьми з особливими потребами (обмеженими можливостями).
63. Ділова бесіда як форма мовленнєвої комунікації у медичній галузі.
64. Принципи та правила ефективного ділової комунікації у сфері фармації.
65. Структура ораторського виступу лікаря.
66. Види і жанри публічного мовлення лікаря.
67. Роль комунікативного контакту між провізором (лікаром) і слухацькою аудиторією. Прийоми активізації уваги слухачів.
68. Основні різновиди запитань та їхні функції у мовленнєвій комунікації лікаря.
69. Вебінар як форма мовленнєвої комунікації у медичній галузі.
70. Деструктивні і конструктивні складники мовленнєвої комунікації.
71. Основні принципи безконфліктної комунікації лікаря (провізора).
72. Підготовка до публічного виступу.
73. Мовленнєво-комунікативні техніки привертання уваги під час публічного виступу.
74. Мовленнєво-комунікативна реакція на запитання під час публічного виступу.
75. Мовленнєво-комунікативні техніки ораторського виступу.
76. Мовленнєво-комунікативна реакція доповідача-лікаря на поведінку так званих «прикрив слухачів».
77. Композиція публічної промови лікаря (провізора).
78. Типи ораторських промов: інформаційна, переконувальна, натхненна, заклична, розважальна.
79. Класифікація суперечок у мовленнєвій комунікації.
80. Мовленнєво-комунікативні правила ведення дискусій.
81. Нарада як форма мовленнєвої комунікації: класифікація нарад, правила проведення.
82. Переконливість аргументів. Правила аргументації. Способи аргументації. Універсальні прийоми ефективною аргументації.
83. Інформаційний виступ провізора про лікарський препарат і його основні особливості.
84. Невербальні (парамовленнєві) засоби мовленнєвої комунікації лікаря: жести, міміка, голос, вираз обличчя, постава.
85. Функція ораторства у світі та у фармації.
86. Зв'язок мовленнєвої комунікації з іншими науковими дисциплінами про людину.
87. Логіко-емоційні основи мовленнєвої комунікації лікаря. Закони логіки та

їхнє використання у професійній комунікації.

88. Культура мовленнєвої комунікації лікаря по телефону та в Інтернеті.

89. Візитна картка як атрибут ділової комунікації лікаря (провізора).

90. Поняття конфліктогенної мовленнєвої поведінки лікаря / пацієнта.

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ З КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

ВИРАЗНІСТЬ МОВЛЕННЯ – комунікативна якість писемного чи усного мовлення. Полягає в доборі мовленнєвих одиниць (слів, речень), що найточніше, оригінально, переконливо передають думку висловлювання, привертають увагу читачів або слухачів, впливають на їхні емоції та почуття. В основі В. м. лежать деяка незвичність, новизна, своєрідність.

ДИСКУСІЯ – усна (або писемна) форма організації мовлення, у процесі якої розглядаються протилежні точки зору; комунікативна взаємодія групи учнів, що організовується для обміну думками, обговорення спірного питання.

ДИСПУТ – форма організації попередньо підготовленого публічного обговорення складного суперечливого питання (про переглянутий кінофільм, виставу тощо), у ході якої наявні різні (іноді протилежні) погляди. Диспутом називають форму навчання (урок), що будується на основі заздалегідь підготовленої дискусії й передбачає обговорення складного питання. Мета диспуту – надати можливість колективно пройти шляхом пошуку істини.

ДІАЛОГ – форма мовлення; ситуаційно зумовлене спілкування двох або кількох осіб, комунікативні ролі яких інверсуються (мовець стає адресантом, а адресат перетворюється на мовця, адресатом якого є перший мовець), за умови визнання учасниками спілкування спільної мети й напрямку комунікації.

ДОРЕЧНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови; добір, організація мовних засобів, що роблять мову відповідною меті, умовам, ситуації спілкування. Розрізняють доречність *стильову, контекстуальну, ситуативну, особистісно-психологічну*.

ДОРЕЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – неодмінна ознака стилістично досконалого, довершеного, бездоганного за своїм змістом і структурою мовлення, яка найбільше відповідає тій конкретній ситуації, за якої і задля якої реалізується мовлення.

ДОСТАТНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, яка виражає поняття кількості мовної інформації і відповідає вимогам певного функціонального стилю літературної мови, логічній завершеності думки.

ДОСТУПНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови; здатність даної форми мови бути зрозумілою комунікантам, полегшувати сприйняття вираженої інформації; відповідність повідомлення комунікативній сприйнятливості.

ДОЦІЛЬНІСТЬ МОВИ – комплекс комунікативних якостей, який виникає у процесі спілкування. Доцільність зумовлюється мовною свідомістю, функціональними стилями, соціальними ролями, ситуацією спілкування, різноманітністю комунікативних завдань та умов.

ЕКСПРЕСИВНІСТЬ – ознака інтенсифікації значення слів за шкалою зменшення чи збільшення денотативних і конотативних ознак, зокрема логічного змісту, оцінок й емотивності. Експресивність переважно пов'язується з різними видами оцінок й емоціями суб'єкта мовлення й є засобом увиразнення тексту. Експресивність у цьому значенні вважається ширшою за емоційність за рахунок експресивізації логічних компонентів.

ЕМОЦІЙНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, що виражає індивідуальний лад почуттів, переживань, настроїв, суб'єктивне ставлення особистості до висловлюваного, уникання експресивного дисонансу.

ЕСТЕТИЧНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови; оптимальний відбір

й організація відповідно до комунікативних умов і завдань самого змісту, оптимальне мовне оформлення змісту, гармонія та цілісність тексту, якісність його зовнішнього оформлення у писемній формі і виконання в усній.

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ – комунікативний параметр, що визначає досягнення комунікативного співробітництва (кооперації) між адресантом й адресатом і спрямований на такий спосіб організації концептуальної структури тексту, який сприяє розумінню тексту з мінімальними зусиллями для читача.

ЗМІСТОВНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, що визначається інформаційним наповненням висловлюваного, відповідністю його темі повідомлення.

ЗМІСТОВНІСТЬ МОВЛЕННЯ – глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією цієї теми; різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого.

ІНТЕНСИВНІСТЬ МОВЛЕННЯ (від лат. *intensio* – напруження, посилення) – сила вимови звуків, слів, мовних тактів, що залежить від амплітуди коливань голосових зв'язок і пов'язана з особливостями мовного дихання.

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ – текстово-дискурсивна категорія, представлена суб'єктно-об'єктно-суб'єктною взаємодією адресанта й адресата на підставі знакового континууму тексту, інтенцій, стратегій, тактик комунікації та програми адресованості повідомлення тексту.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 185.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ – здатність мобілізувати різноманітні знання мови (мовну компетенцію), паравербальних засобів, ситуації, правилі норм спілкування у відповідних контекстах чи ситуаціях. Комунікативна компетенція передбачає володіння не лише знаннями, а й уміннями й навичками побудови інтенційно-стратегічної програми комунікації, дотримання її і контролю за нею у процесі спілкування; орієнтації на співрозмовника, передбачення його реакції; вибору мовних і паравербальних засобів комунікації і їхнього декодування; подолання комунікативних перешкод, усунення комунікативних шумів, виходу із комунікативного цейтноту тощо. К. к. складається з мовленнєвої компетенції (уміння застосовувати знання мови на практиці, користуватися мовними одиницями), мовної компетенції (знання одиниць мови та правил їх поєднання), предметної компетенції (уміння на основі активного володіння загальною лексикою відтворювати в свідомості картину світу), прагматичної компетенції (здатність до здійснення мовленнєвої діяльності, зумовленої комунікативною метою, до вибору необхідних форм, типів мовлення, урахування функціонально-стильових різновидів мовлення).

КОМУНІКАТИВНА ПОВЕДІНКА – сукупність правил і традицій вербального і невербального спілкування, що склалися в тому або іншому соціумі і реалізуються у процесі комунікації.

КОМУНІКАТИВНІ ЯКОСТІ МОВИ – реальні властивості, характеристики її змістового наповнення і формального вираження, що складаються на основі певних типів відношень (“мова — мовлення”, “мова — мислення”, “мовлення — дійсність”, “мова — людина (адресат)”, “мова — умови спілкування” та ін.). Розрізняють такі комунікативні якості мови: *правильність, точність, логічність, чистота, образність, виразність та ін.*

КОНТАКТНЕ (ОСОБИСТІСНЕ) СПІЛКУВАННЯ – це таке спілкування, у процесі якого в людини, яка вступає в контакт, проявляється доброта як якість її особистості. Основна мета особистісного спілкування – забезпечення існування і представлення його внутрішнього світу, а тим самим і особистості. В умовах контактного спілкування виробляються специфічні межі не лише зовнішньої поведінки, а й „дозволеного” та „очікуваного” в цій групі розкриття

внутрішнього світу особистості на межі її суверенності.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – дотримання літературних норм вимови, наголошення, слововживання, побудови словосполучень, речень, текстів; нормативність усної й писемної мови, що виражається в її правильності, точності, ясності, чистоті, логічності, доречності, виразності, а також у різноманітності граматичних конструкцій, багатстві словника, дотриманні в писемному мовленні орфографічних і пунктуаційних норм.

МІЖОСОБИСТІСНЕ СПІЛКУВАННЯ – характерне для первинних груп, в яких усі члени підтримують між собою безпосередні контакти і спілкуються один із одним.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ – складова комунікативної компетенції; діяльність людини, спрямована на розуміння або створення тексту (усного чи писемного), що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності.

МОВЛЕННЄВИЙ ВПЛИВ – мовленнєва дія адресанта. Керована цільовою установкою мовного спілкування. Спрямована на зміну поведінки, психологічних станів, свідомості адресата, оцінки ним певного явища і ін.

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ – мікросистема національно-специфічних стереотипних стійких формул спілкування, прийнятих суспільством для встановлення контакту співрозмовників, дотримання або ж припинення спілкування.

МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР – одиниця мовлення як системно організованої репрезентації мови, дискурсивний інваріант, зразок ідеальної природи, що характеризується певним тематичним змістом, композиційною структурою, відбором фонетичних, лексико-фразеологічних, граматичних, стилістичних засобів й інтенційно-прагматичними особливостями.

МОВЛЕННЄВІ ПОМИЛКИ – ненавмисні відхилення мовлення від норм мовної системи й узусу сфери спілкування, стилістичних норм, не викликані зміненими станами свідомості, патологією.

МОВЛЕННЄВІ УМІННЯ – уміння аналізувати тексти-взірці різних типів і стилів мовлення, визначати функції мовних одиниць у тексті, створювати власні висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації.

МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ – мовне спілкування в конкретних ситуаціях, у яких реалізується необмежена можливість створення нових змістів, нових текстів із обмеженої кількості одиниць мовної структури.

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ – це такий носій мови, який добре володіє системою лінгвістичних знань (знає поняття і відповідні правила), репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку. Мовна особистість – мовець, який забезпечує розширення функцій мови, творення україномовного середовища в усіх сферах суспільного життя, виявляє природне бажання повернутися у повсякденному спілкуванні до рідної мови, до відродження культури, традицій народу, до вироблення зразків висококультурного інтелектуального спілкування літературною мовою.

МОВНА САМОСВІДОМІСТЬ – усвідомлення людиною самої себе як мовної особистості, своєї мовної діяльності в соціумі.

МОВНА СТІЙКІСТЬ – таке суспільно-політичне явище, в основі якого перебувають національні традиції; національна свідомість та солідарність; національна культура, духовна і матеріальна; національний мир і співробітництво з іншими народами, що живуть на території відповідного народу.

МОВНЕ ЧУТТЯ – мовний смак, що забезпечує ефективну комунікативну діяльність мовця, знання ним норм сучасної літературної мови в їх зіставленні зі стильовими нормами, в зіставленні з історично мінливими літературними нормами. М. ч. ґрунтується на знанні словника національної мови, володіння граматичними законами.

МОНОЛОГ – розгорнуте висловлювання однієї особи, звернене до однієї людини або певного колективу одночасно для повідомлення інформації, впливу або спонукання до дії.

НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ – цілеспрямований процес інформаційного обміну, знаковими системами якого можуть бути біологічно доцільні поведінкові сигнали тварин, спрямовані на сумісну адаптацію до навколишнього середовища, парамови жестів і міміки, математична й комп'ютерна символіка, мистецтво, гра, телепатичний зв'язок і т. ін.

ОБРАЗНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, орієнтована на виникнення додаткових асоціативних зв'язків, тобто вживання слів і словосполучень у їх незвичному оточенні, зокрема, їх переосмислення у тропях.

ОПОСЕРЕДКОВАНЕ СПІЛКУВАННЯ – це комунікація, в яку включена проміжна ланка – третя особа, технічний засіб або матеріальна річ. Опосередкування може бути репрезентоване телефоном як засобом зв'язку, написаним текстом (листом), адресованим іншій людині або посередником.

ОФІЦІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ - (лат. *officialis* – урядовий, службовий), в якому кожний учасник намагається відповідати своїй соціальній ролі, підтримувати стриманий тон, дотримуватися всіх формальностей.

ПАРАВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ – супровідні для вербального мовлення знакові засоби, що відіграють значну роль у процесі спілкування, зокрема реалізують протишумову програму мовлення, доповнюють й уточнюють його, надають емотивності й експресивності і т. ін.

ПАУЗА – (лат. *pausa*, від гр. *pauses* – припинення, зупинка в мовленні) – коротка перерва в мовленні, у звучанні музичного твору; один із елементів інтонації, що бере участь у звуковій організації речення та його частин (членуванні, виділенні відокремлених членів тощо). Пауза може бути синтаксична. Попереджувальна, розділова.

ПЛЕОНАЗМ (від гр. *pleonasmus* — надмірність, перебільшення) – 1) багатослів'я, зворот, який містить у собі зайві слова з однаковими чи близькими значеннями; 2) стилістична фігура, яка будується як нагромодження синонімічних висловів, утворених з близькозначних слів.

ПОСЛІДОВНІСТЬ МОВЛЕННЯ – логічність та лаконічність думки.

ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ – повна відповідність мовлення нормам літературної мови, одна з основ мовленнєвої культури.

РЕЦЕПЦІЯ – (лат. *receptio* - прийняття) – сприймання мовцем (читачем, слухачем) інформації, зумовлене його попереднім досвідом та мовною компетенцією.

РЕЦИПІЄНТ – (від лат. *receptiens* - той, що отримує, приймає) – той, хто сприймає мовну інформацію.

РИТОРИКА (гр. *rhetorike* — ораторське мистецтво) – філологічна дисципліна, що вивчає способи побудови художньо виразної мови; наука красномовства, ораторське мистецтво. Її місце на стику цілого ряду дисциплін — філософії, логіки, психології, лінгвістики, етики, сценічної майстерності, літературознавства. Риторика інтегрує в собі змістові компоненти цих наук.

РИТОРИЧНЕ ЗАПИТАННЯ – стилістична фігура виразності й емоційності мови, яка у формі запитання передає ствердження чи заперечення.

РИТОРИЧНЕ ЗВЕРТАННЯ – стилістична фігура, що будується як висловлювання, адресована до неживого предмета, абстрактного поняття, відсутньої особи тощо.

СПІЛКУВАННЯ (КОМУНІКАЦІЯ) – своєрідна форма зв'язку людей у процесі їхньої пізнавально-професійної діяльності, обмін інформацією, що здійснюється за допомогою різних засобів, насамперед мови, а також дорожніх знаків, світлових, колірних, звукових сигналів, предметів-символів тощо. Засоби передачі інформації, тобто засоби спілкування поділяються на вербальні

(словесні) та невербальні (несловесні). Невербальні засоби спілкування – це жести, міміка, рухи, погляд, поза, а також різні несловесні символи й знаки.

СПОСОБИ СПІЛКУВАННЯ – засоби регулювання інтерактивності в комунікації. Виділяють десять способів спілкування: *домінантний*, що виражає прагнення знизити статус обличчя співрозмовника; *драматичний*, що характеризується перебільшеною емоційністю мовлення; *дискусійний*, який передає прагнення довести якусь тезу, положення; *заспокійливий*, спрямований на зниження тривожності спілкування; *вражаючий*, що має на меті вразити, здивувати, шокувати співрозмовника; *точний*, який характеризується точністю, недвозначністю висловлень; *уважний*, що виражає зацікавленість, увагу до партнера; *дружній* – як заохочення до подальшого спілкування; *відкритий* – як щире вираження власної думки, почуттів; *натхненний*, що передбачає часте використання жестикуляції, міміки тощо.

ТЕКСТ (від лат. *tekstum*— тканина, зв'язок, побудова) – повідомлення, яке складається з кількох (чи багатьох) речень і має певну змістову і структурну завершеність.

ТОЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – знання й використання у мовленні точних слів, словосполучень, зафіксованих у спеціальних довідниках. Треба прагнути виражати думку адекватно предмету, що є важливою передумовою якісного, ефективного мовлення, дієвої комунікації. Негативне враження може викликати та ділова людина, яка байдужа до точного вживання термінів, багатозначних слів, паронімів. Це іноді призводить до зниження її інтелектуального, професійного авторитету, професійних втрат на вході-виході інформації.

ФАТИЧНЕ СПІЛКУВАННЯ – спілкування, у процесі якого співбесідники встановлюють (тобто привертають увагу до себе як до учасника спілкування), підтримують або переривають контакт. Серед засобів фатичного спілкування, які використовуються педагогами, використовуються такі, як *будь ласка, дякую, спасибі*.

ФОРМИ МОВЛЕННЯ – усне і писемне мовлення, що співвідноситься між собою. Для форм мовлення характерні такі ознаки: змістовність, ясність, точність, логічна послідовність, переконливість, правильність і т. ін., у той самий час вони мають свої особливості. Усне мовлення первинне за своїм походженням, а писемне – вторинне, усне мовлення відтворюється за допомогою звукової сторони мови, а писемне за допомогою графічних знаків тощо.

ЦІЛІСНІСТЬ (ЦІЛІСТЬ) ТЕКСТУ – це функціонально-комунікативна співвіднесеність тексту з певним (конкретним) об'єктом. Цілісним не можна вважати висловлювання, позбавлене тематичної цілісності.

ШВИДКІСТЬ МОВЛЕННЯ – властивість **мовлення**, що полягає у кількості виголошених мовних елементів за одиницю часу.

ЯКОСТІ МОВЛЕННЯ – це його реальні змістові та формальні властивості, як-от: правильність, чистота, точність, виразність, багатство, логічність, доречність.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА НАВИЧОК З КУРСУ

«Українська мова (за професійним спрямуванням)»

Поточна навчальна діяльність студентів контролюється на практичних заняттях відповідно до конкретних завдань та під час індивідуальної роботи викладача зі студентами. Застосовуються такі засоби діагностики рівня підготовки студентів: 1) система тренувальних вправ і творчих завдань; 2) блок тестових завдань; 3) самостійна робота; 4) написання творчо-пошукових робіт.

Оцінювання поточної навчальної діяльності. Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність студенту

виставляються оцінки за 4-ри бальною (національною). При цьому враховуються усі види робіт, передбачені програмою дисципліни. Студент має отримати оцінку з кожної теми для подальшої конвертації оцінок у бали за багатобальною (200-бальною) шкалою.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – **залік**.

Семестровий залік - це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу виключно на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях. Семестровий залік з дисциплін проводиться після закінчення її вивчення, до початку екзаменаційної сесії.

Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти:

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни становить 200 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для зарахування дисципліни становить 120 балів.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою таким чином:

$$x = \frac{CA \times 200}{5}$$

Для зручності наведено таблицю перерахунку за 200-бальною шкалою:

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу для дисциплін, що завершуються заліком

4- бальн а шкал а	200- бальн а шкала
5	200
4.97	199
4.95	198
4.92	197
4.9	196
4.87	195
4.85	194
4.82	193
4.8	192
4.77	191

4.75	190
4.72	189
4.7	188
4.67	187
4.65	186
4.62	185
4.6	184
4.57	183
4.52	181
4.5	180
4.47	179
4- бальн а шкал	200- бальн а шкала

а	
4.45	178
4.42	177
4.4	176
4.37	175
4.35	174
4.32	173
4.3	172
4.27	171
4.24	170
4.22	169
4.19	168
4.17	167

4.14	166
4.12	165
4.09	164
4.07	163
4.04	162
4.02	161
3.99	160
3.97	159
3.94	158
4- бальн а шкал а	200- бальн а шкала
3.92	157

Навчальне видання

Тетяна Анатоліївна Єщенко,
доктор філологічних наук, доцент

ФАХОВЕ МОВЛЕННЯ ЛІКАРЯ

Навчально-методичний посібник для проведення практичних занять зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація»

Навчальний посібник містить вправи і завдання, орфографічні та стилістичні тренінги, які покликані забезпечити досконале володіння майбутніми лікарями нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного професійного мовлення; сформувати навички оперування фаховою термінологією у стереотипних ситуаціях спілкування; оволодіти прийомами підготовки та презентації публічного виступу, а також укладання, редагування і коригування наукових медичних текстів, офіційно-ділової документації щодо особового складу, довідково-інформаційної та господарсько-договірної груп, професійної документації лікарського працівника. Практичні завдання з кожного розділу спрямовані на розвиток і вдосконалення лексично-граматичних, комунікативних умінь і навичок. Значну увагу приділено аналізу специфіки функціонування омонімів, паронімів, синонімів, іменників, прикметників, числівників, займенників, дієслів і дієслівних форм у фаховому мовленні. У завданнях проаналізовано і відображено складні випадки керування, основні синтаксичні особливості простого і складного речення у наукових і офіційно-ділових текстах. Приділено увагу питанням етикету усного і писемного мовлення лікаря. Низка вправ і завдань формують навички послуговування лексикографічними джерелами та іншою допоміжною довідковою літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовної культури фахівця. До кожної теми вміщено список рекомендованої літератури (основної і додаткової).

Адресовано студентам вищих навчальних закладів денної форми навчання зі спеціальності 226 «Фармація».

ББК 81.2Укр-9я73